

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Friderici Iacobi Beyschlagii, Gymnasii, quod Halæ Suevorum est, Adiuncti, & ad ædem S. Mich. Archangeli Catechetæ extraordinarii, Sylloge Variorum Opusculorum

(Programmatvm, Orationvm, Epistolarvm, Poematvm, Dissertationvm, Aliarvmqve Observationvm ...)

Fascicvlos I.II.III.IV.V. Ab Annis MDCC.XXVII.M.DCC.XXVIII.M.DCC.XXIX.
Editos, Complexvs. Cvm Indice Triplici.

Beyschlag, Friedrich Jakob

Halae Suevorum, M.DCC.XXIX

[Tomi I. Fasciculus I.]

urn:nbn:de:gbv:45:1-16134

**FRIDERICI IACOBI
BEYSCHLAGII,**
GYMNASII, QVOD HALAE SVEVORVM
EST, ADJVNCTI, ET AD AEDEM S. MICH.
ARCHANGELI CATECHETAE
EXTRAORDINARIJ,

**SYLLOGE VARIORUM
OPUSCULORVM,**

PROGRAMMATVM, ORATIONVM,
EPISTOLARVM, POEMATVM, DISSERTA-
TIONVM, ALIARVMQVE OBSER-
VATIONVM,

**QUAE VEL ANTE EDITA, OB RARITA-
TEM, ALIASVE CAVSSAS, RECVDVNTVR,
VEL ADHVC INEDITA, IN LUCEM PRO-
FERVNTVR, VEL RECENS ELVCVBRATA
CVM ORBE ERVDITO, IN QVALECVN-
QVE REI LITERARIAE INCREMEN-
TVM, COMMVNICANTVR.**

TOMI I. FASCICVLVS I.

PROSTAT IN OFFICINA
IOH. WILHELMI ROENNAGELII,
BIBLIOPOLAE NORIMBERGENSIS.

HALAE SVEVORVM,
TYPIS GEORGII MICH. MAYERI.
M. DCC. XXVII.

*Ex coll. Fene-
cum. 17. 18.*

VIRO

*Summe Venerando, Excellentissimo
atque Amplissimo,*

GVSTAVO GEORGIO
ZELTNERO,

Sacrofanctæ Theologiæ Doctori,
huiusque & Lingg. Orient. in alma Norim-
bergensium Academia Altorfina Professori
Primario, Ecclesiæque ibidem
Pastori,

Viro de gravissimis, quæ or-
nat, muneribus, & de re literarum
publica, editis, ætatem laturis, monimen-
tis, longe meritissimo,

*Suo olim Præceptori & Hospiti,
nunc PATRONO devota mente
semper colendo,*

Primum huius
Variorum Opusculorum
Sylloges
FASCICVLVM,

in pietatis, animi æternum devin-
tissimi, ac gratissimi, observantiæque,

*qua Viri Excellentissimi merita
prosequitur,*

perpetuam tesseram,

cum voto omnis veræ ac perennan-
tis felicitatis sincero,

suique ulteriorem commendationem,

inscribit, offert, consecrat

AUCTOR.

L. A. SENECA, Epist. LXXXV.

p. m. 231.

Alit lectio ingenium: et studio fatigatum, non sine studio tamen reficit. Nec scribere tantum, nec tantum legere debemus. Altera res contristabit, et vires exhauriet: de stilo dico: altera solvet ac diluet: Invicem hoc illo commutandum est, et alterum altero temperandum: ut quicquid lectione collectum est, stilus redigat in corpus.

JAC. ACONTIVS, apud C. F. Paullini
in præf. Disquis. an mors naturalis
sit Substantia verminosa.

Ne in publicum quisquam scribat, nisi novum quid, et quod propria sit observationis, et DEI gloriam Ecclesiaeque ædificationem spectet, ac unde tantus sperari possit fructus, ut dandum eius lectioni tempus non melius collocaturi sint lectores, ne scilicet actum quid agatur, sed agendum.

PRAE.

PRÆFATIO AD LECTOREM,

Conatibus nostris bene cupientem.

Cogitanti mihi, qua potissimum
ratione institutum meum in
edenda hac *variorum Opuscu-
lorum Sylloge*, præfarer, varia se offe-
rebant, ex quibus alia ad excusan-
dum illud, rursus alia ad abiicien-
dum propositum, pertinere vide-
bantur. Non me fugit, identidem
adhuc à doctis viris querelas esse
motas de nimio eiusmodi scripto-
rum proventu, unde plus damni rei
literariæ metuendum sit, quam emo-
lumentum inde sperandi. Nec præter
rem id dictum forte esse, experien-
(3 cia,

P R A E F A T I O.

tia, certissima horum magistra, docuit; in cuius mali causas inquirere velle, non minus fortassis temerarium fuerit, si meam expromerem sententiam, ac ipsa res literis hucusque noxia, atque eruditioni solidæ damnosa extitit.

Enimvero cum hæc ipsa, quæ per partes emitti solent, scripta, & quorum multitudine (a) Respublica literaria dudum laborat, non unius eiusdemque sint generis; facile est ad intelligendum, pro varietate istorum, varia etiam fuisse, & etiamnum esse iudicia, quibus illa iam inde à prima ipsorum origine, exceperunt viri eruditi, & hodie ea profecto

(a) Vid. præter Nova Liter. Lips. aliorumque de iis observationes, Anonymi, qui literis initialibus H. P. L. M. nomen suum expressisse videtur, peculiaris, & tribus nunc partibus constans, liber, vernacula nostra editus, in quo omnis generis Ephemerides similiaque scripta Gall. Lat. & Germ. sermone exarata, recenset

qui, (quæ literati orbis libertas est,) utinam semper affectibus vacui! solent. Æquissimum hic est iudicium viri longe celeberrimi, Jo. Henrici à Seelen, SS. Theol. Lic. & Gymn. Lubec. Rectoris, quod in doctissima præfatione utriq; *Selectorum Literariorum*, quorum primum volumen aliorum sitim continuo excitavit, editioni præmissa, rectissime pronuntiavit, generatim *de nimio fere nostra ætate studio literario* ibidem quoque merito conquestus. Neque vero idem vir doctissimus diffitetur, esse in hoc studio varias res, quæ paullo accuratius, quam adhuc factum sit, disquiri mereantur. Quorsum omnino iure referenda sunt illa, disquisitione & cognitione dignissima argumenta, quæ in elegantissimis suis *Selectis* copiose, & insigni eruditionis omnigenæ apparatu, excussit.

PRAEFATIO.

Atque hæc ipsa quidem rei literariæ capita, cum abundanti copia se offerant, commodissimum etiam locum in eiusmodi collectionibus adhuc reppererunt, quæ & varietate sua se comendant, & opere in partes diviso, in lucem proferuntur. Prorsus enim eadam fere difficultas, eademque esse videtur molestia, magnos libros legere, quam magnos libros scribere; nec ita male is dixit, qui magnum librum magnam molem dixit. Vnde *exiguos libros fere meliores esse*, Vir Cel. C. A. *Heumannus* (b) ex hac causa censet, quod plus curæ in eos impendatur. Qui tamen & illud Plinianum Lib. I. Epist. 20. utique verum esse recte statuit, *Bonum librum meliorem esse quemque, quo maiorem.* (c)

Qui

(b) In Conspectu Reip. Lit. Cap. VI. §. VI. p. 86. edit. primæ & §. X. p. 152. edit. auctioris.

(c) In eod. consp. Reip. Lit. l. c. in edit. locuplet.

P R A E F A T I O.

Qui ipse Vir præstantissimus in præfatione Actis Philosophorum præfixa, id uberius quoque docuit, causam simul reddens, cur illa Acta partitè cum erudito orbe cõmunicare constituerit, quod ipsum etiam propositum in Epistolis suis Miscellaneis ad literatissimos ævi nostri viros, quas sub *Pæciles* nomine, magno cum rei literariæ fructu adhuc foras dedit, subductis probe rationibus persequi consuevit.

Atque cum semel de huiusmodi *Observationum collectionibus* dicere institui, tum iis, quæ rem literariam sigillatim illustrent, tum quæ univèrse omnis generis argumenta breviter non minus, quam doctè enunciant: in utilitate quoque earum multis cõmendanda, laborem frustra suscepturus forem, quippe quam nemo prudentiorum in dubium un-

X 5

quam

PRAEFATIO.

quam vocavit. Neque tamen non possum in illarum laudem aliqua proferre encomia, quibus aliquot viri celeberrimi eas ornarunt.

Ita Summe Vener. Buddens: (d) *Quantum, ait, rei literariae commodum illa per Observationes speciales, cogitata sua atq; inventa cum aliis communicandi, ratio, adferat, neminem fugere potest, & experientia quoque hactenus docuit. Hæc enim ni esset, multa recte & egregie excogitata, aut æternis addicenda essent tenebris, aut integri statim de iis conscribendi libri, ne particula ista eruditionis elegantioris seorsim editæ, statim iterum perirent. Vtrumq; autem cum damno Reipublicæ literariae coniunctum esse, nemo non intelligit. Ad eundem modum scripserunt doctissimi Bibliotheca*

(d) In præf. T. I. Miscell. Lips. præmissa. Conf. Clar. eorum Collectoris, C. F. Pezoldi præfatio.

P R A E F A T I O.

theca Bremensis Collectores, (e) cum eius adornandæ consilium tum se cepisse profitentur, posteaquam ab aliquo inde tempore animadvertissent prosperos successus Collectaneorum, quibus eruditione præstantium virorum meditationes subcesivæ (pieces detachées) aut opuscula, quæ ob exiguam molem vel minus cognita sunt, vel facile hominum manibus elaborantur, (pièces fugitives) (f) congeri, suisque quasi fasciculis includi solent.

Tertium, idque recentissimum, quod legi, opusculorum eius generis,

(e) In fronte præfationis Classis I. Fasc. I.

(f) Cuiusmodi est Bern. de Monte-Falconis Epistola ad amicum de baptizatis pueris ab Athanasio puero &c. quam Parisiis 1710. impressam, rarissime conspici, & in publica auctione nonnisi immensi soluto pretio à se redemptam esse, fatetur Vir Cel. Theod. Hæus, qui eam Class. IV. Fasc. II. n. I. p. 221. sqq. deinde inseruit. Ad quem locum conf. T. I. Fasc. II. Bibl. Hæres. Vogtianæ p. 295. & Walini Lutetia Paris. sui temporis erudita, p. 36.

PRAEFATIO.

ris, elogium dabunt celeberrimi
Bibliothecæ Lubecensis Conditores, qui
in præfatione eidem præmissa, illo-
rum valde laudandum dicunt institu-
tum, qui eruditæ, brevesque & per-
ituras, si seorsim extarent, observatio-
nes in unum corpus collegerunt, & ab
interitu vindicarunt, virosque cate-
roquin dissitos, societatem inire erudi-
tam voluerunt. Et post pauca in-
teriecta, unde, aiunt, hæ scriptorum
miscellaneorum collectiones approbatio-
nem orbis eruditi obtinuerunt. Cuius
generis scripta, petito ex architectura
antiqua & Vitruvio vocabulo, opera
tessellata dixeris. Quanquam autem
Ven. Buddeo teste, (g) modus iste per
partes scripta edendi hodie admo-
dum frequens sit; licet quoque vi-
tia quædam aut incommoda eidem
acces-

(g) In præfatione laudata, cuius verbis, quam
meis, uti & hic malui.

PRAEFATIO.

accessisse, aut accedere posse, non negemus; hæc tamen non obstare dicit idem Vir Celeb. quo minus eandem viam, evitatis tamen præcipitiis ingredi queant, quibus nihil aliud curæ cordique est, quam ad bonarum literarum aliquod conferre incrementum. His iudiciis & nobis præsens institutum nostrum, titulo eius ad V. C. Petri Zornii simile fere opus attemperato, tueri consulto placuit; & Buddei alio monito diligenter obtemperaturi, finem propositum eius verbis declarabimus. *Dabitur sedulo opera, ut argumenta, non otiosa, aut utilitate destituta, sed emolumentum certissimum secum vehentia, non protrita, aut quotidiana, sed selecta & exquisita, non perfunctorie delibata, sed ea, qua par est, diligentia elaborata, exhibeantur. Veritatis cumprimis, quæ suprema merito in literarum*

rum

PRAEFATIO.

*rum studiis lex est, ubique habebitur ratio, simulque quæ offendiculo aut damno alicui esse possunt, summo studio evitabuntur. Ut vero scias Lector Benevole, quid sigillatim expectare à nobis debeas, paucis monemus, institutum quidem nostrum ex ipsa huius Sylloges inscriptione sic satis patere, & verba paullo ante allata id ipsum quoque nonnihil declarare; duros nos tamen imprimis operam, ut triti illius: *Vtile misceatur dulci*, nequitiam oblitos nos esse, intelligas. Si quando rariora aliorum opuscula recudi iubebimus, aut inedita proferemus, annotationes nostras, forte adiiciendas, ne nostræ sententiæ aliis obtrudantur, vel literis nominis nostri initialibus, id quod multi faciunt; vel alio signo notabimus. Vale. *Scrib. Hale in Suevia**

d. XIV. April. A. O. R.

M. DCC. XXVII.

Q V A E S T I O.

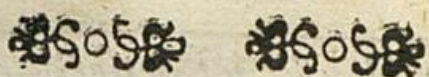
Num in Bibliis Complutensibus elogium legitur Psalterii Quincuplicis Jac. Fabri Stap. cuius laudes se non tacere velle, iam An. 1509. d. 16. Nov. Franc. Ximenes, Cardinalis, ad Car. Bovillum scripsit; vid. Cel. Maittaire Annal. Typogr. Tom. II. p. 211. conf. p. 195. 196. coll. Bibl. Sacra Le Long. P. I. p. 556. edit. Boern. Hæc qui me docuerit, & Car. Bovilli Opuscula Paris. 1510. fol. impressa & à Maittairio l. c. p. 209. sqq. excerpta, mihi vero in Commentario pleniori, quem de vita Jac. Fabri Stap. iam ab aliquot annis, succisivis temporibus molior, multis Viris doctissimis, quibus id consilium coram & per literas aperui, stimulum addentibus, insigni usui futura, benevole mecum communicaverit, sine detrimento & gratissimo a me animo suo tempore restituenda; aliisque huc pertinentibus, & apparatus qualemcunque meum, quem congestum habeo, adaugentibus, insuper me beaverit, nã! is magno admodum me beneficio sibi reddet obstrictissimum. Quodsi & illud institutum meum, auxilio, opera & studio suo promoverit, cuius Vir Clar. I. C. Colerus in Bibl. Theol. Sel. P. XVI. p. 312. publicè, qua est humanitate, me quidem nescio, benevolam mentionem fecit, quam exinde repetere celeberrimus Nov. Liter. Lips. auctor 1726. n. LX. p. 593. dignatus est, ad maiores me gratias sibi utique devinciet.

Con-

Continentur in hoc Fasciculo.

- I. Jo. Lud. SEIFERHELDII Programma:
*Vtrum Servator eodem, quo Judæi, tempore,
Paschale convivium celebravit?* p. 1.
- II. OBSERVATIO ad hoc Programma; et
de consilio Io. Lud. Seiferheldii Programmata
et Orationes coniunctim edendi p. 17.
- III. Christ. Gotl. SCHWARZII Elegia in
Resurrect. & Ascensionem Christi. p. 20.
- IV. ANNOTATIO ad antecedentem Ele-
giam, aliæque Observationes. p. 24.
- V. ORATIO de hominum e morte resuscita-
torum exemplis, ex historia profana repeti-
tis. p. 29.
- VI. DISSERTATIO EPISTOLICA ad Jo.
Gotl. KRAVSIVM, an vita Christ. Longolii,
Epistolis eius præfixa, & quam Io. Fichar-
dus, Melch. Adami, & Gvil. Batesius exhi-
bent, *Regin. Polum habeat auctorem.* p. 61.
- VII. ANALECTA de vita, meritis & scriptis
Martini HANKII, Rect. Gymn. Elis. Vra-
tislav. p. 142.
- VIII. Tan. FABRI *methodus*, quæ ad pruden-
tem Scriptorum veterum lectionem, et exi-
miam Lat. Ling. facultatem comparan-
dam, manuducit, in compendium red-
acta & illustrata. p. 183.
- IX. NOVA LITERARIA, cum Observatio-
nibus variis. p. 204.

Q.D.

Q. D. B. V.

FRIDER. JACOBI BEYSCHLAGII,
Gymnasii, quod Halæ Suevorum est, Ad-
juncti, & ad ædem S. Mich. Archang. Ca-
techetæ extraordinarii,

SYLLOGE VARIORUM OPUSCULO-
RUM, PROGRAMMATUM, ORATIONUM,
EPISTOLARUM, POEMATUM, DISSERTA-
TIONUM, aliarumq; OBSERVATIONUM,
quæ vel ante edita, ob raritatem, aliasve causas,
recuduntur, vel adhuc inedita in lucem proferun-
tur, vel recens elucubrata cum orbe eru-
dito, in qualecunque rei literariæ incre-
mentum, communicantur.

Tomi I. Fasciculus I.

I.

JO. LUDOVICI SEIFERHELDII, (a)
Gymnasii Suevo-Halensis Rectoris,

PROGRAMMA.

De celebri illa Quæstione: *Utrum Servator eod-*
em, quo Judæi, tempore, solenne illud Paschalis
cœnæ convivium celebravit, an pridie, quam
comedere illud ex more gentis consues-
sent, occupare instituerit?

(a) Hic ipse vir eruditissimus, atque de Gymnasio
nostro, in cujus omnibus classibus successive
A docuit,

IN tanto vexatissimarum quæstionum pro-
ventu, quæ & avorum, & nostra ætate,
præstantissimorum Virorum exercuere
ingenia, in variaque sententiarum di-
vortia

docuit, per plura lustra, & de meis quoque
studiis per nonnullum tempus, egregie meri-
tus, labores scholasticos tandem cum sacro
permutavit munere, quod pari facundia at-
que doctrina & fidelitate deinceps admini-
stravit, donec An. 1725. magno civium no-
strorum dolore, ex hac vita piè & placidè
migravit, postquam ab obitu acerbo, desi-
deratissimi, & nivei candoris viri, M. Jo.
BALTH. BEYSLAGII, Ecclesiastæ nostri eloquen-
tissimi, Rev. Capit. Decani Consist. & Scholarchæ
gravissimi, in quo A. 1717. beatè mortuo, Patru-
um ego & Patronum maximum, eheu! amisi, eo-
dem sacro & venerabili munere, summa cum lau-
de sua, perfunctus est. Quanta literarum omnis
generis, inprimis Hebraicæ & Rabbinicæ litera-
turæ, doctrina & scientia fuerit instructus, utq;
nihil propè antiquitatum Judaicarum ipsum fu-
gerit, testantur cum alii viri harum rerum cal-
lentissimi, qui olim ipsi familiariter cogniti e-
rant, tum Programmata ejus nonnulla, quibus
Actus oratorios publice habitos, indixit, quæ
que, instar Sibyllæ foliorum, dispersa & ra-
ro apud nos quoque obvia, cum orbe erudito
quod utique merentur, suo tempore commu-
nicatum iri, paulo infra monebimus. F. I. B.

vortia abripuere, si, haud facile aliam contendendum studiis æque agitatam, majoreque, & rationum. & auctoritatum, pondere disceptatam esse dixerō, quam qua disquiri solet: *Utrum Servator eodem, quo Judæi tempore, solenne illud Paschalis cænæ convivium celebravit, an pridie, quam comedere illud ex more gentis consueverant, occupare instituerit?* haud sane verendum mihi existimo, ne quis, nisi politioris forte humanitatis, interiorumque litterarum plane expers, præter rem id à me dici arbitretur. Ut enim silentio involvamus, acerrimas, jam inde à secundo post reparatam salutem seculo, Græcos inter & Latinos, hac de re disceptationes, haud alio institutas consilio, quam ut hinc pro pane ἀζύμῳ, illinc, pro ἐνζύμῳ, tanquam pro aris & focis decertando, suæ quisque sententiæ velificaretur: Quem, quæso, fugit, eandem controversiam superiore seculo summos litterati orbis principes ita distraxisse, ut, quos artificissimum necessitudinis, amicitiae, religionis contineret vinculum, studiis tamen voluntatibusque haud secus dissentirent, ac si fato in mutua armarentur dissidia. Namque quod ex communi pariter & longo seculorum consensu recepta opinione

A 2

Viri

Viri undiquaque doctissimi, *Joh. Lightfoot* *Horis Hebr.* in *Matth.* 26. *Samuel Bochartus Hierozoic.* P. 1. l. 2. c. 50. *Frischmuth.* *dissert. de hac quæst.* *Joh. Cleric.* *Harm. Evang.* diss. 1. *Anton. Bynæus* de *Christo Crucifixo.* c. 1. affirmant, Christum eodem cum judæis die epulum egisse paschale; id vice versa *Jos. Scaliger* de *Emend. Tempor.* proleg. f. 27. *Hugo Grotius* *Annot. ad Matth.* 28. *Joh. Gerhard.* *Vossius* *Dissertat. de Passione Domini* thes. 9. *Isaac. Casaubonus* *Exercit. Anti - Baron.* 16. n. 24. seqq. *Abraham Calovius*, *Chronol. Bibl. inserta* t. 1. *Bibl. Jllustr.* c. 11. *Andr. Quenstedt* *Antiqq. Eccles.* Part. 1. c. 9. n. 4. §. 3. *Wilh. Langius* in *de Annis Christi* l. 2. c. 5. *Niemannus* *Collegio Quadragesimali* M. S. (quod, *MAXIME REVERENDUS, AMPLISSIMUS & EXCELLENTIS DN. JACOBUS REIZIUS*, (b) *Ecclesiast.* & *Decanus Venerand.* quo est in me favore, benevole mecum communicavit) *Quæst.* 8 strenue negant, integra die id antevertisse contendentes. Quibus omnibus quanquam non deest, quod muniendæ suæ suffulciant

(b) Quem brevi tempore post beatè obiisse, & pro me ad sacri baptismatis fontem olim fide jussisse, atque deinceps primis Christianæ religionis fundamentis me imbuisse, significare hic mihi, mœsto hinc quidem, sed grati simul animi signa, postfata quoque ejus, daturo, liceat. F. I. B.

sententiæ, tamen, si, quod res est, fateri velimus, dicendum ingenue, plus habere momenti horum ad flectendos in assensum animos argumenta, intricatioribusque illos implicari difficultatum nodis, quam quibus, aut evolvendis, aut secandis, videantur esse pares. Quæ ne quis audacius forte quam verius dicta arbitretur, omittis, quæ alii non parca manu, sed pleno conferunt horreo, quampluribus, ex historia Evangelica pauca, quæ fidem asserto faciant, proferemus. Quod si vero potissimam in dirimendis gravioris momenti Controversiis haud immerito testium *αυτοπτῶν* habemus rationem; quis dubitet, testimonium Johannis Evangelistæ, quod & fatali coenæ ipse affuit, & quæ gesta tum dictaque fuere, oculis usurpavit & auribus, in præsentī negotio maximi faciendum. Is autem cum, quid Christus in ultima illa coena egerit, exponere constituisset, nil habuit prius, quam, ne, quo cuncta sint peracta tempore, ignoremus, docere. Hinc est, quod initium capitis 13.1. his faciat verbis: *πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τῆ πάχα* &c. ante vero festum Paschatis &c. haud dubie significaturus, nondum adfuisse solenne illud mactandi agni tempus, sed Christum, cum paschale cum

suis epulum ageret, non expectato tempore,
 agnum prius comedisse, quam paschatis dies
 illuxisset. Cujus argumenti robur cum pro-
 be intelligant οἱ ἐξ ἐναντίας, sunt partim, qui
 cum Joh. Lightfoot Hor. Hebr. ad Matth. 26.
 3. non de paschali cœna sermonem Johanni
 esse, sed de Bethaniensi, pridie ejus diei,
 quam celebrandum esset pascha, habita, as-
 serant; partim, qui ultimam cœnam fuisse
 largiantur quidem, simul tamen contendunt,
 verba, πρὸ τῆς ἑορτῆς, tantundem valere, ac
 ἐν τῷ πρῶτῳ, nihilque aliud doceri, quam
 sub initium festi, quæ sequuntur, gesta fuis-
 se. Ceterum tanto minus habere ponderis
 hæ videntur exceptiones, quanto major est
 de iisdem inter ejusdem sententiæ Patronos
 dissensus, qui, cum alter alterius substructum
 ire vult asserta, quam nihil solidi certique in
 utriusque insit opinione, haud obscure faten-
 tur, gratumque nobis, ne in iis confutandis
 multum ponamus operæ, faciunt otium. Sed
 prodeant majores in aciem nostram copiæ,
 excutiamusq; locum Joh. 18. 28. qui, cense-
 ns Jf. Casaubono Exercit. Anti-Bar. 16. n. 24. vel
 solus, si res aquis animis æstimetur, confutanda
 opinioni vulgatæ sufficere debeat. Scilicet judæi
 comprehenso, quem tam diu, tamque val-
 de

de timuerant, & quo vivo salvos se fore desperabant, facto ad Pilatum adeunt agmine, petentes, ut, quem ipsi morte dignum judicarent, ultimo afficiat supplicio. Ille in tantæ rei causas penitus inquisiturus, Prætorium ut delatores ingrediantur, postulat. Verum enim vero strenue id negant judæi, hanc interferentes causam: *ὥστε μὴ μιανθῶσι ἀλλὰ φάγωσι τὸ πάσχα*, ne polluerentur, sed ederent pascha. Quæ verba ut manifesto arguunt, judæos, cum Christum Pilato necandum traderent, solenni epulo paschali nondum esse defunctos: ita truncus sit, & stipes, oportet, qui non perspiciat, alio, quam judæos, die Servatorem fatale Convivium celebrasse, agno paschali, pridie, quam in hostium venisset potestatem, consumto. Equidem teli hujus ictum levi inclinatione evitare credunt alterius partis Principes, dicentes, non de agno paschali verba hic facere judæos, sed de victimis paschalibus per ceteros festi dies comedi solitis, *חגיגות* pariter & *פסח* Pascha appellatis. In hujus rei fidem provocant ad Deut. 16. 1. 2. ubi ita Moses: *Observa mensem Abib, ut facias Pascha Domino DEO tuo, quia in mense Abib eduxit te Jehova Dominus tuus ex Egypto nocte, & MACTABIS PASCHA*

DOMINO DEO וְבָקָר וְצֶאֱנִים PECUDES ET BOVES *in loco quem elegerit Dominus &c.* Ex quibus verbis clarum esse putant, alia sacrificia, præter agnum paschalem, vocari pascha, idemque allegato quoque Johannis loco obtinere. Sed vereor, ut hinc, quod volunt, exsculpant. Jof Scaligero certe tam violenta, tamque dura est visa hæc exceptio, ut scribere, quanquam acrius æquo, haud dubitaret *Prolegom. in de Emend. Temp. fol. 27. quæ tam obstinatos adversus veritatem credidisset? Illam objectionem (ex Joh. 18. 28.) quam argute eludunt? ajunt Φάγειν τὸ πάχα hic non esse agnum paschalem comedere, sed alia sacrificia paschalia. Argute, doctè, eleganter, nihil supra, quasi in Parasceve comedere aliud sit, quam agnum comedere. Imo nos negamus Φάγειν καὶ Φάγειν πάχα aliud esse, quam agnum paschalem immolare ac comedere. Neque ullus paulo doctior illud sine risu audire potest. Idem sentit Jf. Casaubonus Exercit. Anti B. 16. n. 24. Ego vero, inquiens, nego in tota Scriptura locum ullum extare satis clarum, unde colligi recte queat, victimas per septem azymorum dies mactari solitas, esse appellatas pascha nomine. Et sane tantum abest, ut verba Deut. 16. 2. robur aliquod causæ eorum concilient, ut potius multum obesse videantur,*

tu,

tur. Ubi enim, quæso, sacrificia paschalia l. c. pascha appellantur? Ut enim recte *Gerundensis* ad h. l. scribit: לא אמר זבחת פסח ליהוה אלהיך מן הצאן ובקר כאשר אמר כל מקום i. e. *non dixit* (Moses) *maçtabis pascha Domino Deo tuo de pecude & de bove*; sed, *maçtabis pascha Domino DEO pecudes & boves*: ita subtilius, quam solidius, argumentari videntur, quotquot ex his verbis, paschalia sacrificia paschæ nomen gessisse, colligere volunt. Certe Rabinorum haud facile quisquam tam vidit acutum, quin potius inter agnum paschalem & sacrificia Paschalia solícite distinguunt. Audiamus brevitatis studio unum *Raschium* ad verba *Deuternomii* ita commentantem:

וזבחת פסח ל"י אלהיך צאן שנ' מכבשים ומן העזים תקחו ובקר תזבח לחגיגה שאם נמנו על הפסח חבורה מרובה מביאים עמו חגיגה כרישיה:

& *maçtabis Domino DEO tuo pecudem quia dicitur* (Exod. 12. 5.) *de agnis & de capris sumetis. Et bovem maçtabis in Chagiga s. sacrificium paschale, nam si plures ad agnum paschalem fuerunt, adduxerunt insuper Chagiga, ut comederetur ad satietatem. Quamquam, cur in vindicando hoc Deuteronomii loco multum operæ ponam, causæ nihil video, qui, si vel maxime in eo Adversarii, quod quærunt, invenirent, sententiæ nostræ*

A s

non

non obesset. Fingamus enim paschalia sacrificia pascha ibi vocari, qua consequentiæ lege inferretur, eandem quoque significationem obtinere in verbis judæorum, in Prætorium ingredi recusantium, ne polluerentur, sed pascha comederent, nisi forte aliunde, omnino fieri id oportere, solidis ostendatur rationibus? Quas afferri hic posse, quo minus ad credendum adduci me patiar, ipse facit Johannes, optimus sui Interpres. Ne quis enim, quod de nondum comesto paschate dixerant judæi, de sacrificiis Paschali-
bus accipiendum existimet, luculento intercedit argumento divinus Scriptor, historiæ suæ c. 19. 14. diem, qua capitis Christus est damnatus, hac nota definiens: *ἡν δὲ παρασκευὴ τῆς πάσχα*, erat vero parasceve paschatis. Si enim dies, quo crucis supplicio affectus est Salvator, paschatis parasceve fuit, neque festum tum illuxisse, neque judæos agnum paschalem comedisse, necesse est, quod, quin fecerit jam Christus, nemo dubitat. Haud facile dictu est, quam se hic torqueant, qui diversam fovent sententiam, ne manus victi dare cogantur. Inter omnes eminet stupendæ Vir eruditionis *Sam. Bochartus Hieroz.* P. 1. l. 2. c. 50. qui *παρασκευὴν* per diem Veneris

neris, Hebræis כרר sive כררת appellari
solitam, explicat, a Johanne παρασκευήν τῆ
πάσχα dictam, quod dies ille Veneris in festum
Paschatis incidisset. Multa ibi in hanc rem
confert Vir summus, haud sane ubivis obvia,
pro infinita sua in omnis generis Scriptori-
bus lectione; quibus etsi ingenii & acuminis
laudem faciles largimur, solidæ tamen argu-
mentationis gloriam quo minus tribuamus
multa intercedunt. Ut enim ei demus, diem
Veneris dici Parasceven, quod is Sabbathum,
ad quod magna se præparare solebant ambi-
tione, antecederet, tamen, ut per parasce-
ven Paschatis, eum intelligamus diem, qui
idem cum paschate est, id sane est, quod, ut
credamus, impetrare à nobis haud possumus.
Si enim parasceve Sabbathi, recepta loquen-
di consuetudine, non ipsum Sabbathum, sed
diem illud antecedens denotat, quis persuaderi
sibi patiatur, ut parasceven Paschatis non tam
pro die, Pascha antecedente, quam pro ipso
Paschate, neglecto prorsus consueti sermo-
nis usu, accipiat? Quæ & plura alia sicut ad
confirmandam apprime faciunt sententiam,
quæ statuit, non eodem, quo judæi, die
Christum ultimum pascha egisse: Ita im-
mortale Ecclesiarum nostrarum Decus, Se-
bastia.

bastianus Schmidius, Professor haud ita pridem apud Argentoratenses celeberrimus, cui, pridem est, cum Theologiæ Exegeticæ principatum Docti lubentes concesserunt, ab utraque parte discedendum sibi ratus, novam, eamque nescio an ulli ante eum cognitam, proponere haud dubitavit. Postquam enim allatis in medium utrorumque argumentis, à vero quidem eos propius abesse, dixisset, qui, alio, quam judæos, die Pascha Christum celebrasse, credunt, invenit tamen & hic, quod desideraret. Eam ergo is iniit rationem, ut statueret, duobus solidis judæos diebus in comedendo agno paschali occupasse Christum, ita ut, cum illi feria demum septima i. e. Sabbatho festum essent acturi, hic feria jam quinta i. e. die Jovis ultimam cum discipulis cœnam peregerit. Sed hæc verbis Viri summi exposuisse quam meis præstiterit. Ita autem ille Tract. de Paschate, Part. 3. c. 8. p. 404. Nobis quidem sententia omnium optima videtur, quod Christus Pascha celebraverit duobus diebus ante Pascha Judæorum, anticipando ita, ut, quum ille sub vesperam diei quinti mactari fecisset, Judæi die septima seu Sabbatho sub vesperam mactaverint. Pro hac sententia contra primam sufficienter disputatum est, sed pro eadem primam

contra secundam ita disputamus: I. non potest ista sententia rationem reddere, quare Sabbathum quod crucifixionem Domini insecutum est, vocatum fuerit Sabbathum magnum. Equidem aiunt, propterea sic vocatum, quia dies festus in illud incidit, atque sic solennitas geminata est. Verum enim vero ista responsio sine fundamento est. Ostendit summum, quid fieri potuisset; sed ex historia non probare potest, quod factum sit. At contra sententia, quam indicavimus, fundamentum suum habet. Invenimus namque in scripturis Hebræorum, quod Sabbathum proxime Pascha antecedens, appellatum sit antiquitus Sabbathum magnum. Ita Turim Part. I. num. 430. Sabbathum, quod Pascha præcedit, vocant Sabbathum magnum; Antiquissima, consuetudinis fuisse Sabbathum istud magnum, dubitandum non videtur, & forte persuadere potest ratio de miraculo, quod in Ægypto contigerit, addita: quam vid. l. c. & in Synagog. Buxtorff. Veram putarim hanc potius esse rationem, quod constitutiones de Paschate celebrando prælegerentur, quarum lectioni devote omnes adesse oportebat. Istud Sabbathum magnum bene se habet apud Evangelistam, si statuitur, postridie Sabbathi primum diem festum Paschatis fuisse, & Pascha sub vesperam Sabbathi mactatum fuisse.

II. Non potest secunda sententia solidam rationem

& convenientem reddere, quare dies, quo Dominus JESUS crucifixus est, & fuerit Parasceve Paschatis, & Pro-Sabbathum. Equidem conantur respondere, quod non fuerit Parasceve Paschatis, sed Sabbathi in Paschatis diem incidentis. Sed istud nimis durum est. Contra sententia indicata optime rem expedit hoc modo: Quando Paschatis mactatio in Sabbathum incidit, tum non licebat, ut supra ex Talmudicis Mischnis indicavimus, omnia in Sabbatho facere, sed quæ pridie Sabbathi, h. e. in Pro-Sabbatho fieri poterant, in eo fieri debebant, preparando illa ad Pascha. Sic itaque revera erat parasceve seu preparatio ad Pascha, erat etiam Pro-Sabbathum, quia ejusmodi preparatio nunquam suscipiebatur, nisi in Pro-Sabbatho. Hætenus Schmidius. Ex quibus ut apparere plus satis arbitramur, veriozem illorum esse sententiam certiozemq; , qui Christum alio, quam Judæos, die solenne Paschatis convivium celebrasse, existimant; ita temere illud factum esse, & casu, ut credamus, haud æquum est, sed divina ita dispensante providentia, ut, quo die typicus ille mactandus erat agnus ex lege, verus in ara crucis exhiberetur, atque ita veritas typo exacte responderet. Et hoc illud est, quod tres ex ordine nostro erectæ indolis juvenes, exsequendum sumserunt.

Qui

Qui cum & ingenii non humi repentis, & industriæ non pœnitendæ documenta semel atque iterum dedissent, non minus temporis rationem habituri, quam linguarum, quarum laudabili tenentur amore, exercitium aliquod instituturi, *Agnum Paschalem veteris, cum Agno Paschali Novi fœderis i. e. Christo, conferre* in animum induxerunt, ita, ut, quam exacte huic cum illo conveniat, JOHANNES JACOBUS SEIFERHELD, (c) *Hebræo Sermone*, HENRICUS FRIDERICUS TEXTOR, (d) *Lingua Græca* futuri sint ostendere. Quorum oratiunculas, ne tædio sint atq; fastidio Dnn. Auditorum Auribus, *Latina veste* indutas reddet, Interpretisque vicem sustinebit

DAVID

(c) Filius beati auctoris hujus programmatis, jam Pastor Ecclesiæ, quæ Christo Westhemii, in vicinia nostra, colligitur, doctissimus fidelissimusque, Fautor meus singulariter colendus, F. I. B.

(d) Nunc Senator hujus urbis Imperialis Spectatissimus, Patronus meus decenti cultu prosequendus. F. I. B.

DAVID SIGISMUDUS THOMAS MAYER, (e) Ad eos igitur benevole & humaniter audiendos, imprimis cum, studiis eo usque perductis, ut ad Academicas Musas ablegari mereantur, vale simul Scholæ nostræ dicturi, iisque, quibus maxime debent, gratias, publice sint acturi, ut Patres Conscripti, Gymnasii Ephori, Musarum Patroni, Litterarum Fautores, sepositis tantisper occupationibus gravioribus, die 25. Martii hora 2. pomeridiana frequentes convenire ne dedignentur, est quod observanter rogamus, est quod vehementer optamus. P. P. Hallis Suev. die 21. Mart. An. 1709.

* * *

OB

(e) Hoc tempore Pastor in pago Unter-Contheim / qui altero, & quod excurrit, lapide, ab urbe hac distat, vigilantissimus, cujus amicitiae multum tribuo. Is cum interpretis munere hic functus sit, speramus, eo ipso hunc actum oratorium, triplici idiomate institutum, nonnihil evadere posse censuram Celeb. C. A. HEUMANNI, de ejusmodi Exercitiis p. 29. cultissimæ de TRIBUS SCHOLÆ FINIBUS, orationis, ab eo recte pronuntiata. F. I. B.

II.

OBSERVATIO

Ad superius Programma, ubi & de consilio, b. Seiferheldii Programmata & Orationes coniunctim edendi, agitur.

Ceterum Lectorem benevolum præterire nolumus, recusum modo Programma, supplementi loco, (a) addi posse iis, quæ de hac ipsa quæstione in utramque partem doctè à multis ventilata, nuper erudite observavit in Curis suis Philologicis & Criticis in IV. SS. Evangelia & Actus Apostolicos, Hamburg. 1725. 4. editis, ad Matth. Cap. XXVI. v. 2. p. 366. seq. & Marc. cap. XIV. v. 12. p. 522. seq. Jo. Christoph. Wolfius, Pastor ad D. Cathar. Hamb. & Scholarcha, Vir gloria sua, quam præter alia merita eximia, ejus profunda in Hebraicis Græcisque
B literis

- (a) Conf. & scriptum quoddam viri cel. M. WACKII, insertum Anton. Fabri Parti XLVIII. der Europ. Staats-Encyclop. / p. 322. sqq. quem locum debeo VIRO Nobiliss. & Juris consultiss. Io. LAUR. A JEMGUMER CLOSTER, avunculo meo maxime suspiciendo, cujus favorem in literas maximum si nosse cupis, adeas præfat. à VIRO clar. M. KOECHERO, Fautore meo æstumatissimo, præfixam editis nuper admodum virorum doctorum in Hug. Grot. de V. R. C. commentariis.

literis eruditio ipsi peperit, longe dignissimus, cujusque Bibliothecæ Hebrææ, consummatissimi in hoc genere operis, partem tertiam propediem orbis eruditus exspectat. Id quoque monere hoc loco, visum est, dictum Programma, præsentì cumprimis tempori accommodatum, speciminis instar, à nobis saltem exhiberi, reliquorum autem, & ab argumentorum dignitate & a stili cultioris elegantia sese commendantium, collectionem, quibus & selectiores b. auctoris orationes, quæ variis temporibus ab ipso habitæ fuerunt, & manuscriptæ adhuc supersunt, cum pleniori, sine dubio, vitæ ejusdem enarratione, accedent, exspectandam, suo tempore, esse, à Filio b. auctoris, *Jo. Frid. Seiferheldio*, Collega Gymnasii nostri tertio, præclare merito, & amico nostro inde à con-
discipulatu dilecto, ac magnopere colendo, qui paternarum virtutum, & Hebraicæ imprimis Rabbiniæque literaturæ, in Jenensi & Vitembergensi Academiis, uberius excultæ, dignissimus hæres existit, & tum aliorum, inprimis summe Reverendi honoratissimi-
que Domini Soceri sui, *Nic. Guil. Seybo-
thii*, Sacrorum nostrorum Antistitis doctissimi, longeque meritissimi, & beati *SEI-*

FER-

FERHLDII, in hoc munere successoris dignissimi, Patroni mei maximopere venerandi, consilio ac suasionem, tum suo quoque ipsius, & Plur. Rever. Fratris sui, supra laudati Pastoris Westheimensis, erga dilectos manes paternos, ac præclara merita, amore inductus, hunc laborem lubens aliquando in se suscipiet, cui instituto faustam omnino apprecari lucinam par est. Denique nec hoc est omittendum, magnæ pietatis & integritatis Virum, Dn. IOH. HENR. WENGERUM, Spectatissimum Urbis nostræ Senatorem, & Patronum ac Fautorem meum à multis annis, longe honoratissimum, aliquoties jam, me præsentem, exoptasse facilem Bibliopolæ alicujus operam, qua conjunctim ederentur selectiora Programmata aliaque inedita scripta b. Parentis sui, MELCH. WENGERI, sub finem sæc. superioris decimi septimi, Rectoris Gymnasii nostri Halensis, de literis humanioribus, & juventute, præclarissimè meriti, (f) cui voto ii certe suum sponte adjicient, quibus exacta b. WENGERI doctrina omnis generis, præsertim philologica, vel nota aliunde est, vel frui olim ea contigit, cujus felicitatis multi spectatæ dignitatis insigniumque meritorum in hac urbe viri grata mente recordantur.

III.

CHRISTIANI GOTL. SCHWARZII,
COM. PAL. CAES. Philos. Moral. Eloq. &
Poës. Prof. Publ. Altorf ac Beneficiario-
rum Noricorum Inspectoris,
ELEGIA.

In Resurrectionem & Adscensionem Christi.

(f) Repeto hic elogium (ex diff. cui tit. Memoria BRENTII renovata, lit. D. 2. b) quod unus ex maxime gratis ejus olim discipulis, supra laudatus M. JOH. BALTH. BEYSCHLAGIUS, tum Ampliff. Phil. Ordin. Vitemb. Adjunctus, tandem Antistes Eccles. nostræ Halens. meritissimus, nunc cœlo receptus, b. WENGERO tribuit, qui nunquam non postea institutione WENGERIANA frutum se esse, lætatus est, quæ ipsa felicitas obtigit (quod nec hic tacere debeo) fratri quoque Ecclesiastæ modo adducti, nunquam reconciliato, & immaturum ejus ante hos ipsos decem annos, obitum acerbè adhuc deploranti, Ioh. JAC. BEYSCHLAGIO, Incluti Senatus urbis hujus, ipsi & mihi patriæ suavissimæ, à secretis, quem patrem veneror ætatem venerandum, cujusque, pro paterno suo amore, & innata in literas, præsertim amœniores, propensione, in meis qualibuscunque literarum studiis felicitateque provehendis, indefessum studium hucusque adhibitum, ille olim compensabit, qui supremus omnium rerum remunerator est, & solus vicem illorum, quibus facultas magis, quam

AD ORATIONEM
DE HOMINUM E MORTE RESUSCITATO-
RUM EXEMPLIS

Ex historia profana repetitis

Quam

Craftino die hora i. postmeridiana habebit

FRIDERICVS JACOBVS BETSCHLAGIUS

Hala - Suevus

Divinarum humanarumque rerum scientiæ

Cultor

Lectorem Benevolum

omni observantia & humanitate invitat

CHRISTIANUS GOTLIBIUS SCHWARZIUS, P. P.

† † †
ELEGIA IN RESURRECTIONEM ET
ADSCENSIONEM CHRISTI.

J Am divina cano. Procul hinc, procul ite, pro-
fani!

Ite, quibus veterum fabula ficta placet.

Non mihi Pythagoras, fateor, non Zeno, probatur;

Sordet Apolloni vita, vaverque dolus.

Vos etiam Aonides paullum discedite Musæ;

Ipsæ non capitis, quæ sacra verba loquar.

Nunc ego, pro Pindo, sancti juga posco Sionis;

Proque Hippocrene me juvat amnis Hebri.

B 3

Ecce

quam voluntas deest, iustinare potest, cujus
gratiæ cœlesti & cæteros omnes Evergetas
atque Patronos meos enixe commendo.

*Vos etiam testes eritis, pia pectora Matrum,
Quae primis vacua haec cernere busta da-
tum est.*

*Testes tot Sancti, quibus auctor duxq; salutis
Tangendum corpus, vulnera & ipsa, stitit:
Quorum in conspectu CHRISTUS super aethera
vectus*

More triumphantis digna tropaea tulit.

*Sic est: rem tantam verbis testatur apertis,
Fallere qui nolit, nec queat, ipse DEUS.*

*Salve igitur, salve, vitae melioris origo;
Imperium qui par cum Patre Natus habes!*

Per te vera salus orbi quaesita refulsit;

Per te nos poenis libera turba sumus.

Iam caelum terrae, caelo conjunctaque terra est;

Inque polum nobis transitus inde patet.

Iam mors constricta est vinclis, constrictus Avernus;

Iam neque nos, quicquid presserat ante, premit.

Non opis est nostrae, tibi dignas solvere grates,

Qui tantis cumulas nos, DEUS alme, bonis.

Ante tuas igitur prae devolvimur aras;

Inque tui cultum pectora nostra flammant.

Nos tibi vivemus: nobis tua vita favorque

Vivendi vires consiliumque dabit.

Nunc piget huc ferri, quo labes insita mentis,

Vanaque quo levitas, ambitioque trahit.

Insultet mundus! Fortuna volubilis erret!

Tu, nobis portus spesque salutis, eris.

Si

24 *IV. Annotatio ad Elegiam antecedentem.*

*Si morimur ; dura non mortis fata timemus ;
Perdidit hac vires , te moriente , suas.
Si quondam tumultus pallentia corpora condet ;
In tumulo nobis , te duce , parva quies.
Tempus erit , quo nos socios e morte reduces ;
Quo putris referet corpora viva cinis :
Quo placidus nobis concedes gaudia cæli ,
Gaudia , quæ nullis contemneranda modis.*

P. P. ALTORF NOR. D. XVIII. MAII. A. R. S. CIOIO CCXXI.

IV.

ANNOTATIO ad antecedentem Elegiam,
aliæque Observationes.

COmmodè Programmati Seiferheldiano sub-
iicitur elegans hæc Elegia Exc. SCHWAR-
ZII, pace quidem celeberrimi hujus in orbe
literato viri, cujus per plures annos, in Phi-
losophia practica, & literis, ad politio-
rem humanitatem (cujus præstantiam ipse in cultis-
sima ad *Miscellanea sua politioris humanitatis*,
præfatione egregiè ostendit) pertinenti-
bus, institutioni fidelissimæ mirum quan-
tum debere me, gratus intelligo. Integra
ea exhibetur, nonnisi verbis quibus-
dam honorificis, quæ ea, qua Vir humanissi-
mus in meam tenuitatem semper fuit, bene-
volentia, ipsi expressit, omis-
sis: nec enim ingenii mei & doctrinæ angustia vel mere-
batur illa elogia, vel capiebat. Neque hoc
etiam

etiam instituto huic meo fraudi erit, quod hoc ipsum Program̃a insertum jam legatur Fastis Vniversitatis Altorfinæ, ad An. 1721. p. 147. seqq. qui auctorem agnoscunt Virum & ipsum celeb. Dn. *Io. David. Koelerum*, Histor. & Polit. P. P. & Bibliothecarium Altorfinum, ac nuper Regiæ Societ. Berolinensis Collegis merito suo adscriptum, cuius laudes nuper cecinerunt eruditissimi Actor. Erud. Lips. Collectores, An. 1726. p. 393. cuique & ego publice hic gratissimum profiteor animum pro ipsius informatione in Historiarum & Politices disciplinis, dexterrima. Ceterum memini elogii, quod egregiæ huic Elegiæ Schwarzianæ, in Museo Viri Illustris, & undiquaque doctissimi, atque πολυγλωττάτης, Dn. *Maturini Veyssière la Croze*, Bibliothecarii & Antiquarii Regii Berolinensis, jure tribuit Vir Clarissimus, *Carolus Andreas Henningius*, Gymnasii Berolinensis Sub-Rector, cui honorem, quem merita ei sua pepererunt, quique inde nuper ad eum redundavit, cum Regiæ Berol. Acad. Scient. membrum est constitutus, publice gratulor. Publicè verò etiam hic gratias ago permagnas egregiæ doctrinæ & humanitatis Viro, *Jo. Erb. Kappio*, tum pro aliis benevolentia in me suæ documentis, Lipsiæ

B s

mibi

mihi exhibitis, quo pertinet in primis, quod aditum ad Illustrem, & meritis suis innumeris inclytum, *Jo. Burch. Menckenum*, mihi aperuit, ejusque Bibliothecæ instructissimæ, (cujus gazas catalogus, publice proflans, indicat) rara & pretiosa cimelia, indultu VIRI Excellentissimi perquam benevolo, ad oculum, eruditissimis immixtis sermonibus, monstravit; tum pro illa singulari humanitate, qua sponte sua tesseram admissionalem ad laudatum *Henningium* Berolinensem, amicum suum honoratiss. præbuit, qui Vir humanissimus, per motus commendatione ista, ipse me in ædes *Celeb. la Croze* deduxit, cujus Illustris Viri consummatam eruditionem, & insignem benevolentiam coram admirandi, facultatem mihi obtigisse, toties vehementer lætor, quoties piam illam sententiam lego, (lego autem iterum iterumque) quam VIR Illustris, & linguarum Orientalium atque Occidentalium ad stuporem usque peritus, d. 14. Jul. A. C. M. DCCXXV. in sui *μνημόσυνον*, in Albo meo adscribere (verba legis Croziana) benevole dignatus est, præsentē præstantissimo *Henningio*. Syriacis vero verbis in Albo meo præmissis, latinam sententiæ egregiæ addidit versionem, quam inde, pace VIRI ILLUSTRIS, hic liceat repetere:

TVVS SVM, DOMINE, SEV MORIAR,
SEV VIVAM.

Jacobus Sarungenſis, apud Aſſe-
manum, *Tom. I. p. 313. col. 2.*

Quæ omnia ſolum memoriæ præſidium, non inſpecto Aſſemani opere, ipſi ſuggeſſiſſe, id-
que miratum eſſe utrumque noſtrûm, *Hen-
ningium* atque me, hincque, occasione à
laudato *Henningio* data, de iſto ſuo præſtan-
tiſſimo ſubſidio, quo à ſe lecta accuratè te-
nere, & in ſuccum, quod ajunt, ac ſangu-
inem convertere dudum didicerit, egregiè
diſſeruiſſe celeb. *la Crozium*, bene adhuc
recordor. Id ipſum ſane probant tum alia
ejus eruditiffima ſcripta, tum ille inprimis
celebratiſſimus liber, *Hagæ - Comit. 1724.*
8vo. editus, cui tit. *Histoire du Chriſtianisme
des Indes*, qui in variis *Ephem. Liter. recen-
ſetur*, v. gr. in *Act. Er. Lipſ. Lat. 1725. p.*
122. ſqq. Act. Erud. Lipſ. Germ. part. 100. n. 4.
Bibliothèque ancienne & moderne, P. I.
Tom. XXI. n. 4. Republyk der Geleerden,
n. 4. alibique; conf. Viri celeb. & de re literaria
univerſa excellenter meriti, Jo. Gottl. Krauſi,
(pro cujus favore atque humanitate, iteratis
vicibus, *Lipſiæ mihi præſtita, publice hic*
gratias agendi qualemcunque hanc occasio-
nem

nem negligere nolui,) Nov. Lit. Germ. 1724. p. 971. 980. 1030. aliisque in locis. Sed revertor ad egregiam *Jacobi Sarugensis* *γνώμην*, quam eruditissimus *La Croze*, qua est infinita lectione, accuratissimoque judicio, ut dixi, memoriter depromsit ex celeb. *Joh. Simonii Assemani Bibliotheca Orientali Clementino Vaticana*, cujus Tomus I. Romæ, 1719. fol. typis S. Congreg. de propag Fide, editus, recens. in Act. Erud. Lips. Suppl. T. VIII. sect. I. p. 1. sqq. Tom. II. ibid. iisdem typis, 1721. fol. excusus, describitur in Act. Er. 1723. m. Jan. p. 5. sqq. (g) Ex priore Act. Erudit. loco, p. 5. liceat hic afferre, quæ ex *Assemani* Tom.

(g) Quod opus Assemani maxime insigne, quanto nuper subsidio fuerit PETRO BOSCHIO, Jesuitæ percelebri, in tractatu ejus hist. Chron. de Patriarchis Antiochenis, patet ex iisdem Act. Erud. 1726. p. 198. & suppl. T. IX. p. 71. nec ipso Boschio id dissimulante, ex cujus laudato opere, ut obiter hoc moneam, fusior notitia de PETRO GNAPHEO, sive FULLONE, Episcopo Antiocheno, peti potest, (vid Act. Er suppl. T. IX. p. 68.) cujus breviorern, pro instituto, mentionem nuper iniecit Vir clar. EILH. FOLC. HARKENROTHIUS in eleganti, etsi brevi, vitæ GUIL. GNAPHEI descriptione, in Bibl. Brem. Class. VIII, Fasc. I. n. VII. p. 119.

Tom. I. n. XXVII. ibi adducunt Celeberrimi collectores: *Sanctus JACOBUS Sarugensis*, inquit, *Batnarum Episcopus*, seu *urbicula in regione Sarugensi sita*, quæ duo *Renaudotius* confundit, ac *Jacobum nostrum hereticorum Monophysitarum antesignanum* injuste vocat, ex *Nostri sententia*, qui prolixè illi respondet. N. XXVIII. *GEORGIUS*, *Jacobi Sarugensis discipulus*, *encomium in Præceptorem suum scripsit*. Hactenus illi. Atque hæc quoque obiter adjecisse, fas sit, occasione sumpta ab *Elogio illo*, quod *Elegiæ*, quæ paulo ante legitur, *Schwarzianæ*, in *Museo Croziano*, d. 14. Jul. 1725. ab eruditissimo *Henningio* datum merito esse, lætus memini, nihil cæteroqui, quod iure argui possit, hic admisisse, confisus, nisi quod modestiam horum *Virorum celeberrimorum* læsisse videri queam.

V.

ORATIO (a)

De hominum e morte resuscitatorum exemplis, ex historia profana repetitis.

- (a) Temporis rationem habiturus, hanc orationem hic sisto, quam ante sex jam annos, moderante actum Celeb. Viro CHRISTIANO GOTL. SCHWARZIO, Præceptore & Patrono meo omni observantiæ cultu perpetuò venerando

RECTOR ACADEMIAE MAGNIFICE,
MAXIME GENEROSE HUIUS OPIDI
PRAEFECTE,

PATRES ACADEMIAE
Omniū Ordinum Excellentissimi,
Celeberrimique,

PATRONI ac PRAECEPTORES,
Quo par est, Animi cultu, & veneratione con-
stanter prosequendi,

TVQUE NOBILISSIMA ac STIRPIS VIR-
TUTISQUE Præstantia commendatissima, inque
spem PATRIAE feliciter efflorescens
STVDIOSORVM Corona.

SI quod unquam tempus piis Christiani
orbis gaudiis, læta animorum exsultan-
tium significatione, suavissimisque vocum
divini Numinis beneficia celebrantium con-
centibus, solemniter hilariterque est trans-
actum: Illud profecto fuit, quo nuper san-
ctam Christi, Servatoris humani generis
dulcis-

do; Altorfi Noric. ubi studio Theologico
tum vacabam, recitavi. Eam, cum adhuc
neglecta prorsus apud me delituisse, hortatu
virorum quorundam doctissimorum, qui
argumentum ejus, ex præmisso supra Pro-
grama-

dulcissimi, e morte in vitam gloriose reversi, memoriam pie grateque divini cœtus celebravit, atque adhuc plausus inter ac votivas exclamationes religiose veneratur. Et habet sane Christianus populus, quo incredibilis lætitiæ suæ luculenta hoc tempore faciat indicia. Ec quod enim, quæsumus, beneficium vel reperiri excellentius, vel præstantius excogitari, vel prædicatione dignius existimari potest, quam quod Christus, unicus ille nostræ salutis Auctor, postquam cœlesti suo Patri de universi orbis peccatis infinito sanguinis sui precio satisfactorus, horrenda supplicia, & ipsam adeo mortem acerbissimam subiisset, interposito tridui

grammate Schwarziano, perspexerunt, & ipsam orationem, si vel maxime pro dignitate elucubrata haud esset, publica luce haud indignam judicarunt, hic ut exhiberem tandem, permoveri me passus sum. Adeoque paucis monendum duxi benevolum lectorem, ipsum quidem orationis argumentum ab Exc. SCHWARZIO mihi propositum, & auctores veteres, tum Græcos, tum Latinos, qui hæc, quæ attuli, exempla enarrant, benevole ab eodem mecum communicatos esse; ordinem vero illius, & quam vocant, dispositionem, arbitratus meo qualicunque permissam

tridui spatio, effractis & disiectis sepulcri repagulis, ruptoque mortis vinculo, ad vitam, ceu gloriosissimus mortis victor ac triumphator, & omnium suscitandorum princeps, resurrexit. O rem omni cogitatione sublimiorem! O beneficium nulla, ne eloquentissimi quidem hominis, oratione digne satis extollendum! Maxima sunt & recondita, quibus nostra nititur salus, mysteria, & si vel obiter duntaxat contemplari nunc mihi liceret totum nostræ salutis ordinem, & præcipua Religionis Christianæ capita veluti pertransennam aspicere, bone DEUS! quam amplus rerum sublimium campus se
mibi

missam, nec in ipsa oratione, utcunque deinceps à me elaborata, quicquam, pauca si verba exceperis, à Celeb. Viro, fuisse immutatum. Neque vero hæc eo fine dicuntur, ut inanem inde gloriam captare velle videar, quam utique hæc oratio, à nullis vel doctrinæ, vel elegantix notis se commendans, conciliabit plane nullam: id quod in omnem paratus eventum, mea sponte præsentisco. Sed honori & gloriæ hujus Excellentissimi Doctoris mei ita potius consultum ivi, ut, dum lectores omnia in hac oratione, jejuna, & ab omni eloquentia plane deprehendent aliena

mihi aperiret, quam vasta & inexhausta rerum, quæ nulla ratione investigari queunt, argumenta sese offerrent; quas credere potius, quam assequi cogitatione, & admirari magis, quam rimari nos oportet. Sed ut habita mei instituti ratione, saltem gloriosæ **CHRISTI** resurrectionis beneficium, quæ inter potiora sanctioris doctrinæ capita non sane postremo loco est collocanda, oculis animi subjiciam, temperare mihi non possum, quin eam grande quoddam & pia mentis veneratione suspiciendum Christi-
næ sapientiæ mysterium, id quod omnes omnino vere Christiani fatebuntur, suo jure appellem. Scilicet est hoc illud ipsum firmissimum fundamentum, quo nostra, quam tantopere expetimus, plena omnis felicitatis vita innititur; est, est, inquam, hoc
C myste-

soli mihi cuncta adscribant: cum neque vestigia accurationis & eruditionis Schwar-
zianæ hic occurrant. Optandum potius esset, ut ipse hoc argumentum, pro incredibili sua lectione in omnis generis auctoribus priscis, & limato judicio, uberius, quam ab aliis adhuc factum est, aliquando in peculiari diss. pertractet. Interim nec mihi hac ipsa in re ex-
cu-

mysterium pignus illud certissimum, quod in spem indubitatam nostræ aliquando futuræ resurrectionis, quam omnibus numeris absoluta, & in secula nunquam finitura perdurans salus sequetur, acceptum teneamus, servamus, & ad ultimam usque vitæ horam solícite custodiemus. Sed tantum quidem mysterium, ex quo vita & salus dependet, quo sanctius est, & sublimius, & quo certius ex sacrarum literarum pia & decenti lectione, nobis innotescit; eo illud minus ab iis, quos sacra verbi divini oracula fugiunt, recte potest cognosci. Hic tu certi aliquid a ratione nequicquam expectes: huc vires intellectus humani, sibi si soli relinquantur, sese penetrare non possunt: hoc

cusationis materia deest, speroque, me facili negotio eam à benevolo lectore impetraturum esse veniam; quam olim post recitatam orationem, ab Amplissimo illo Auditorum confessu, memini consecutum me esse, qui maiorem adversæ valetudinis meæ, quam cum, illo tempore, conflictabar, quam orationis leviusculæ benignam habuerunt rationem. Scilicet mox post ipsum Resurrectionis Christi festum habenda erat Oratio. Ast di-
vino

hoc ad mysterium plene cognoscendum ratio cœcutientium Philosophorum nunquam pertinget. Neque vero existimandum est, doctrinam de futuro corporum mortuorum in vitam reditu rationi & naturæ esse adversam. Sunt sane, fateor, multi inter paganos, qui dum animos post mortem superstites fore, & vel præmia de bonis, vel pœnas de malis in vita perpetratis, a supremo vindice expectaturos, persuasum habebant, de corporum quoque, ut instrumentorum, suscitatione nonnulla balbutierunt. Verum enim vero quotusquisque est, quem lateat, quam dubie, quam hæsitanter hac in re sint versati, quam

C 2

ægre

vino Numini visum est, febrim, quæ quotidiana fuit, mihi interim immittere, quæ non elaborationem modo orationis difficilem & inæqualem reddidit, sed ipsam quoque ejus recitationem usque ad Festum Ascensionis Christi differre coëgit. Id cum Excell. SCHWARZIO per schedulam significarem, ille, qua est humanitate, aliquot saltem dies, ante, quam habenda esset oratio, d. 17. Maii 1721. suavissimas has literulas, quas Msc. meæ orationis adhuc insertas nuper deprehendi

ægre pedem hinc extricare laborarint, plane ut similes illis appareant, qui in tenebris palpitare coguntur. At ne cui mirum esse videatur, me hæc ipsa tam audacter constanterque asserere, & speciosius forte, quam verius ea dicere, non memorem quippe tot tamque insignium exemplorum, in priscis, & partim hodie adhuc exstantibus profanorum scriptorum monumentis passim occurrentium, quibus complures homines ex ipsi *paganis è morte ad vitam esse reversos*, luculenter evinci possit: hinc propositum mihi est, exercitationis gratia, *nonnulla ejus generis exempla ex historia profana edisserere, atque, num sua illis constet veritas, quidque insuper de illis observandum videatur, pro tenuibus ingenii viribus, breviter dispicere.* Nihil est, Au-

DITO.

hendi, reposuit, quas, cum eo faciliorem lectoris veniam mihi conciliare posse videntur, pace VIRI humanissimi, hic liceat exhibere. Ita autem ille ad me perquam benevole:

Nobilissime Domine Beyschlagi,

“ Omnes literæ tuæ mihi sunt gratissimæ,
 “ multo gratius, cum TE convalescere intellexero. Oratio tua optime habebitur,
 “ Deo volente, proximo die Martis, aut Mercurii;

DITORES SPECTATISSIMI, ut elaboratam industria orationem, & quæ sua se dignitate commendet, expectetis: talem enim in hunc splendidissimum locum afferre, etsi vel maxime debebam, virium tamen mearum imbellicitas non patiebatur. Quare nihil reliqui video mihi superesse, nisi ut, qua possum, observantia atque humanitate, a vobis, AUDITORES, petam ac contendam, ut, quam semel exoptatissima præsentia vestra mihi exhibere lubuit benevolentiam, eam nunc porro, patientes vacuasque breviter dicenti aures præbendo, qui vester est favor eximius, haud gravatim continuetis.

Atque ut inde statim orationis meæ cursus

C 3

sus

curii; quia argumenta de resurrectione & ascensione CHRISTI, facillime, & vel tribus verbis, connecti possunt. Cura modo, ut satis valeas. T. t.

C. G. SCHWARZ.

Atq; sic factum est, ut, postquam ex morbo, per DEI gratiam, convalui, paucos post dies, die scil. xx. Maii, orationem, ægro corpore conscriptam, adeoque venia dignissimam, recitare utcunque potuerim. Quæ ut præmitterem, ipsa fere necessitas postulare videbatur.

fus provehatur, unde reliqua deinceps facilius poterunt diiudicari: intelligo, AUDITORES omnium ordinum honoratissimi, nihil mihi æque nunc incumbere, ac ut e Græcis Latinisque prisci ævi monumentis exempla afferam, quæ testatum faciant, creditum omnino esse à plerisque paganorum, fuisse ex sua gente plures, qui mortui cum essent elati, nescio quomodo revixerint. Sed vi deo boni ordinis causa qui efficacissimum dicendi subsidium suo quodam jure habetur, certas quasdam orationi meæ leges figendas esse, certosque limites definiendos: hinc adeo cum ab argumenti, tum ab ipsius instituti mei ratione non alienum videtur, *tribus* potissimum *membris* omnem rerum pertractandarum ambitum includere. *Initio* itaque, ut ostendi, *exempla suscitatorum è morte hominum*, quæ aliqua disquisitione digna videbuntur, bona fide recensebo: *hinc* *examinatis* potioribus *circumstantiis*, de ipsa vel veritate vel falsitate eorum iudicium feram: *tandem* quid *Christiana Religio* inde vel *damni*, vel *confirmationis*, accipiat, & quomodo infinitis modis maior & excellentior sit gloria ac veritas Resurrectionis, tum Christi potissimum, tum qua nos aliquan-

quan-

quando per DEI bonitatem gaudebimus, dilucide, habita tamen ubique brevitatis ratione, commonstrabo. Proдите ergo nam ad vos omnis mea nunc spectabit oratio, prodite, inquam, quo voscunque loco contineatis, quos iam olim mortuos ad vitam denuo prodiisse, scripta veterum persuadere nobis conantur; agite, & patiamini de vestra ad huius lucis usuram, quæ perdita vobis erat, revocatione pauca narrare. Non est, ut metuatis, ne manes vestros inquietem, umbras perturbem, aut animabus, si qua gaudent, tranquillitatem invideam: de vestra in vitam reversione, & anne sua se veritate tueatur, differere, id vero unicum est, quod intendo. *Primus* igitur, quem in scenam producere libeat, sit *Aristeas*, qui a Propontidis quadam Insula *Proconnesius* vulgo audit, & versibus græcis olim non parvam sibi laudem peperisse dicitur; huic enim vel vetustatis memoria primum videtur locum assignare. Variæ autem variorum de eius morte & inde in vitam regressu, sunt narrationes. Dantur, qui minus explicate de morte eius pronunciant, id potius asserentes, eum, quandocunque voluerit, animam suam reddere, ac si visum fuisset,

set, recipere solitum esse: Certe Plinius, cam visam ex ore ipsius evolantem corvi effigie, his ipsis verbis memoriæ prodidit. Sed præstet audire, quæ Herodotus hac de re habeat, qui & explicatius & fusius eam descripserit, summa vero narrationis eo ferre redit: Se, ait, cum in Proconneso & Cyzici ageret, audivisse, Aristeam olim in eadem Proconneso fullonicam officinam ingressum, ibi diem suum obiisse, statimque fullonem clausis post se officinæ foribus mortem hanc Necessariis Aristeæ indicatum abivisse. Hinc cum iam fama de eius obitu in urbe percrebuisset, accessisse quendam ex Cyzico oriundum, qui hac super re sermones miscentibus, sese cum Aristeæ apud Cyzicum congressum collocutumque esse, affirmaret, cumque in proposito persisteret, propinquos defuncti ad fullonicam accurrisse, sed nec vivum Aristeam, nec mortuum reperisse, qui vero tandem exactis septem annis in Proconneso comparuisset, & versibus de Arimaëspis confectis, rursus hominum conspectui se subduxisset. *Alterum* huc pertinens exemplum est *Eris Pamphylæ*, quem, præter Platonem, multi alii e veteribus scribunt in prælio

lio occisum, decem diebus inter cadavera iacuisse; binos deinde post dies, ex quo inde subtractus est, rogo, ut cremaretur, esse impositum, statimque vitam recepisse, atque multa mira, quæ interea apud inferos vidisset, retulisse. Huic continuo *terium* adiungam, quod de *Cleomede Astypalaensi* scriptum est. Ille fertur Iccum aliquem in pugilatione trucidasse, sed præmio, quod victorem manere debebat, ipsi fraudulenter detracto, indeque mentis impotentia apud eum exorta, tandem Astypalæeam rediisse, inque locum quendam docendi publicum, magno tum numero puerorum frequentatum, ingressus esse, commotaque, qua totius ædificii structura nitebatur, columna, concussisse domum, ut illius ruina pueri opprimerentur: hinc ab irritatis hac iniuria urbis incolis lapidibus petitus in æde Minervæ refugium quæsisse, & arcæ, quæ forte ipsi tum obtigerat, sese inclusisse perhibetur; cuius operculum cum cives aperire diu, sed nequicquam tentassent, arcam denique vi effregisse dicuntur, sed in ea Cleomedem nec vivum illum, nec defunctum offendisse; consulentesque hac super re oraculum, responsum accepisse, ut Cleo-

C s medi

medi Heroum postremo sacrificia fierent. Audivistis, AUDITORES HONORATISSIMI, unum atque alterum institutorum exemplorum, nullis quidem adhuc inspersis iudiciis, quæ alteri parti reservaturum supra me obstrinxi, illustratum, sed simplici tantum ac nuda relatione a me enarratum. Pace ergo vestra etiam pauca alia, quæ supersunt, qua potero brevitate, præmissis subiungam, atque deinceps nulla interiecta mora, ad ipsum eorum examen me convertam. Sit ergo *quartus*, qui hunc in censum veniat, *Hermotimus Clazomenius*, cuius animam post alios Plinius tradit, consuevisse, relicto corpore, longe diuque hinc inde circumerrare, & quæ in locis procul dissitis agerentur, expiscari, remeantem deinde in corpus ea omnia enarrare, quorum, nisi a præsentis, notitia haberi non posset; corpore vero ab anima destituto, aliquando ab inimicis, permitte uxore, cremato, reversam animam cum domicilium, ubi contineretur, non inveniret, veluti nunquam posthac redituram, evolasse. Clazomenios vero, quorum animi religione forte excitati erant, fanum ipsi extruxisse, quo mulieres prohiberentur. Hunc excipiat *Epimenides* ille *Cretensis*

tensis, quem referunt, cum rus a Patre missus, ad æstum meridianum avertendum, a tramite aliquantum secessisset, & in spelunca recubuisse, plus quinquaginta annorum spatio ibi dormientem iacuisse; denique e somno excitatum, inque patriam reversum, neminem, quem antea novisset, reperisse, neque ipsum a quopiam cognitum esse, si fratrem natu minorem excipias, qui & ipsi, quæ contigissent, narraverit: postea vero totidem diebus consenuisse, quot annis in antro sopitus remanserat. Id vero ipsi non sane parvam apud Græcos famam peperisse, quem & Dii ipsi dilexissent, sic, ut illi defuncto Cretenses, velut DEO sacrificia obtulissent, & religiose eum coluissent. Non parum quoque admirationis apud Romanos *Aviola Viri Consularis* exemplum excitasse, post Plinium, Valer. Max. prodidit; eum namque & a medicis, & ab illis, qui in domo ipsius erant, pro defuncto reputatum esse, & cum satis longo temporis intervallo in terra cubuisset, elatum tandem esse, & in rogo, cum flamma corpus eius attigisset, vivere se, exclamasse, opemque magistri sui, qui solus ibi perstitisset, implorasse, sed iam prævalente circumcirca igne, vivum esse combustum. Unicum ex iis, quæ col-
legi

legi, exemplis adhuc superest. Nimirum puellæ illius notissimæ, quam *Apollonius Tyaneus* fertur mortuam ad vitam revocasse. Philostratus, cuius vita Apollonii adhuc in eruditorum manibus versatur, rem ita fere recenset; puellam scilicet tempore nuptiarum vitam cum morte commutasse visam esse, & elata illa, sponsum, ut moris erat, veluti nuptiis imperfectis, feretrum eiulantem secutum; ipsam vero puellam, ex consulari familia, oriundam, ab universa Roma esse deploratam. Accedentem autem Apollonium, feretro poni iusso, dixisse se lacrimis, queis puellam deflerent, mox finem esse impositurum, exploratoque puellæ nomine, nihil eum aliud egisse, quam ut manibus eam contrectasset, atque seorsum nonnulla insusurrasset, ac eo modo a morte, quam obiisse videretur, eam excitasse, statimque tunc puellam, postquam ante locuta esset, in ædcs paternas rediisse. Ad ipsum verò *Apollonium* denique quod attinet, etsi sunt, qui & hunc mortuum ad vitam reversum esse, contendunt, mire tamen variant hac in re scriptores, atque ipse Philostratus ita scribit: De genere mortis eius, si mortuus tamen est, varie relatum est. Per-
git

git deinde, alios tradere, Ephesi eum mortuum; alios, in Lindo esse defunctum, Palladis templum ingressum, atque in eo conspectui hominum subductum; alios denique perhibere, in Creta mortem eius contigisse, modo magis etiam mirabili, quam qui in Lindo, atque eum deinde disparuisse.

Et hæc sunt, AUDITORES, quæ veterum monimenta suppeditarunt, hominum resuscitatorum exempla: Dantur equidem adhuc nonnulla alia, sed ea, cum fabularum nomen aperte præ se ferant, non digna existimavi, quæ hic locum aliquem inveniunt. Pergam igitur potius ad *alterum membrum*, & præcedentium exemplorum breve quoddam examen suscipiam, cum sine aliquo iudicio, ob nonnullas causas minus sibi cohærentes, vix dimittenda esse videantur. Equidem non is ego primus sum, qui hunc laborem aggrediar; exhausserunt eundem iam ante me, doctissimi & in orbe Erudito celeberrimi Viri (b) immo iam multis

(b) Ut Scriptores Systematum Theol. ex variis Religionibus taceam, quos magno numero recenset summe Ven. Dn. D. C. M. PFAFFIUS, Can.

tis abhinc seculis non defuerunt, qui hac in
 re operam suam locarent; ita ut vix spicile-
 gium mihi post tantam messem relictum esse
 videam. Igitur ne actum agere existimer,
 si, quæ alii iam copiose ostenderunt, ea ego
 tædiose repetere vellem, iuvabit tantum
 per potiora capita ire, & tribus tantum,
 quod aiunt, verbis in quavis historia illius
 vel veritatem, vel falsitatem commonstra-
 re. Ad *Aristeam* itaque *Proconnesium* ut re-
 vertamur, iam olim Origenes in libris con-
 tra Celsum solide demonstravit, quam fa-
 bulosa sint, quæ de eius morte & inde in
 vitam reditu vulgo tradantur. Ut rem o-
 mnem breviter expediam, videtur hic ipse
 Aristeeas commixtus esse cum Aristæo Apol-
 linis filio, quem, præterquam quod multa
 alia

Cancellarius Acad. Tubing. in P.I. Introd.
 ad Hist. Theol. lit. p. 213. -- 267. ex qui-
 bus nonnulli, (inprimis Io. HENR. HEIDEGGE-
 rus in Corp. Theol. Christ. Tiguri 1700 fol.
 2. Tomis edito,) hoc argumentum, plus alii,
 alii minus, attingunt; quorsum & eos refe-
 ro, qui peculiaribus libris, vel dissertationibus
 locum de RESURRECTIONE MORTUORUM ex-
 cusserunt & illustrarunt, qui & longa serie
 occur-

alia fecisse dicatur, quæ supra de nostro Pro-
 connesio quoq; attuli, post peragratum uni-
 versum fere orbem, hominum a conspectu
 subito se subduxisse legimus. Quam parum
 vero fidei apud nos habeat illud Deorum Dea-
 rumque olim in terris actum commercium,
 quilibet cordatiorum satis intelligit. Hinc
 & cum facile confusio nominum hic lo-
 cum inveniat, quo iam fundamento nita-
 tur illa Aristæ historia, non obscurum esse
 potest, præsertim quando iam olim, com-
 mentitia hæc esse, Ethnicorum cordatiores
 ostendere. Transeo igitur ad *Erem Pam-*
phylum, quem e cadaveribus post decem
 dies

occurrunt in laudato PFAFFII opere, P. I. p.
 392. & 393. Editionis, quæ tribus nunc Partibus
 mirifice locupletatis, in quarta, quam dicunt,
 forma, prostat. Hos, inquam, ut hic non
 commemorem; pertinet huc H. GROTIUS,
 de ver. Rel. Christ. Lib. II. §. VII. p. m. 100.
 edit. Viri Celeb. ERNESTI SAL. CYPRIANI,
 Lips. 1709. 8v. huiusque analecta ad hunc
 locum, p. 330. 331. & quæ Vir doctissimus,
 M. Io. CHRISTOPH. KOECHERUS ad finem il-
 lius §. Grotiani nuperrime annotavit, in
 editis à se variorum notis ac animadv. in
 laudatum Grotii librum, qui & meam hic
 operam

dies extractum, rogoque impositum revixisse dixi. Sed præter Platonem, qui fabulam hanc & Apologum appellat, cui Plutarchus adstipulatur, qui fabulam eam dicit, unde allegoricus sensus sit eruendus, Macrobius tradit, visum modo Erem esse vitam effundere & recipere, quam revera non perdiderat: Itaque nec hoc exemplum, ex ipso scriptorum profanorum testimonio, omni exceptione maius deprehendimus. Sed videamus, num, quæ de *Cleomede Astypalaensi* dicta sunt, qui arcæ se inclusisse, ea vero effracta, nec vivus nec mortuus apparuisse dicitur, maiori se veritate commendent. Verum tantundem fidei, ac illa

operam nonnihil occupavit, adductis iam duabus Io FECHTII Exercitationibus eruditissimis, quarum altera in Noctibus Christianis n. XI. occurrit, altera in eiusd. Schediasmatibus sacris n. I. legitur, & prioris continuatio est. Utraque titulum gerit: De Resurrectione Carnis, an, & in quantum illa ex naturali ratione innotescat. In his cum hæc, quæ oratio mea exhibet exempla, adducantur, & docte examinentur, allatis auctorum veterum locis, quæ ipse in fontibus tum inspexeram, & inde hoc loco allegare supersedeo; in prom.

illa quæ modo missa feci, exempla, hoc mereri, & Origenes adversus Celsum & Plutarchus in Romulo docuerunt, qui illud in numerum confictarum a Græcis fabularum retulere. De *Hermotimo Clazomenio*, cuius anima corpore excedere, eoque post aliquod tempus reverti consuevisse, indicatum est, ut meliora nobis promittamus, multæ obstant rationes. Ut taceam, iam priscis temporibus Lucianum & Apollonium Dyscolum rem pro mera fabula habuisse, probari adhuc non potuit, corpus illius plane mortuum fuisse, immo vero ex Plinio constat, illud interim semianime iacuisse. Quodsi ergo Augustino fidem habemus, mentionem facienti Presbyteri cuiusdam, qui Restitutus vocabatur, quique pro arbitrato suo exanimis in terram concidere & mortuo similis iacere solebat; dubium hic nullum fere

Tomi I. Fasc. I. D est

promptu eram, ut ad eas lectores remitterem, cum ecce KOECHERIANAM industriam me prævenisse, lætus intelligerem. Ceterum P. D. HVERTIUS, idem hoc argumentum in Demonstr. Evang. fuse pertractat, quem cum & FECHTIUS in multis sequi haud dubitaverit, pressius illi inhærere visum est,

est, quin Hermotimus ad proposita sua eo securius tutiusque perficienda pari fraude usus sit, neque defunt similia Exempla, quæ vel ex Romanahistoria possent in medium afferri, nisi temporis esset ratio habenda. Porro quemadmodum idem ille Presbyter, quod & ipse Augustinus scripsit, quando ita mortuo similis iacebat, nec ferri, nec ignis vim sentiebat: ita vero admodum videtur simile, Hermotimum eo ipso tempore, quo dolo isti intentus erat, ab inimicis eius subito in ignem coniectum, atque sic crematum esse. Defert me ordo ad *Epimenidem Cretensem*, quem supra, plus quinquaginta annis somno sopitum esse, narratum a me est. At vero vix digna est hæc fabula confutatione, quam & Plinius & Diogenes Laertius iam olim reiecere, quorum posterior addit, fuisse, qui adeo non eum dormisse contenderent, ut hic inde per agros & silvas oberrans, rei herbariæ longo tempore operam suam consecraverit. Maximum vero Tyrium si audire placeat, existimat ille, *Epimenidem* eo consilio isthanc fabulam confinxisse, ut inter hominum vitam & longe durantem somnum magnam intercedere similitudinem, ostenderet. Ad *Aviolam* autem

tem

rem, *Virum Consularem*, qui in rogo revixerit, quod attinet, non multo opus est, labore, ad eam historiam convellendam. Conceptis namque verbis Valerius Maximus, cum mortuum creditum esse, scribit: facile ergo fieri potuit, ut, cum exanimis elatus, rogoque impositus esset, igne calorem vitalem, quem, verisimile est, ante paulisper suppressum esse, denuo fovente, ad se ipsum redierit, ac se vivere exclamarit. Venio ergo tandem ad puellam, quam *Apollonius Tyanens* (c) ad vitam resuscitare visus est. Totam ego historiam, vel fabulam potius, ex Philostrato vitæ Apollonii scriptore, suprarrecensui. Verum enimvero quo minus fidem illi meam attribuere possim, plures sunt, exque non spernendæ, ut opinor, rationes. Ante omnia dubiam mihi reddunt

D 2

rem

(c) Legi hic merentur, quæ P. D. HVETIUS, IO. FECHTIUS, alique, supra laudati, hac de historia, quam recte fabulam dixeris, æque erudite quam fusc observarunt. De ipso Apollonio Tyanensi eiusque præcone, Philostrato, Ham-burgensis ille Reipublicæ literariæ Bibliothecarius DN. D. IO. ALB. FABRICIUS agit, in Bibl. Gr. Volum. IV. p. 43. sqq. seu Lib. IV. cap. 24. adde paulo infra notam meam (d.)

rem omnem ipsius Philostrati verba : non enim scribit : *puella mortua est* , sed *τεθνή-
κασαι ἐδόκει* , *mortua esse videbatur*. Paucis
deinde interiectis de Apollonio dicit , eum
puellam e morte , quam obiisse videbatur,
excitasse. Et vero quid , quæsumus , hanc
rem dubiam magis ac incertam , imo su-
spectam reddere valeat , quam quod narrata
iam historia , ipse fluxum & hæsitans iudi-
cium suum his verbis subiunxit : „ Utrum ve-
ro scintillam animæ in ipsa invenerit , quæ
Medicos latuerat (dicitur enim pluisse tum
Jupiter , ipsam vero vaporem facie exhalas-
se) utrum extinctam animam refocillave-
rit atque reduxerit , difficile est indicare ,
non mihi solum , verum iis etiam , qui præ-
sentes tum fuerunt „ Quemadmodum vero aqua-

Conf. etiam , quæ Hugo Grotius Lib. IV. §.
VIII de Verit. Rel. Christ. hac de re scripsit ,
& quæ ad illum locum E. S. CYPRIANVS do-
cte commentatus est , in Analectis suis Ad-
de C. A. HEUMANNI Diff. Acad. An. 1707.
Ienæ hab. de miraculis Vespasiani Imperato-
ris Romani , §. IV. V. & VI. nuper quoque à
I. C.

aquarum ea est indoles, ut, quo latius ser-
pant, eo magis augeantur, ita, ut e tenui
sæpe initio in magnam molem excrescant:
pari ratione res in hac fabula se habuit:
namque Philostratus quidem dubio & hæsi-
tabundo animo eam descripsit, & rem o-
mnem veluti in medio reliquit: sed sequenti
tempore Fl. Vopiscus ita confidenter, itaque
audacter hoc factum asseveravit, ut scri-
bere non dubitarit: "Quid illo viro (Apol-
lonium intelligit) sanctius, venerabilius, di-
vinusque inter homines fuit? *ille mortuis
reddidit vitam*: ille multa ultra homines &
fecit, & dixit," & quæ sunt reliqua. Ut-
cunque vero hæc omnia se habeant, non
defuere tamen, qui fraudem hanc detexe-
runt; immo qui totum, quem de Apollo-
nii vita Philostratus reliquit, scriptum nul-
lius vel parvi esse momenti docuerunt ip-
sumque Philostratum, & suo quidem me-
rito, sublestæ fidei scriptorem appellarunt.

D 3

Id

I. C. KOECHERO ad laudatum §. Grot. com-
mentante, p. 376. Notarum & Animadvers.
variorum ad Grotii egregium illum librum,
in eadem Vespasiani causa, quæ Tyaneæ per-
similis est, allegatam, quam sibi tamen ad
manum fuisse, negavit.

(d) Id enim fere ubique in eo sibi proposuit, ut ad CHRISTI miracula, quæ negare non poterat, vel eludenda, vel aliis modis exagitanda, Apollonio suo fere eadem, quæ de CHRISTO leguntur, similia certe, tribueret, & ineptæ illius ac impiæ CHRISTI & Apollonii comparationis, quam postea, ad exemplum Philostrati, Hierocles impudentissime instituerat, primus auctor esset. Nullo igitur negotio hinc confici potest, confictam istam puellæ resurrectionem, eiusque causam atq; originem ex veris illis CHRISTI miraculis esse repetendam, quando Jairi Principis Synagogarum filiam defunctam, & mortuum viduæ Nainiticæ filium ad vitam revocavit. Quæ vero tandem de Apollonii ipsius in vitam reditu dicuntur, ea sic sunt

(d) Generatim de scriptis Philostrati consule Fabricium in Bibl. Gr. L. IV. c. 24. ubi & sigillatim §. II. de vita hac Apollonii, & §. XV. de Apoll. Tyanensi ipso, agit. Huius vitæ Gallicam Blasii Vigenerii possideo versionem, quæ in titulo tomus tertius, sine dubio, operum Philost. extranslat. gall. vocatur: (Philostate de la Vie d' Apollonius. A Tournon. MDCXI. 8v.) In fronte Apollonii effigies, laureato capite, exhibetur, cum inscriptione: APOLLONIUS TEANEUS, cuius editionis cel. Fabr. l. c. §. II. p. 46, non me-

sunt incerta, tantisque tenebris involuta, ut, ceu supra ostendi, Philostratus, postquam plures complurium opiniones attulisset, ipse tandem fateatur, sibi de genere mortis eius parum constare.

Intellexistis adhuc, AUDITORES OMNIUM ORDINVM HONORATISSIMI, tum quæ Gentilium monumenta suggesserunt, hominum mortuorum, ut credebantur, vitæ restitutorum exempla, tum quibus rationibus ea falsitatis argui convincique queant; ut adeo ne minimam quidem fidem mereantur. Sed cum meminerim, me supra promittere *tertio loco* ostensurum, quid Christiana Religio inde vel damni vel confirmationis capiat, & quanto excellentior sit CHRISTI, & nostra olim futura resurrectio; agite, AUDITORES SPECTATISSIMI, mihi que hæc tribus tantum,

D 4

quod

minit. Quem vero ibi de ista versione adduxit elegantem Bælii locum, is in recentiss. Diction. eius edit. occurrit Not. K. p. 180. a voce Amiot. conf. idem Fabricius in Del. arg. & Syll. script. de V. R. C. cap. 2. §. 3. p. 77. seq. de Euseb. libro contra Hieroclem, adde cap. 43. 44. 45. Ven. MOSHEMIUS Bibl. Brem. cl. III. p. 1. seqq. obs. doctiss. de Apoll. Tyan. Imag. Telest. inseruit, (conf. cel. ARPII Ferias Æstiv. P. I. §. XIX. p. 13.) ubi §. 4. nota (a) p. 9. ita de hac vita iudicat:

quod aiunt, verbis edifferenti patientiam vestram benevole porro commodate. Ea semper fuit infernalis genii fraus atque astutia, ut, quæ in sacrationibus litteris consignata ac proposita essent, vel humanam vim superantia miracula, vel ad hominum salutem pertinentia dogmata, ea ipse variis, iisque callidissimis artificiis dolisque vel impugnare, vel labefactare, & nescio quibus fabulis atque commentis involvere conaretur. Verum enimvero inter tot cœlestis sapientiæ capita, haud scio, an ullum aliud majoribus Satanæ insidiis infestatum fuerit, quam hæc ipsa de Resurrectione Servatoris doctrina. Nam qua est astutia, facile intelligebat, & sua plurimum referre sentiebat, si hanc veritatem aut dubiam redderet Christianis, aut prorsus incertam, fore ut

“ Nondum dextrè satis Apollonii vita, ut
 “ à Philostrato narratur, pervestigata, non-
 “ dum satis apte, ordineque Chronologi-
 “ co disposita est — Historici illius, quo
 “ vix unquam inconcinniores me legisse,
 “ recordor, inscitia, stupor, ac inertia doctis-
 “ simis obfuerunt viris, quo minus omnia si-
 “ ne erroribus traderentur. Hæc cel. Moshe-
 “ mius.

ut reliqua omnia Religionis Christianæ capita conciderent atque collaberentur. Hoc consilio omnem movit lapidem, omnesque conatus eo intendit, ut excitaret eiusmodi hominum pestes, qui vel aperte negarent, IESUM resuscitatum a mortuis esse, vel certe, id affirmantibus varia dubia, ingeniose sapius, interdum vero satis leviter excogitata, moverent. Hinc mox Paulus, Vir divino spiritu instructus, de veritate resurrectionis Domini è morte, cum Philosophis Stoicis & Epicureis in urbe Athenarum disputare necessum habuit; mox aliquot hæreticorum insurrexere, qui eandem doctrinam deriderent, atque in dubium vocarent; mox ille infensissimus cœlestis veritatis hostis instruxit alios, qui insigne hoc resurrectionis miraculum & sapientiæ Christianæ mysterium extenuarent, hominumque Ethnicorum, qui tum olim, tum circa illud tempus e morte ad vitam redierint, exempla iactitando, Christianis opponerent. Sed videamus num antiquus ille Draco his astutiis id, quod experebat, consecutus sit, & anne commentitia ista hominum suscitatorum exempla veritatem CHRISTI resurrectionis, nostræque aliquando eventuræ;

D 5

vel

vel elevare, vel suppressere potuerint, & an nostra religio commodi inde aliquid, vel damni possit expectare. Aut igitur vere contigerunt isthæc exempla, aut quemcunque in finem ab hominibus impiis, forte etiam superstitiosis, sunt conficta. Quod si prius admittamus; quanquam ad unum omnia falsitatis suæ satis, ut opinor, supra sunt convicta; largiamur tamen tantisper, vera esse omnia, quæ Gentiles tanta cum iactantia, hominum, qui revixerint, crepant exempla, quid ita? nonne eo ipso vel inviti testimonium præberent luculentissimum, non adeo esse incongrua, quæ Christiana Religio de futura corporum cum anima coniunctione & reditu in vitam præcipiat? Nonne tuto inde licet colligere, paganos plerosque in ea fuisse persuasionem, a ratione non esse alienum, ut aliquis e numero mortalium, vi divina instructus, mortuos ad vitam excitare, (e) aliaq; miranda efficere possit; immo fieri omnino posse, ut, quod aliis Philosophis plane absurdum est visum, mortuorum corpora ad vitam aliquando sint reversura, etsi confuse hæc omnia & hæsitanter statuerunt, clariori lumine destituti. Si vero ex altera parte falsa

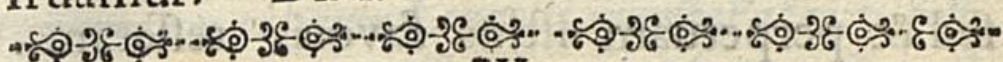
(e) vid. Grot. de V. R. C. Lib. II. §. 7. & Kœcher. ad h. l.

fa & conficta ista esse, idque merito, existimamus: neque sic quidem quicquam nostra Religio damni patietur. Præsertim cum pleraque fere omnia eiusmodi exempla iam inde ab antiquissimis temporibus, & quæ CHRISTI resurrectionem multis seculis antecesserant, nota fuere, adeoque non in fraudem vel injuriam CHRISTI ad vitam reversionis sunt conficta, unicum si forte Apollonii exemplum excipias. Quare cum iis temporibus nullam, quæ momentum aliquod trahat, causam habuere pagani, cur talia temere comminiscerentur; & nihilo fecius, quo minus hoc facerent, sibi non temperarunt: aliud quidem hinc concludere non possum, nisi eo ipso corporum resurrectionem ab illis esse adumbratam, eamque pro re, quæ contingere omnino possit, fuisse existimatam. Quamcunque igitur in partem hæc accipiantur, Christianorum doctrina tantum abest, ut hinc detrimentum aliquod capiat, ut ex his ipsis, veluti testimoniis clarissimis, confirmatio & robur insigne ipsi accedat.

Sed faceffant tandem fictitia hæc paganorum suscitatorum exempla: extollant ista & iactitent, qui diviniore verbi luce destitun-

stituntur. Nobis, qui CHRISTO nomen dedimus, nobis, inquam, graviores & longe digniores suppetunt causæ, cur nobis cum tota Reipublica Christiana impense gratulemur, nos efferamus atque exsultemus. CHRISTUS enim, gloriosissimus ille mortis & peccati victor, CHRISTVS est, qui e morte ad vitam ita vere, ita splendide est reversus, ut ipsius resurrectionis veritatem & gloriam, quæ infinitis modis excellentior & maior est, neque Iudæorum fraudes neque hæreticorum mendaces calumniæ, neque ullus alius Diaboli eiusque asseclarum dolus potuerit per tot secula imminuere aut labefactare. Tibi, CHRISTE optime, pro tanto beneficio immortales agemus gratias; Tu isto nobis vitam & salutem peperisti; Tu, cum omnium, qui reviviscent, princeps factus es, nostræ etiam aliquando, tua benignitate, futuræ resurrectionis, quæ certissime eveniet, pignus & tesseram quasi nobis tradidisti. Effice igitur, & largire tuam gratiam, ut in hac tua salutis plena è mortuis resuscitatione, tanquam in securo portu quiescamus, & ad illam constanter adhærescamus. Ita enim fiet, ut nostræ resurrectionis memores, vitam nostram pie sancteque transigamus, & tan-

tandem aliquando fructuum, quos CHRISTI
resurrectio (f) nobis acquisivit compotes red-
damur, iisdemque in æterna secula utamur,
fruamur. DIXI.

VI.

Ad Virum Celeberrimum, & de re omni
literaria egregie meritum,

DN. JO. GOTTLIBIVM KRAVSIVM,
Professorem Eloquentiæ in Acad. Lipsiensi
extraordinarium,

DISSERTATIO EPISTOLICA,

*In qua disquiritur, an vita Christoph. Longolii,
quæ Epistolis eius, in editionibus plerisque
præfixa legitur, Regin. Polum
habeat auctorem.*

Blennium fere est, VIR longe celeberrime,
cum, commendatione Viri alicuius,
magni in Republica literaria nominis, cuius-
que eruditioni insigni multum tribuere con-
suevisti ipse, adiutus, Lipsiæ ad Te invisere
ausus sum. Quo tempore ea mihi exhibui-
sti benevolentia & humanitatis maximæ
documenta, ut non iteratum modo subinde
ad

(f) Conf. I. A. Fabricii Del. arg. & syll. script. de
V. R. C capp. 43. 44. 45. quæ & supra ad notam

(b) p. 46. referenda sunt.

ad TE accessum humanissime indulgeres, unde non poterat non permagnus ex doctissimis, quibus animum recreabas meum, sermonibus tuis, fructus in me redundare; sed & perpetuam istius favoris tesseram, possideo eruditissimam *Diff. tuam*, qua apparatus sistis *ad vitam Pauli Manutii*, Viri suo tempore doctissimi, *uberiorem*, quamque, diu ante nequicquam alibi à me quaesitam, perliberaliter a TE, mihi abiturienti, donatam, & manus tuæ notam humanissimam in frontispicio referentem, solícite asservo. Eam adhuc sæpius ad pleniorum *Epistolarum Manutii*, intellectum capiendum, utilissime adhibui, non minus, ac peregregias annotationes tuas, quibus tres priores illarum *Epistolarum* libros (ad reliquos enim pari olim ratione usui historiae literariae accomodandos, TE ipsum in præfat. adstringere liberaliter voluisti,) ex locupletissima penu tua illustrasti. Huius operæ meæ qualiscunque, ut leve TIBI specimen exhiberi benevole patiaris, & me absentem quoque, si erravero, meliora docere, sin recte sensero, amplius confirmare digneris, enixe contendo. Pertinet vero inprimis institutum meum ad illam disceptationem, qua dis-

qui-

quiritur: *utrum* vita Christoph. Longolii descriptio, quæ Epistolarum ejus plerisque editionibus præmissa est, quamque & alios in collectionibus suis exhibere, infra ostendam, Reginaldum Polum, contubernalem primum Longolii, in urbe Patavii, post Cardinalem eloquentissimum, agnoscat auctorem?

§. 2. Equidem curiosam magis, quam utilem hanc operam meam esse, pronunciarer ipse, nisi locus quidam, in Notis tuis ad Lib. I. Epist. IV. P. Manutii, p. 1024. editionis tuæ, (quam, donec ad eum, quem nunc præbet, usum, dirigeres, magno sane TIBI labore vigiliisque constitisse, oportet,) aliud me sperare sineret; nimirum nec TIBI forte, nec aliis ingratum fore, si quis tandem felici exputare posset successu, cui illa vita, elegantissime descripta, debeatur, idoneasque sententiæ suæ causas ac rationes in medium afferret. Sed præstat, tua ipsius verba legere: *In Italiam, inquis, reversus, (de Longolio loqueris, de quo & docte in præcedentibus paginis egisti,) Patavium studiorum sedem sibi elegit, fuitque primum in Steph. Saulii, tum in Reginaldi Poli contubernio, donec rebus humanis immaturo fato eriperetur, III. Id. Sept. Anno M D XXII. ætatis XXXIV. Lege vitam ejus*
epi-

epistolis præmissam: quam totam in librum suum transtulit Melchior Adamus, suppresso auctoris nomine. Vtrum autem vitæ hæc descriptio eadem sit illi, quam à Card. Polo exaratam esse, auctor est Andr. Duditijs in vita eius Cardinalis, de eo nondum convenire inter eruditos video. Hæc Tu ipse, Vir longe doctissime, loco allegato ita scripseras, ut dubitationi locum reliqueris non plane nullum.

§. 3. Enimvero quando ea confidero, quæ ad Lib. I. Epist. III. p. 1001. de Stephano Saulio annotasti, his verbis: *Saulius erat nobilis Genuensis, optimarum artium studiosissimus, teste Regin. Polo Card. in vita Longolii, epistolis ejus præmissa*; in quibus eam vitæ Longolianæ nitidam descriptionem Reg. Polo discrete tribuere non videris magis, quam revera tribuis: non potest non lectoris mens non nihil in diversa trahi. Ego id mihi exinde videor elicere posse, Te loco prius à me adducto, significare forsan voluisse, quid adhuc viri alii eruditi de illius vitæ scriptore fenserint, posteriore autem loco, (quem tua tamen editio nonnullis foliis ante exhibet,) quæ tua de illo auctore sententia sit, nominatim indicasse, *Poloque* eam vindicare haud sane dubitasse. Si minus recte rationes

nes

nes hic subduxero, ignosce, VIR humanissime, & ea, quæ nunc subjungam, haud gravatim, qua es perspicacia, expende.

§. 4 Etenim postquam me ipsum, aliquo tempore ante, quam in locum illum tuum incidissem, ex lecta, aliis plane de causis, ista vita Longoliana, cupiditas incessisset, sciendi, à quo illius ævi Viro docto, certe eloquentissimo, ista vita profecta esset, eamque in rem, denuo illam attentissime perlegissem, nonnullaque loca, quæ causam prodere mihi posse viderentur, studiosius excussissem, haud paucis annotationibus hoc consilio in chartam coniectis: factum tandem est, ut eidem *Regin. Polo* (ita me veritas amet!) haud vanis permotus rationibus, adscriberem, tametsi dubia mihi quædam superessent, ab alio, me longe in his versatiori, forte alio tempore dissolvenda; quam operam à TE, VIR πολυμαθές, non abs re nunc expetere mihi posse videor. Et ad *Reginaldum Polum* quidem quod attinet, laudibus eum ornasse scriptores innumeros, TE ipso teste scribo, qui de eodem nonnulla haud contemnenda annotasti. (1)

Tom. I Fasc. I.

E

Nu-

(1) In Not. ad L. I. Ep. III. Man. p. 1002. sq. & p. 1031. Vitam

Nuper quoque admodum, brevem vitæ Poli descriptionem, adiectis quibusdam scriptoribus, qui de eo consuli mereantur, dedit VIR clariss. *Theod. Crusius*, in nova & luculento commentario à se aucta editione vitæ Ge. Sabini, à Petro Albino olim conscriptæ, p. 128. not. (134.) Commemoranda hæc à me erant, quoniam vita Reginaldi, prioribus annis Patavii acta, multum huic de vero *Longolii* (2) vitæ, de qua nobis sermo est, auctore, investigationi, lucis affundit. Quæ descriptio cum stilo tersissimo exarata sit, cuius TV, VIR doctissime, idoneus iudex

tam Reg. Poli, à Lud. Beccatello Italicè conscriptam, & ab Andrea Dudithio elegantissime latine versam, & An. 1563. Venetiis, (in quarta forma) impressam, rarissimum olim fuisse libellum, priusquam Londini Anno 1696. 8. (1690. prodisse dicitur in T. II. p. 652. *Sagitt. Intr. ad H. E.*) denuo prodierat, his ipsis verbis testatur VIR celeb. IAC. BYRCKHARDVS in elegantissima præfat. quam P. I. comment. de Ling. Lat. in Germ. Fatis, præmisit, in ultima lit. b. pagina, ubi & Polus inter eos Anglos refertur, qui Latinæ Ling. studio deditissimi fuerunt.

(2) Multa de Longolio docte observavit laudatus BYRCKHARDVS in Commentariis suis de Ling.

dex existis, hoc quoque argumentum ex vita Poli inprimis disci potest. In nota subiecta, ex Burckhardo iam probavi, illum inter Anglos, latinæ linguæ studio deditissimos, olim iam fuisse relatum. Atque in hoc mire per Te ipsum confirmor, quando, loco paulo ante citato, aliis doctis viris, qui Polum laudarunt, etiam *P. Manutium* tuum, (tuum enim cur non appellem, quem ipse sic vocas, & cuius vitæ ac meritis, præsertim in re typographica, Epistolisque illustrandis, operam tam præclaram navasti) iure a Te adscriptum deprehendo, quem prolixè de Polo agere dicis in præfatione ad librum eius de concilio. Hanc cum inter reliquas Præfationes Manutianas, Epistolis eiusdem subiectas. p. 900. seqq. exhibeas ipse, (legitur vero etiam in aliis Man. Epp. editionibus,

E 2

bus,

Ling. Lat. in Germ. fatis, passim, vid. indicem II. voce Longolius, adde præfat. P. I. lit. b. 6. ubi notat, vitam eius Epistolis præf. inveniri quoque in Adami vitis Philos. p. 45. sqq. conf. Elogium Longolii in Sammarthani Elogiis Gallorum, Lib. I. Cap. III. editionis VIRI celeb. C. A. HEVMANNI, cuius annotationes, illi subiectæ, nonnullis quoque illustrandis admodum inserviunt.

bus ;) eo magis , pro huius loci indicio, TIBI me reddidisti obstrictum , quo præstantius est testimonium , quod inde in rem meam licet derivare. Ibi vero Manutius , inter alias Poli laudes , p. 908. hanc quoque numerat ; quod eloquentiæ & philosophiæ pari studio flagraverit. Sed quidni ipsa Manutii verba afferam ? Patavii , inquit , diu vixit , quamquam erat habitu naturæ prope divino , liberalibus tamen disciplinis vehementer deditus : & , cum eloquentiæ , atque philosophiæ pari studio flagraverit , in utra tamen magis enituerit , non facile est , existimare. “ Illud “ certe constat , qui vel meliora , vel ornatiora “ scriberet , hac hominum memoria extitisse ne- “ minem. „ & reliqua.

§. 5. Huic testimonio liceat aliud subiungere , quod itidem ab Italo homine doctissimo , est profectum. Barth. Riccium dico , qui *Lib. II. de Imitatione* (3) p. m. 432. Redeo , inquit , ad eos , qui

-
- (3) Vtor editione huius Ricciani libri , quæ in fronte , Epistolarum Christ. Longolii libros IV. & unum Epistolarum librum ad eundem scriptarum , præmissa hac ipsa , de qua agere institui , vita Longolii , complectitur ; vel potius Epistolis Longolii adiecta est , cum præf. lo.

qui nobiscum adhuc feliciter agunt, quorum ope & studio eloquendi ratio, & facultas maxime viget ac floret. Ex quorum numero ii mihi occurrunt, quos summè probem tres, qui cumulate scribendo quotidie de eloquentia optime merentur, Jacobus Sadoletus, Petrus Bembus, Pola (Polum nostrum intelligit, nisi erratum est typographi,) Britanus, Cardinales. Hæc ille. Sed tempero mihi ab aliis, quæ haud pauca in promptu habeo, virorum doctissimorum de Poli eloquentia, cumulandis, elogiis, cum ipse sibi in scriptis suis locupletissimus testis existat; neque Tv, Fautor honoratissime, hac de re unquam dubitasse videaris.

§. 6. Quod hætenus attuli, VIR præstantissime, argumentum, in minimo verisimili-

E 3

mili-

Io. Mich. Bruti, ex qua disco, Bruti consilio alii iam, in typographia Gryphiana excusæ Longolii Epistolarum editioni, hos ipsos Riccii de Imit. libros tres, accessisse, quos Riccius ad Alfonsum Atestium Principem, (quem suum in literis alumnum vocat) Herculis II. Ferrariensem Principis filium, ut inscriptio refert, exaravit. Ad illam vero Lugdunensem Gryphii editionem, quæ quo anno prodierit, dicere non habeo, cuique I. M. Bruti præfatio, Lugduni scripta, sed anni indicio carens, præfixa esse videtur, meam, quam citavi, recusam fuisse suspicor:

militudinis gradu subsistere, ipse agnosco: neque enim aliud probat, quam genus dicendi, quo hæc vita exarata est, ab eo, quo Polus usus fuit pereleganti, non alienum esse; adeoque in eorum classe locum tueri potest, quæ à similitudine stili ducuntur. Atvero nec ipse multum tribuerem huic coniecturæ, nisi aliis rationibus, haud paulo firmioribus, deprehendissem suffultam. Quas ut altius deducam, tuæque subiiciam accuratissimæ censuræ, opus esse video. Commodissime autem ad tres reducuntur classes, tribusq; adeo quasi partibus constant, *Prima docebo, ipsum Longolium, ultimo vitæ tempore, Polum ad scribendam vitæ suæ historiam, precibus suis sollicitasse. Altera sum probaturus, Reginaldum nostrum, huic contuberna-*
li

prodiit autem Basileæ per Eusebium Episcopium & Nic. Fr. hæredes, M. D. LXXX. 8. pagg. 542. Ceterum memoriæ succurrit hoc ipso tempore, Te ipsum, Vir humanissime, ante hos ipsos duos annos, in tabulis tuis peregregiis, quibus res, in orbe erudito gestas, exponis, ad An. 1725. n. III. p. 27. seq. viros doctos de celeb. Viri, Hier. Baruffaldi, consilio, certiores reddidisse, quod cepit de operibus Barth. Riccii, tribus Partibus coniunctim edendis, & præmissa eius vita, an-

li & amico olim suo, ac studiorum communium socio, id genus officii omnino præstitisse. Denique tertia parte luculenter evincam, & antiquissimam esse vitam illam, & à Polo in florentissima adhuc ætate constituto, primo quoque post obitum Longolii tempore, fuisse conscriptam. Quibus nonnullas Longolii Epistolarum editiones immiscebo, quæ dicta vitæ descriptione sunt ornata, & in quibus vitarum collectionibus ea insuper appareat, forte nullius ingratis, ostendam.

§. 7. Ac initio quidem demonstraturus, ipsum Longolium petiisse à Polo vitæ suæ memoriam, omnium produco efficacissimum ipsius Longolii testimonium, qui in literis (4) ad Raynaldum Polum (ita enim se habet inscri-

E 4

ptio

notationibus suis, quod utique optandum est, illustrandis. Cui instituto ansam dedisse crebrius laudati de Imitatione operis, typorum opera repetitionem adhuc factam, ibidem lego. Quod propositum anne intra conatum adhuc subsistat, an vero per hoc biennium effectui datum sit, nondum, ni fallor, per TE edoctos nos esse puto. Interim legisse neminem poenitebit, quæ TV ipse de B. Riccio doctè annotasti in not. ad L. II. Ep. V. P. Manut. p. 1072. seqq.

(4) Ultimæ sunt in Libro IV. Epp. Longolii, forte & ultimæ, quas scripsit, cum paulo post mortem obiisset.

ptio earum) Patavii , VIII. Cal. Sept. exaratis , de sævissima , quæ ipsum corripuisset , febris conquestus ; *peto* , inquit , *per amicitiam nostram , quam ad summum pervenisse existimo , ut mortuo mihi memoriam benevolentiamque , quam necessitudo nostra postulat , humaniter ac pie præstes.* Hanc epistolam proxime præcedit alia , ab eodem ad eundem , ex urbe Patavio , ad XI. Cal. Septembr. quatrduo sic ante illas literas , quarum modo excerpta dedi , scripta. In hac nihil adhuc de morbo suo refert ; sed cum Polo , Contubernale suo , qui forte tum in viciniam excurrerat , denuo de itineris , ad Paccæum , amicum suum , suscipiendi , consilio , agit , cum iam paulo ante eidem , dum adhuc Patavii apud illum præsens erat , id propositum aperuisset , additis nonnullis negotiis à Polo exequendis , si quid forte periculi in illo , quod meditaretur , itinere , sibi obtigisset. Postridie , post modo dictam Epistolam ad Polum XI. cal. Sept. exaratam , in fatalem morbum incidit , quem Polo suo adhuc absenti , VIII. Cal. Sept. significat ; “Postridie , inquit , quam ad te scripsi , “(innuit literas XI. Cal. Sept. scriptas) sævissima me febris arripuit , quæ ita me hoc triduum

duum torfit, ut nihil unquam acerbius in vi-
ta sim perpeſſus, ſcilicet quaſi divinarem
ita futurum, volui quemadmodum tibi pro-
ficifcenti oſtenderam, ut bibliotheca mea
omnis tibi obveniret, ſi quid mihi in ea,
quam adornabam peregrinatione accidifſet,
& reliqua; petit deinde, *ut mortuo ſibi me-
moriam, benevolentiamque præſtet*, quem lo-
cum paulo ſupra ex his literis, quæ ultimæ
ſunt inter Epift. Long. adduxi. Quo mor-
bo paulo poſt, III. Id. Sept. M. D. XXII. ætat.
anno XXXIV. extinctus eſt. Equidem utrique
excerptarum à me epiftolarum annus deeſt,
ſed A. 1522. ipſi emortuali, ſcriptas eſſe, ne
dubitari quidem debet, ſi ea, quæ in fine
vitæ Longolii, de cuius vero auctore diſce-
ptatur, & quem Polum eſſe, demonſtrare au-
deo, leguntur, paullo attentius quis confi-
deret. Neque vero hæc ipſa cuiquam ita, ac
Polo, cognita erant, etiamſi dubium illud:
Fertur diſputaſſe de periculis &c. ibi occurrat:
modestiam enim Poli hinc elucere, mox o-
ſtendam. vid. vitam Longolii Episto-
lis ejus præf. ſub fin. & apud. Melch. Adami p. 26.
b. edit. in fol. conf. collectionem Batesia-
nam, p. CCXLIX. ubi & illa ipſa vita repe-
ritur. Non poſſum tamen, quin ultima fere
verba,

verba, ex ista transcribam: *Polum tamen,* (inquit auctor vitæ, *Polus ipse,*) *per literas statim, quo statu esset, certiore fecit, nihil de testamento mutans; hoc tamen rogans, ut quemadmodum coram recepisset, curam & quasi dispensationem rerum suarum acciperet, mortuoque memoriam pie & inviolate præstaret.* Quo nuncio tristissimo ille perculsus, quod eum unice amaret, subito accurrit, multaque cum in spem vitæ diceret, eadem etiam medici pollicerentur, nunquam ab eo deduci potuit, quin ea febris finem sibi vitæ esset allatura, id quod paucos post dies evenit.

§.8. Satis, credo, probavi, *Longolium,* dum à Polo petiit, ut mortuo sibi memoriam benevolentiamque præstaret, præter alia, haud subobscurè vitæ etiam suæ illi commendasse descriptionem. Oportet nunc argumenta me afferre quod & supra facturum me promisi, quibus, *Polum his suavissimi Contubernalis sui precibus locum, conscripta, mox post obitum Longolii, vita ipsius, omnino dedisse, ostendi queat.* Atque hic quidem utique *Andr. Duditium* (§) sequor, quem *Regin.*

(§) De Duditio in Epistolis P. Manutii non nulla haud spernenda, occurrunt, quæ à Te Vir celeb.

gin. Polo vitæ Longolianæ descriptionem, in vita eius Cardinalis, ab illo latinè edita, tribuere, ex tuo ipsius testimonio, supra §. 2. adducto, patet. Conferri tamen velim, quæ ad §. 3. in nota (1) annotavi. Produco alium testem, eumque Duditii temporum æqualem, Jo. Mich. Brutum, qui in ante laudata, scil. §. 3. not. (3) præfat sua, Longolii Epistolis, Riccii de imitatione libris, ex consilio Bruti, auctis, præmissa; *florentem ait, illum* (de Longolio loquitur,) *eloquentiæ laude admirati sunt clarè homines nostra ætate, Petrus Bembus, Jac. Sadoletus, Reginaldus Polus, atque is quidem, qui cum eo vixit familiarissime, & eius vitam scripsit in primis luculen-*

celeb. in indicem rerum & person. voce Duditius, video coniecta, in præstantissima editione tua. De eodem A. Duditio, Episcopo Quinqueecclesiensi, doctissima extat observatio, in Observ. Sel. Hal. Lat. ling. edit. Tom. V. num. XI. cuius contenta in indice illius Tomi sub lemmate Duditius, succincte exhibentur. In eade vita quoque Reg. Poli, à Duditio latinissime versa, agitur. Celeb. DN. D. BUDDEUM illius obs. auctorem esse, hariolatus primo ipse sum, quam coniecturam me non fefellisse, ex Zeumeri vitis Prof. Jen. p. 282. lætus postea didici.

lenter. „ Qui Polo, inprimis luculentam vitæ Longolii descriptionem, disertis his verbis, adscribit. Videtur mihi tamen Brutus Duditii fide id scripsisse. Ipsum vero Brutum inter testes illos qui summam in Duditio fuisse eruditionem, & eloquentiæ vim admirabilem, contenderunt, referri video à Ven. D. Buddeo in *Observ. laudata de Duditio*, inserta T. V. obs. Hal. Lat. n. XI. ubi vid. §. XXX. p. 377. Tertius, qui id comprobat, est *Miræus*, qui à Cardinale Polo Longolii vitam accuratissime descriptam esse, *cap. 29. de Script. Sac. XVI.* refert, quem locum cl. Heumanno debemus, in nota quadam ad Sammarth. *Elog. L. I. cap. III.* quod Longolio dicatum est, hoc Miræi testimonium exhibenti. vid. p. 12. editionis *Elog. Sammarthani Heumannianæ.*

§. 9. Sed satis est testium, qui luculenter docent, aliquam vitæ doctissimi illius Itali enarrationem à Reg. Polo esse confectam. Supereft, ut argumentis quibusdam, si non omni exceptione maioribus, iis tamen, quæ ad magnum, ni prorsus fallor, verisimilitudinis gradum adscendunt, adeoque coniecturæ valorem haud paullo superare videntur, demonstrare nitar, eam Longolii

golii vitam, quæ Epistolis eius præmissa legitur, & in nonnullis aliarum vitarum collectionibus extat, illam ipsam esse, quæ à Regin. Polo profecta dicitur. Hic mihi utique optem tuum probandi & dicendi acumen, Vir ornatissime; sentio enim, apud TE cum causam meam perorare audeo, non nisi ea in medium oportere proferri, quæ exquisitissimum examen tuum sustinere valeant. Enimvero in his etiam voluisse interdum satis est; neque dubito, TE, si vel cogitare parumper hoc de argumento digneris, toti rei uberrimam lucem affusurum esse; quod ut, commodo tuo, aliquando facere haud graveris, est, quod magnopere abs TE peto. Sed quid mihi nunc incumbat officii, memor, pauca adhuc quædam, ad stabiliendam meam sententiam, (quam & tuam suo modo dicere possum) pace tua TIBI expendenda proponam.

§. 10. Longolium, de fama sua & memoria, (6) post fata sua, conservanda, sollicitum, Polo

(6) vid. vitam Longolii, Epistolis eius additam in fine; conf. p. CCXLIX. collectionis vitarum Batefianæ, & p. 26. b. Melch. Adami, edit. in fol. ubi legitur Longolius Polum rogasse, ut, si quid

Polo id negotii dedisse, primo loco exposui. Huius voti, primo quoque, postquam ex vita hac migravit, tempore, videtur mihi à Reginaldo suo, in cuius contubernio obiit, fructum tulisse, adornata à Polo elegantissima, etsi duodecim folia, formæ octipertitæ, non excedente, vitæ huius amici sui charissimi, descriptione. Quam ideo eum arbitror breviorē dedisse, quod non magnum admodum temporis intervallum inter mortem Longolii, & eius vitæ, rerumque ab illo gestarum, spargendam inter homines notitiā, voluisset intercedere, brevitate interim stili nitore, cui in Longolii consortio eandem dedit operam, ac rerum memorabilium vivida, & quasi præsentī enarratione, compensaturus. Lucem videbat Polus ipso ineunte Sæc. XVI. Anno scil. M.D. id quod Tv ipse doces in notis ad Epist. P. Manut. L. I. Ep. III. p. 1003. Longolium A. M.D.XXII. III. Id. Sept. diem suum obiisse, ibidem p. 1024. testaris, atque id supra quoque ostensum esse memini, quo tempore
Polus

quid ipsi in itinere, quod moliebatur, adversi accidisset, famam suam & memoriam charam haberet.

Polus ætatis annum vigesimum secundum egit. Eodem vel insequenti illum A. 1523. viram Longolii exaratam esse à Polo, eloquentissimo tum iuvene, inde conficio, quod illa iam præfixa legitur Orationibus & Epistolis Christ. Longolii, 1524. Florentiæ editis; ita sane interpretor verba Bernh. Juntæ, mox exhibenda. Nimirum, biennio post mortem Longolii, dicta in urbe nonnulla ingenii eius monimenta, quibus eloquentiæ laudem tum maxime reportaverat, simul prodierunt. Quæ editio cum mihi ad manus non sit, titulum saltem eius, ex celeb. Mich. Maittaire Annal. typogr. P. II. p. 651. hic sisto:

Christophori Longolii Orationes & Epistolæ; & liber unus epist. Bemb. & Sadolet. per haredes Phil. Junta, 4to Florentiæ, 1524.

§. 11. Philippum Juntam, cum Bernhardo Junta, Florentiæ typographicam in Græcis & Latinis magna cum laude excoluisse, Philippum autem anno circiter 1518. vitam functum esse, idem docet cel. Maittaire, l. c. p. 137. & TIBI, VIRO de re typographica illustranda dudum benemeritissimo, (cuius præstantissimæ tuæ diligentiae, & maximi laboris, fructum, utinam orbi erudito mox
plene

80 VI. Auctoris Diss. Epist. ad Jo. Gotl. Krausium,
plene gustandum, impertiri queas!) vel
cum primis notum est. Bernhardum vero
Juntam præfationem illi Florentinæ editioni
præfixisse, ex alia Parisiensi 1533. excusa,
quæ illam præfationem in fronte exhibet,
tutò licet colligere. De ipsa hac Parisiensi
mox pluribus agam; iam sufficit mihi, ex
ipsa Præfat. Bernh. Juntæ, Florentinæ edi-
tioni, ni prorsus fallor, præmissa, sed an-
ni nota (quem tamen 1524. esse, supra o-
stendi) carente, hæc, omnino huc perti-
nencia, verba, excerpere; *Atque, inquit, hæc*
eo a me dicta sunt, lector studiose, ne diutius ex-
pectationem tuam teneam, cui in omnibus quam-
primum satisfacere cupio: ut, quoniam Christo-
phori Longolii vitæ commentariolum, ab ami-
cissimo quodam eius, qui cum eo familiariter vi-
xit, conscriptum, & a me cum diligentia con-
quisitum, operi eius, quod a me editur, pro-
ponendum curarim: intelligas, id a me ea ra-
tione factum, ut te, quisquis es tam egregii
operis admirator, pleniori obsequio demererer,
tuoque desiderio in omnibus occurrerem. Hæc-
nus Junta. Consulto locum hunc, etsi
paulo prolixior, dedi integrum, utpote
nobis quam maxime faventem. Scilicet ex
eo demonstrare licet, vitam hanc & anti-
quita-

quitatis notam habere, & mox post suprema Longolii fata esse conscriptam. Vtrum edita iam ante fuerit, quam Junta 1524. Orationibus & Epistolis Longolii eam adderet; an manuscripta illa potitus sit, & primus omnium, illius publicatione, vitæ Longolianæ studiosos sibi devinxerit, ex verbis eius ita clare non liquet. Si prius in hanc cogitationem incidissem, supra iam merito suo laudatum *Jac. Burckhardum*, (cuius Viri doctissimi iuxta atque humanissimi favorem, alioqui iam Hildburghusæ sum expertus, mox post tristissimum illud, ante duos prope annos, M. Jul. 1725. (7) in hac urbe exortum, & ipsi fere Ill. Gymnasio, ædibusque Burckhardianis, ni Deus clementissime ignis vim repressisset, fatale incendium,) *Jacobum*, inquam, *Burckhardum*, Virum clarissimum, per literas de illius Florentinæ Editionis noticia uberiori modeste rogassem. Illi namque, dum tertiam partem commentarii sui insignis de

Tom. I. Fasc. I.

F

vita

(7) vid. Viri Experientissimi clarissimique Dn. D. HEIMREICHII, Fil. fautoris mei honoratissimi, Coburg. Zeitungs. Extract, ad An. 1725, p. 155.

82 VI. Auctoris Diss. Epist. ad Jo. Gotl. Krausium,
vita ac meritis *Vlrichi de Hutten*, & animi &
ingenii viribus illustris maxime Equitis
Franci, ante hos quatuor fere annos in lu-
cem ederet, & p. 126. seqq. Huttenum con-
tra turpissimas quasdam Christ. Longolii ca-
lumnias, recte vindicaret, dictam sæpe operum
quorundam Longolii editionem Florentiæ
impressam, & hodie perraram, ad manus
fuisse, ex loco allegato manifestum est. Ab
eodem itaque discere licebit, numne lauda-
ta sæpius vita Longolii, de qua & ipsum in
præf. P. I. comm. de Ling. Lat. in Germ. fa-
tis, lit. b. 6. agere, supra docui eadem sit
cum ista, quam *Bernh. Junta* dictæ Florent.
editioni, in sua præfat. paulo ante adducta,
præposuisse se, scribit. Sed vero eandem es-
se, forte non ita difficulter ex iis apparebit,
quæ statim hætenus prolatis subiiciam.

§. 12. Aliam nempe produco oratio-
num & Epistolarum Longolii editionem,
biennio post Florentinam, & quadriennio à
morte huius Itali doctissimi, Parisiis excu-
sam. Quam etsi nec ipse inspexerim, ha-
beo tamen, qui eam sine dubio manibus, ut
priorem illam, trivit, eundem doctissimum
Maittaire, qui eius P. II. p. 678. *Annal. Ty-*
pogr. hunc exhibet titulum :

Chri-

*Christophori Longolii orationes & Epistola;
accuratione, typis & impensis Iodoci Badii
Ascensii, Parisiis 1526. ad Id. Jun. 8v.*

Hanc eam referre, quam Florentia nobis dedit, ostendam, si non ex modo producta, & 1526. impressa, (quam qui evoluerit, post celebrem hunc Annal. typogr. conditorem, neminem scio alium,) ex alia tamen eodem pretio æstimanda, & in officina eadem, procusa editione. Ecce tit.

Christophori Longolii orationes due pro defensione sua ab lesæ Maiestatis crimine, longe exactiori, quam ante, iudicio perscriptæ, atque ex ipsius authoris sententia in lucem editæ. Oratio una ad Luterianos. Eiusdem Epistolarum libri Quatuor. Epistolarum Bembi & Sadoleti liber unus, quibus omnibus præponetur ipsius Longolii vita perdocte atque eleganter ab ipsius amicissimo quodam exarata. Accuratione, typis Iodoci Badii Ascensii, & impensis eius, & Joannis Roigny, in inclyta Parrhisiorum Academia. 1533. 8v.

(8) Hanc edit. quæ constat f. 316. quamq; possi-

F 2

deo,

(8) In fine libri eadem fere lego, hoc modo: In
typo-

deo, à Maittaire ad illum annum non reperi adductam, qui tamen P. II. p. 66. sqq. de Badio, eiusque officina fuisse & docte agit, atque p. 81. subscriptiones, quibus uti solebat Ascensius, quæque prorsus cum nostra conspirant, fideliter exhibet. In aver-
sa tituli pagina reperitur epistola *Christoph. Picarti* ad Io. Picartum, patruelem suum, in amplissima Curia Patronum, cuius hoc est principium: *Exemplar monumentorum Christophori Longolii, abs TE mihi, quo typis Ascensianis excuderetur, commissum, & legi libenter, & deosculatus sum arctissime, &c.* In fine eius hæc legitur subscriptio. *Ex adibus paternis in inclyta Parrhisiorum Lutetia, ad eundus Junias, 1526.* Hanc excipit alia Epistola velut dedicatoria, *Jacobi Tusani* (9) ad Arnulphum Ruzæum, supremæ apud Parisios curiæ Senatorem; in qua *Tusanus*, inter alia; *neque certe parum, inquit, me debere profiteor Jo. Picarto --- quum aliis sexcentis, tum eo maxime nomine, quod iustum orationum &*
epi-

typographia Jodoci Badii Ascensii, impensis eius & Ioannis Roigny, in Parisiorum Academia, Mense Octobri, M. D. XXXIII.

(9) *Tusani* Elogium lege apud Sammarthanum, in *Elog. Gall. L. I. Cap. X.* edit. Heum.

epistolarum Longolii ipsius (scripsit vero Tufanus iam paulo ante nonnulla de Ch. Longolio,) *volumen prius Christophoro Picarto iuveni elegantissimo, mihi vero mox velut per manus vulgandum tradidit.* Exaravit eam Tufanus Lutetiæ, ex ædibus Ascensianis (10) pridie Idus Iunias, 1526.

§. 13. Ex hætenus prolatis, satis, opinor, colligi potest, hanc editionem, in qua describenda adhuc occupatus sum, plane illam referre, quæ in eadem Vrbe amplissima, eademque ex typographia An. 1526. prodiit, cum & præfationes, illo anno exaratae, in mea adhuc legantur, quæ ipsæ in

F 3

illis

(10) Jacobum Tufanum ei (Iod. Badium Ascensium intelligit) nonnunquam in libris corrigendis adfuisse, videtur mihi verisimile, ait Cel. Maittaire in Ann. Typ. P. II. p. 78. qui in adiecta nota addit, Tufanum aliam epistolam, suis annotationibus in G. Budæi Epistolas præfixam, Lutetiæ in ædibus Ascensianis, prid. Id. Febr. ejusd. anni 1526. exarasse, cuius epistolæ, & ipsorum Tufani in G. Budæi Epistolas Annotatorum Paris, 1526. 4to. editorum, idem Maittaire l. c. p. 678. denuo meminit, cui libro cum proxime præmiserit illam Longolii Orat. & Epist. editionem, quam
supra

illis locis, quæ paulo ante excerpti, id etiam
luculenter evincere videntur, priorem Pa-
risiensem, anno vigesimo sexto luci expo-
sitam, ad Florentinum exemplum esse ex-
cusam, meamque de An. 1533. quia cum
priore Ascensiana, ni me omnia fallunt, ea-
dem est, Florentinæ hinc exacte respondere.
Quid? quod & inde omnem forte dubita-
tionem TIBI tollere me posse, confido, VIR
acutissime, si, quod in anteced. § 11. p. 80.
iam dictum memini, ipsam Bernh. Junta ad
lectorem præfationem, in qua commentarioli
huius vitæ Christ. Longolii ab amicissimo quodam
eius, qui cum eo familiariter vixit, conscripti, ex-
pressam mentionem facit, in ipsa hac mea
Pari-

supra Parisiis. ex eadem Badii Officina, 1526.
8. ad idus Junias, prodierit, hoc ipsum secu-
tus testimonium, affirmavi; non solum inde
patet, hanc ipsam Longolii monumentorum
quorundam editionem Ascensianam 1533. ex-
cusam, plane eandem esse illi, quæ 1526. a-
pud eundem Badium prodit; sed & optan-
dum esset, ut Cel. Maittaire hanc Tusani epi-
stolam, eodem anno vigesimo sexto scri-
ptam, edit. Long. Orat. & Epist. 1526. præfi-
xam esse, vel brevissimis p. 678. indicasset;
imo ipse eam, ad confirmandam suam opi-
nio-

Parisiensi editione, statim post laudatam Tufani præfationem reperiri, adhuc confirmo.

§. 14. Quæ cuncta, coniunctim sumta, argumenta id probant, a) *vitam hanc antiquissimam esse*; exhibet enim eam editio Longorat. & Epist. Florentiæ 1524. excusa; reperitur in Parisiensi, 1526. ad modo laudatam, sine ullo dubio expressa; extat & in altera Parisiensi, de A. 1533. priori, ut prorsus existimo, per omnia simili; ex quibus deinde aliis Epistolarum Longolii editionibus, quarum

F 4

non-

nionem, quod Tufanus in officina Ascensiana, corrigendis libris operam dederit, p. 78. potuisset adducere; quam tamen sic satis ita ibidem videtur approbasse, ut Tufano in posterum locum forte daturus sit celeb. Acad. Altorf. Theologus, summe Rev. Dn. D. G. G. ZELTNERVS, Præceptor & Patronus meus ætatem venerandus, atque nunc quoque mihi faventissimus, in altera Centuria postuma Correctorum typographicorum, eorundemque eruditorum, quam à b. fratre suo Io. CONR. ZELTNERO, Pastore Altenth. & Ecclesiæ Altorf. Vicario meritissimo, qui primam eorum Centuriam Norimb. 1716. edidit, collectam, sed nondum in ordinem
reda-

nonnullas deinceps recensebo, est præfixa. Porro, (β) *hanc vitæ descriptionem ab amicissimo quodam Longolii, qui cum eo familiariter vixit, esse conscriptam*, inde quoque cognoscitur, ipso Bernh. Junta luculentissimo eius rei teste. Esse vero hanc vitam, dictis modo in editionibus reperiundam, non aliam ab illa, de qua in hac dissertatione adhuc verbosè satis disputavi, ipsa me collatio docuit, quando eam, quam in mea editione Paris. a. 1533. publicata, lego, quamque Bernh. Juntae sæpe dicta præfatio proxime antecedit, cum ista

redactam, aut elaboratam, ad limam revocabit, & suo tempore luci reddet; qui & de typographiis privatis illustrandis & describendis egregie tum merebitur, de quibus laudatus frater ipsius diatriben quandam, magnam iam partem confecit, sed immaturo eius intercedente obitu, perficere haud potuit; quam vero collectionem fraterna Theologi præstantissimi manus, succisivis quidem horis, sed felicissima industria (cuius rei ipse *εὐτόπτης* & fidelis testis sum) sic deinceps auxit & locupletavit, ut, modo ad illam expoliendam, tempus ipsi suppetat, corporisque vires, (quæ eheu! debiles satis nuper, & fractæ fuerunt, nunc vero, divina ope, quod ipse

ista, quæ in Melch. Adami vitis Philos.
p. 21. seqq. occurrit, eandem esse ἐξ ἀποψία
perspicio. Meretur autem illa utique, vel
in Adami collectione, evolvi, unde disce-
re licet, quod in ea vita multa haud con-
temnenda occurrunt, quorum summa hæc
est. 1. *Maclinia laus.* 2. *Educatio.* 3. *Ingenium*
Longolii. 4. *Annotata Longolii in Plinium.* 5.
Memoria Longolii. 6. *Longolius Philosophia de-*
ditus. 7. *Longolius ad Jus civile se confert.* 8.
Præceptor Longolii Decius. 9. *Plinii lectione Lon-*
golius delectatur. 10. *Græcæ linguæ studet.* 11. *In*
Narbonensem provinciam proficiscitur, & cur?

F 5

12.

ipse VIR vener. per literas d. 6. Febr. h. a. ad me
humanissime scriptas, significavit, paulum
restitutæ sunt,) corporisque, inquam, vires
respondeant, in rei typographicæ studium in-
signia hinc incrementa redundatura sint. Conf.
quoque VIRI clar. IO. GE. SCHELHORNII p. 434.
Tomi II. Amœnitatum literariarum, verè æ-
mœnarum, quod elogium nuper admodum
iis ex merito tribuit par virorum præstantis-
simorum, IO. HENR. à SEELEN, in elegantissi-
mis Selectis Literariis, n. II. p. 74. coll. p. 551.
& EBERH. DAV. HAUBERVS, in nuperrime ver-
nacula lingua edito, ut vocat, Discursu de
hodierno statu Geographiæ, præsertim in
Ger-

12. Herbarum historia Longolii. 13. Longolius Geographia amans. 14. Peregrinatio periculosa. 15. Antistes Sedunensis Longolium è carcere liberat. 16. Longolius oratoria deditus. 17. Consuetudo declamandi. 18. Genus dicendi Longolii, quod ipse mutavit, suasu Bembi. 19. Scripta Longolii prima ætatis. 20. Petrus Bembus. 21. Cicero ex oratoribus solus imitandus. 22. Scripta Longolii. 23. Orationes in Luterianos. 24. Theologia studium. 25. Longolii temperantia. 26. Victus eiusdem. 27. Corporis exercitia. 28. Longolius militavit. 29. Longolius quo in honore habitus 30. à Rege Hispania. 31. à Pan-
nonia

Germania, p. 136. Ad ipsum vero I. C. Zeltneri librum, quod attinet, in quo correctorum, in typographiis, eruditorum centuriam dedit, mire eum laudatum videas in Annal. typogr. Maittairianis, T. I. p. 288. & T. II. p. 589. in quibus etiam locis illam de correctoribus eruditis centuriam multis accessionibus auxit, quibus summe Rev. Zeltnerum alias forte superadditurum speramus. vid. p. 15. vitæ Io. Conr. Zeltneri, per Frid. Rothschoizium, Siles. Bibliopolam Norimbergensem & Altorfinum præstantissimum, & de promovenda re literaria egregie meritum, descriptæ, in qua enarranda ductum pro-

*nonia Principibus. 32. à Ludovico Gallorum Rege.
33. Consilium centumvirale Parisiis. 34. Civita-
tis Romanæ ius Longolio indultum. 35. Longo-
lius Romæ accusatus. 36. Exitus eius accusationis.
37. Galli Longolium retinere conantur. 38. Ita-
liæ genius. 39. Britanniam adit Longolius. 40.
Longolius in Italiam redit. 41. Stipendium Lon-
golio à Florentinis oblatum. 42. Rainoldus Polus,
amicus Longolii. 43. Longolii humanitas. 44.
Longolii fortitudo. 45. Philippi Regis Hisp. mors
1506. d. 25. Sept. 46. Leonis X. P. P. mors 1521.
Cal Dec. 47. Forum Julium. 48. Longolii cum
Polo colloquium. 49. Longolius febre corripitur
& moritur. 50. Adoptatur ante mortem in fa-
miliam*

programmatis funebris Altorfini, cuius scri-
ptor fuerit Excellentiss. DN. SCHWARTZIUS
P. P. celeberrimus, maximam partem secu-
tum se esse, ipse Rothscholzius p. 16. gratus
profitetur. Præfixa vero illa est, cum effi-
gie b. Zeltneri, huiusdem de correct. erud.
Centuriæ, quæ nunc præstat sub novo titu-
lo, Theatri Virorum Eruditorum, qui spe-
ciatim typographiis laudabilem operam præ-
stiterunt. Norimbergæ sumptibus & typis
Ad. Jon. Felseckeri 1720. 8v,

miliam Francisci. (11) Hæc omnia tanta cum dictionis elegancia, miræ simul brevitati inclusa, recensentur, ut non sine summa voluptate legantur.

§. 15. Sed antequam ad cetera progrediar, reliquas Epist. Longolii editiones enumerabo, quæ mihi quidem innotuerunt, ex quibus illas præmittere lubet, quas ipse possideo, & de quarum fide, tanquam testi oculato scribere licet; alias, quas allegatas deprehendi, iisdem subjuncturus. Ex priorum genere, quæ singulæ vitam quoque Longolii habent præfixam, penes me sunt sequentes, quarum prima, eodem anno 1533. quo Parisiensis altera, (quam & ipsam ad manus mihi esse, & præter Epistolarum libros, orationes etiam Longolii vitamque eius complecti, supra fusc ostendi,) Basileæ lucem adspexit, hocque gaudet titulo:

Habes lector Christophori Longolii Epistolarum libros quatuor. Tulliana scilicet Eloquentiæ

(11) vid. quæ de hac Longolii superstitione, quam ex angore & mortis metu ortam esse putat, doctè annotavit cel. Heumannus in nota ad §. 8. cap. III. Lib. I. Sammarth. Elog. Gall. nominatim in Elog. Longolii.

tia ad unguem expressam imaginem. Item Pet. Bembi, Jac. Sadoleti, Guil. Budæi, D. Eras. Epistolarum ad eundem Longolium librum unum. Adhæc eiusdem vitam, per quendam ipsius studiosissimum conscriptam. Omnia in usum simul ac gratiam studiosorum non castigatius modo, sed & locupletius, quam ante hac excusa. Basileæ mense Sept. Anno M. D. XXXIII. 8. (12)

Paginis absolvitur 349. sed orationibus Long. destituta est, etsi Epistolis nonnullæ accesserunt, quas in Parisiensi editione non invenio. Præter Germani Brixii in obitum Christ. Long. breve carmen, duoque alia eiusd. generis, nulla hic apparet cuiusquam præfatio, sed epistolas ipsas proxime præcedit toties nobis hætenus laudibus ornata *vita Chr. Longolii*.

§. 16. Aliam produco editionem, quæ in fronte sic inscribitur:

*Christophori Longolii Epistolarum Libri IV.
Tullianæ videlicet eloquentiæ ad unguem expressa*

(12) In fine hæc occurrunt: Basileæ, apud Io. Valderum, mense Sept. Anno M. D. XXXIII. Eodem ergo quidem anno, quo altera Parisiensis, sed unico mense ante, preli carceribus liberata est, ex quibus illa demum mense Octobri eius anni prodit.

sa imago. Doctorum item aliquot Epistolarum ad eundem Longolium, Liber I. Quibus eiusdem vita, per quendam ipsius studiosissimum conscripta, est premissa. Basileæ, M. D. LVIII. 8v. (13)

Et in hac editione orationes sunt omissæ. *Christ. Longolii vita* libro dat initium, quam proxime excipit eiusdem Elogium, Paulo Jovio (14) scriptore. Sequuntur deinde Epitaphia eius & aliqua variorum in ipsius obitum carmina.

§. 17. Huic subiungo duas adhuc alias editiones Epist. Long. ex iis, quas ipse satis novi, quæque vitam nostram in fronte ostendunt. Vtraque itidem prodiit ex officina Episcopiana. Alterius vestibulum hæc ornat inscriptio: *Chri-*

(13) In fine extat, Basileæ apud Nic. Episcopium Jun. M. D. LVIII. Episcopii etiam in fronte insignia comparent. Paginas continet 350.

(14) Prima forte hæc est Epist. Longolii editio, quæ hocipsum Elogium Jovianum habet adiectum. Quod ipsum deinde in alia, mox describenda, Basileensi de Anno 1570. rursus reperitur; in ea vero, quæ 1580. eadem in vrbe prodiit, iterum veluti exterminatum est. Sine dubio & aliæ editiones illarum Epistolarum isthoc Elogium exhibent. Lucem exierunt prima vice illa Pauli Iovii doctorum

Christophori Longolii Epistolarum libri IV. Tulliana videlicet eloquentiae ad unguem expressa imago. Doctorum item aliquot Epistolarum ad eundem Longolium, liber I. Quibus eiusdem vita, per quendam ipsius studiosissimum conscripta, est praemissa. Basilea, per Eusebium Episcopium, & Nicolai fratris haeredes. Anno M. D. LXX. 8v.

In fine eadem leguntur, & anno Mensis Septembr. additus est. Absolvitur paginis 374. Adiectus est index nominum, quibus epistolae inscriptae sunt. Ipsum statim libri exordium ducitur à *nitidissima nostra Longolii vita*, quam proxime comitatur eiusdem elogium, nullo adscripto auctore, quem nec in editione Basil. 1558. quam eodem elogio auctam dixi, additum deprehendo;
ad

ctorum Virorum Elogia Venetiis apud Mich. Tramezium, M. D. XLVI. fol. cuius editionis nullam facit mentionem Cel. STRUVIUS in Intr. ad not. rei lit. cap. VII. §. VIII. p. m. 321. Raro illa in bibliothecis obvia, & hoc titulo insignita est: „Elogia veris clarorum Virorum imaginibus apposita, quæ in Musæo Ioviano Comi spectantur. Ad- dita in calce operis Adriani Pont. vita. Meum

ad Jovium vero illud pertinere, satis modo probatum dedi. Hinc epitaphia & carmina quædam in Longolium, sequuntur, subiectis deinde ipsis Longolianis, aliorumque ad eum Epistolis. Ceterum produci-
tur hæc quoque edit. in catalogo Bibliothecæ Thuan. p. II. p. 391.

§. 18. Alterius Episcopianæ harum Epistol. editionis (quæ, si illam de An. 1558. alteri modo recensitæ, addas, tertiam efficit, quam ex illa officina publicatam possideo,) alterius, inquam, pagina anterior hunc nobis offert titulum:

Christophori Longolii epistolarum libri IV. Tulliana videlicet eloquentiæ ad unguem expressa imago. Doctorum item aliquot epistolarum ad eundem

Meum illius exemplum fuisse olim partem Bibliothecæ Oporinianæ, patet ex duobus his verbis: EST OPORINI; quæ antiqua manus (sine dubio doctissimi illius Typographi Basil. Io. Oporini, de quo plura memorabilia, præter cl. Maittaire, collegit I. C. Zeltnerus de Correct. Erud. p. 388. seqq.) fronti horum Elogiorum inscripsit. Hic in fol. 42. elogium Christ. Longolii paulo ante adductum reperitur. Est vero mihi ad manus & alia huius libri Joviani editio, Pafil. 1571. 8v. impressa,

eundem Longolium, liber I. Bartholomæi item Riccii de Imitatione libri tres, à Jo. Mich. Bruto emendati. Quibus eiusdem vita, per quendam ipsius studiosissimum conscripta, est præmissa, Basileæ, per Eusebium Episcopium, & Nic. Fr. heredes. M. D. LXXX. 8.

Primum occurrit Ioh. Mich. Bruti in Christ. Long epistolas ad Ios. Bonvisium, præfatio, Lugduni, Idib. Juniis, omisso anni indicio, scripta. Eam excipit Steph. Doleti in obitum Christ. Long. ad Sebast. Gryphium carmen. Tum p. 9. usque ad p. 30. toties nobis dicta *Christ. Longolii vita*, eiusdem epitaphiis & carminibus nonnullis variorum virorum doctorum in eund. Long. comitata, conspicitur. Ipsæ dein epistolæ ad pag. usque 382. procedunt, quas inde, usque ad finem voluminis, pag. scil. 542. Barth. Riccii tres de Imitatione libri excipiunt, subiecto denique elencho epistolarum

Tom. I. Fasc. I. G rum

sa, quæ illud elogium n. LXVII. p. 155. seq. exhibet; ceterum rubrica gaudet, paulo alia ab ea, quam supra ex Veneta editione transcripsi: „Elogia doctorum virorum, ab avorum memoria publicatis ingenii“ monumentis illustrium. Autore Paulo Jovio Novocomense, Episcopo Nucerino. &c.

rum Ch. Longolii, id est, eorum virorum eruditorum, ad quos ipse, & qui ad illum literas scripserunt. Jovii autem elogium Long. ex hac editione iterum quasi exulare, alibi iam commemoravi; sicut & ipsam hanc editionem, occasione Ricciani libri, eidem adiecti, supra iam attigi, in proluxa, quam §. 5. subiectam videbis, nota (3) p. 68 seqq. Eandem quoque editionem fuisse olim in Bibliotheca Adami Christoph. Jacobi, J.Cti & Conf. Elect. Sax. videre licet ex catal. eius, P. II. p. 190. n. 2093.

§. 19. Hæ adeo sunt illæ harum Long. Epp. editiones, quas ἐξ αὐτοψίας licuit recensere, quibus omnibus vita, cuius auctor in dubium vocatur, legitur præmissa. His, ut fidem, supra datam, liberem, annectam paucas alias, quas alibi commemoratas reperi. Ita Ant. Teissier (*) mentionem facit editionis *Epistolarum Christ. Longol. quæ Lugduni apud Gryphium, A. 1535. prodierit, & de qua infra §. 20. p. 104. 105. non nihil dictum est. Ac video certe, Lugduni in officina Gryphii excusam*

(*) Dans son avertissement, sur le 3. Tome de ses Additions aux Eloges des Hommes savans, qui sont dans l'Histoire de Mr. de Thou, imprimé en Berlin en 1704. Extat quoque in fronte, T. I. nitidæ edit. Lugd. Bat. 1715. excusæ.

iam aliquam, cum tribus Longolii orationibus, memorari in Gesneri Bibliotheca, per Jos. Simlerum contracta, voce *Christ. Longolius*. Cuiusmodi & meminit minus quidem semper accuratus ille personatus Clarmundus in vita Longolii P. V. vitarum, p. 32, sq. Sed utrobi-
que annus deest.

Prostare etiam Lugdunensem quan-
dam Gryphianam, quæ Riccii de Imitat li-
bris locupletata est, §. 5. in nota (3.) p. 68 sqq.
satis demonstrasse mihi videor, & Io. Mich.
Bruti præfationem illi sine dubio fuisse præ-
fixam forsitan non male conieciavi. In eadem
Gesn. Bibl. contr. & apud Clarmundum ll. cc.
Basileensis de An. 1540. 8v. adducitur, cui *vita*
quoque Longolii præmissa sit. Draudius etiam
in Bibl. class. p. m. 985. hoc tit. aliquam profert:

*Christophori Longolii Epistolarum libri IV. Tul-
lianae videlicet eloquentiae ad unguem ex-
pressa imago. Colonia, Pet. Horst. 1591. 8v.*
Ultimæ, alibi repertæ, ex catalogo Bibl. Ia-
cobi laudato, P. II. p. 187. n. 2059. hanc
hausi noticiam:

*Christophori Longolii Epistola, item vita, &
Barth. Riccii de Imit. libri III. Colon. 1620. 8v*
Quibus, appendicis loco, addere liceat &
alium librum, qui selectiores clariss. quo-

rundam virorum, interquos & Ch. Longolius refertur, comprehensas epistolas continet, & hoc modo apud Draudium in Bibl. Class. p. m. 984. legitur adductus.

Selectiores Epistolæ clarorum virorum, scilicet Petri Bembi, Jac. Sadoleti, CHRISTOPHORI LONGOLII, & Pauli Manutii, in tres libros digestæ, opera Simonis Verepai. Accessit eiusdem Verepai de Epistolis latine conscribendis Isagoge. Antverpiæ, 1574. 8v.

§. 20. Sed manum de tabula! neque enim alio consilio has editiones tam studiose descripsi, quam ut vitæ Longolii, à Polo descriptæ, præstantia quodammodo etiam hinc colligatur, quod, ut tot Epistolarum Longolii editionibus ab illo statim tempore, quo conscripta fuit, præmitteretur, digna fuerit existimata, ab illis, qui earum curam gesserunt. Nec dubito, quin ista in reliquis quoque reperiat Longolii Epist. editionibus, tum iis, quas modo enumeravi, mihi quidem non visas, ab aliis tamen commemoratas, etsi, ultimam Colonensem de An. 1620. si exceperis, in titulis earum, vitæ huius nullam mentionem deprehendo; tum illis etiam, quæ forte extant, quasque nec ipse

ipse inspexi, nec ab aliis citatas reperi. Non vereor, ne levis TIBI aut inutilis prorsus hæc opera, hætenus præstita, videatur, VIR humanissime; pertinet enim quodammodo ad id genus historiæ literariæ, de quo TV inprimis præclarè es promeritus, editis ante hos duodecim annos, duabus partibus, in quibus accuratam & fusam librorum quorundam historiam, descriptis solícite eorum editionibus, iucunde enarrasti; quod institutum à Viro quodam docto, in genere librorum ad Theologiam spectantium nuper esse re-integratum, memini in Novis tuis liter. anni præteriti, me legere, qui locus tamen memoriæ nunc non amplius succurrit. Succurrit vero aliud quid, quod ad Epistolas Longolii propius spectat, & sigillatim quidem ad binas illarum editiones, paulo antiquiores. Neque TIBI ingrata fore, crediderim, quæ modo, pace tua, allaturus sum, & ab hoc loco haud aliena videntur; non quod ea TE fugere existimem, qui, quicquid est rei literariæ, ita cognitum perspectumque habes, ut & minima, dummodo aliquod Reip. liter. commodum afferant, non negligere soleas, & curiosa quoque identidem attingas. Scilicet nosti haud dubie,

inter duum viros, liberali doctrina politissimos, *Ant. Teissier & Petr. Bayle*, occasione loci cuiusdam ex Longolii epistolis petiti, non nihil quasi concertationis, etsi leviuscule, intercessisse. Adduxerat Teisserius in addit. suis ad Elog. doctorum virorum, ex Thuani Historiarum libris excerptorum, & Gallica lingua editorum, nominatim in M. A. Flaminii elogio, testimonium quoddam ad Itali huius præstantissimi laudes pertinens, ex Longolii epistolis. Quem locum, cum Bælius in sua editione reperire non posset, eiusque rei in Diction. Crit. mentionem fecisset, iis Teisserio usus ille videtur expressionibus, ut cum Plinio loquar; ex quibus facile esset ad coniiciendum, quasi Teisserius locum illum recens cudisset. Hic itaque Vir amplissimus, etsi animum magnopere devinctum Bælio ostendit (15) pro accurata nonnullorum emendatione, in quibus humani quid passum se esse, ipse fatebatur; ad ea tamen delatus, de quibus pau-

(15) Vid. Admonitio eius ad lectorem de tertio suo Additionum tomo, Berolini 1704. edito, in recentissima eius, nitideque excusa, Elog. Thuan. editione Lugd. Bat. 1715. 4. Tomis, fol. 9. seqq. conf. Act. Erud. 1704 p. 461. sq.

paulo ante dixi, non poterat, quin Bælium nonnihil, in sui defensionem, notaret. En ipsius Teisserii verba, in Elog. M. A. Flaminii, T. I. p. 88. *Mr. Baile (16) dit, qu'il n'a pas pû trouver un passage des lettres de Longolius, que j'ai rapporté dans mes précédentes additions, bienqu'il l'ait cherché avec beaucoup de soin. Le passage, est tiré de la lettre 28. du livre 3. des Epîtres de Longolius. Il est conçu en ces termes; Cave putes quicquam ei istic esse, aut iam multis etiam seculis fuisse simile, vel ingenio, vel industria, vel probitate, vel etiam gravitate. Equidem sic de eo pronunciare soleo, ut dicam, neque natura benigniore quemquam hodie uti, neque cum fortuna durius conflictari. Ainsi je n'ai pas forgé ce passage,*

G 4

(16) In margine citat eius Dict. Crit. non addito loco, vel pagina, articulum autem eius de M. A. Flaminio quin innuat, non sane dubito. Quæ de re illis, quibus prima vel secunda Bæliani Dictionarii Hist. Crit. editio ad manus est, melius licebit dispicere, quam mihi, qui neutram earum potiri hic potui; in recentissima autem, quam possideo, incomparabilis illius operis editione T. I. p. 1182. voc. Flamin. videntur ea, quæ Teisserio conquerendi anam dederunt, rursus omissa, vel paulum immutata esse.

104 VI. Auctoris Diss. Epist. ad Jo. Gotl. Kraus.
ge, comme il semble que Mr. Baile veut l'insinuer.

Hæc Teissier, qui & insuper in margine è regione illius Longoliani testimonii, hæc verba apposuit: Il se trouve au fuesillet 245. del' Edition des lettres de Longolius chez Iodoc. Bad. Ascens. 1533. Atqui vera scripsisse doctissimum virum, inspecta eadem, quam supra fuscè descripsi, haud ita hodie trita Epp. Long. editione Parisiensi, ex altero folii citati latere didici.

Eandem sui apologiam alibi (17) quoque dat his verbis: J'eusse entrepris de répondre à quelques autres Critiques de Mr. Baile, si j'eusse eu les Livres, d'où j'ai tiré mes premières Additions; car peut-être ils m'eussent donné moyen de me défendre contre ses censures, comme j'ai fait à l'égard d'un passage de Longolius, que j'avois cité dans l'addition à l'Eloge de Flaminio. Mr. Baile n'ayant pû trouver ce passage dans les lettres de cet Auteur del' Edition de Gryphius de 1535. (18) a presque insinué, que je l'avois inventé, quoique les paroles, que j'ai rapportées, soient dans l' Edition, dont il s'est servi.

Ac

-
- (17) In admonitione illa ad lectorem, de qua in proxime præcedente nota dictum est.
(18) Conf. quæ supra §. 19. de hac editione observavi, & quæ paulo post de ea dicentur.

§. 21. Ac ipse etiam in quinque illis, quibus
usus hic sum, editionibus, locum istum repe-
ri; unde facile credulus sum Teissiero, etiam
in Gryphiana eum extare, quam Bælium
evolvisse, Teissierus hic innuit. Scripta
est illa Longolii epistola ad *Marianum Ca-
stellanum*, & est *Libri III. vigesima octava*.
Ceterum cum Bælius voc. *Flaminius*, in no-
ta C. alia ex Epp. Long. loca excitet, quo-
rum folia exacte respondent editioni Paris.
1533. ex officina Ascensiana, publicatæ, &
quam Teissier quoque adhibuit; conclude-
re hinc licet, aut eandem Bælium ad ma-
num habuisse editionem Ascensianam, aut
Gryphianam de An. 1535. adeoque biennio
post illam, impressam, cum sæpe dicta Pa-
risiensi prorsus, etiam quoad paginas, conspi-
rare. (19) Sed quamcunque demum editio-
nem Bælius consuluerit, tentabo ego po-
tius originem indagare, ex qua ista Bælii
suspicio mihi videtur quasi profluxisse; quan-

G 5

quam

(19) Quod ex Clarmundi quoque vita Christ. Lon-
golii, Part. V. vitarum eius, pag. 33. colligi
potest, qui adducta Basil. edit. de An. 1540.
proximè subiicit, aliam quoque extare Lug-
dunensem, cui tres Longolii orationes ad-
iectæ sint. Conf. quæ in §. 19. de eadem scripsi,

quam ipsa Teisserii verba, cum in Admonit. tum in Elog. Flaminii, T. I. p. 88. seq. legenda, & supra a me exhibita, clare docent, *Balium videri saltem id innuisse, quod locus iste à Teisserio excogitatus, vel cusus sit.* In admon. ait: *Mr. Baile --- a presque insinué, que je l'avois inventé; & rursus T. I. p. 89. Ainsi je n'ai pas forgé ce passage comme il semble, que Mr. Baile veut l'insinuer.* Scilicet produxerat forte Teissier (20) ex Ep. 28. Libri III. Epist. Long. supra excerptum de Flaminio agentem locum: *cave putes, &c.* Videtur mihi quoque, gallica veste indutum protulisse, non addito epistolæ numero, sed generatim libro tertio allegato. Id ut credam, *Balius* l. c. not. C. p. 1182. me commovet, qui ex *Teisserii Addit. T. II. p. 395.* illa verba gallicè exhibet; *Mr. Teissier, inquit, cite ces paroles de Longolius: (in nota marg. addit: Il cite Longol. Epist. Lib. III.) Sachez, que depuis plusieurs siècles il n'y a eu personne, qui ait égalé Flaminius en esprit, en savoir, en vertu & en probité. Certes j'ai accoutumé en*
par-

(20) Coniecturis hic indulgere liceat, dum illis librorum, huius celeberrimorum virorum bigæ, editionibus destituor, ex quibus hæc diiudicanda sunt.

parlant de lui de dire, qu' aujourd'hui je ne conois point d' homme, qui ait plus de merite, ni qui soit plus malheureux que lui. Hunc ipsum, aio, locum cum in sua editione Bælius reperire nequiret, utpote vagè à Teisserio citatum, allegato saltem libro tertio; factum esse credo, ut in similem alium (21) inciderit, in epistola Long. 22. eiusdem libri III. ad Petrum Bembum exarata, occurrentem: Scito (ex omni nobilitate Romana,) multis iam seculis, extitisse neminem, qui ad summa ingenii atque iudicii ornamenta tantum adiunxerit diligentia, & in omnis liberalis doctrina studio assiduitatis, & reliqua apud Teisserium l. c. quoque legenda. Qua in re & id me confirmat, quod ista verborum Longolii ex Lib. III. Ep. 28. Cave putres quicquam ei istic esse, aut iam multis etiam seculis fuisse simile, &c. (quem locum Bælius necquicquam quæsit) versio gallica (22) initium saltem si spectes, ita sit adornata, ut

(21) Illum videlicet, quem & Teisserius, ignarus forte, ex isto male quid suspicandi causam Bælio subnatam esse, in Elogium Flaminii postliminio fortè transtulit, quique T. I. p. 88. Edit. recent. legitur.

(22) Quæ verba Gall. ex Bælio supra attuli, qui
tali

ut alteri loco ex *L. III. Ep. 22.* qui Bælio quærenti se forte obtulit, neque tamen per omnia dictæ translationi respondere videbatur, haud difficulter applicari potuerit, scilicet verba : *Sachez, que depuis plusieurs siecles il n'y a eu personne, qui ait égalé &c.* quibus Teisserius hæc expressit: *Cave putes quicquam &c.* Bælius videtur accommodasse huic loco, ipsi forte obvio: *Scito (ex nobilitate Romana) multis jam seculis extitisse neminem qui ad summa ingenii &c.* Sed quorsum pro labor tandem, & quomodo imprudens non intelligo, rem mihi hætenus fuisse cum summis olim in orbe literato Viris, & Criticis atque rei literariæ Antistitibus excellentissimis, quorum omnia sunt summa, id est, tanta accuratatione & iudicio exarata, ut in alienam hanc messem, infelicem falcem misisse, parum absit, quin omnino pudeat. Interim celeberrimos Act. Erud. Lips. collectores, A. 1704. M. Oct. p. 461. sq. video hoc ipsum argumentum ut paucis tangerent, non indignum habuisse: *Nec negat, (scribunt de Cel. Ant. Teisserio) errores in priores*

tali formula ea exhibet, ut ex Teisserio adduxisse omnino videatur.

res illas partes (Additionum ad Elogia) passim irrepsisse, quorum aliquos Cel. Bælius correxit, in vasto illo Dictionario Critico, cui, raro inter doctos exemplo, grates eam ob rem habet maximas, & si quæ præter causam à Bælio reprehensa fuere, ea modeste excusat, Maronis in super illa sua faciens : Impar congressus Achilli.

Hinc occasione M. A. Flaminii, Longolii de eo testimonium, quod Bælius in ejus Epistolis invenire se posse negaverat, producit, & Flaminium Protestantium castra secutum fuisse, adversus Thuanum pariter & Bælium diserte probat.

§. 22. Ceterum, cum Reginaldo Polo vitam hanc contubernalis olim sui charissimi argumentis quibusdam fortè non nullius ponderis hucusque asserere haud dubitaverim; video mihi necessitatem incumbere, ut dubia quædam, quæ mihi forte ex ipsa hac vita obiici possent, tollam, & loca nonnulla, quæ sententiæ nostræ omnino favere videntur, proferam, breviterque illustrem. Quare ipsam vitam, sæpius mihi lectam, attentissimè relegi, singulari semper & accuratioris & stili voluptate captus. Ab ultimis illius vitæ foliis primordium ego petam, ubi hæc in primis verba mihi oc-

cur-

currunt, quæ aliqua consideratione digna videntur. (23) Cum multi nobiles viri, (quorum tum Patavii propter celebritatem eorum, qui literas docuerunt, magna copia fuit), certatim Longolium ad se invitarent, quod eius consuetudinem non honorificam tantum sibi, sed etiam fructuosam fore putabant: ille in domum Raynoldi Poli, nobilis iuvenis Britannii, quem per eos dies Rex Britanniae literarum causa commiserat, migravit: quocum coniunctissime in literis usque ad extremum vitae diem vixit.

Nihil est causæ, quod metuum, ne id fraudi sit sententiæ nostræ, quod Polus, vitæ huius auctor, de se non in prima, quod aiunt, persona, sed in tertia, loquatur; cum integræ virorum doctorum vitæ extent, ab ipsis auctoribus (24) conscriptæ, quæ eodem modo exaratae sunt. Illam vero circumstantiam, quando Polus dicitur, à Rege Britanniae, literarum causâ, Patavium missus esse,

(23) Conf. p. 25. b. in vitis Philos. M. Adami, & p. CCXLVII. collectionis vitarum Batesianæ.

(24) De scriptoribus, qui de sua ipsi vita exposuerunt, doctam possideo diss. Godofredi Wagneri, Witteb 1716. hab. Eorum catalogum inde repetitum, & aliis exemplis auctum esse video, in P.I. n. 2. p. 40. seqq. der Württembergischen Neben-Stunden.

esse, cum ex vita Poli illustranda, & cum aliis eius generis momentis historicis, concilianda sit, TIBI diiudicandam permitto, acerrimi iudicii & exactæ accuratationis VIRO, qui ex vita illius Cardinalis clarissimi Beccatellio - Duditiana ita eam procul dubio ipse illustrabis, ut non meæ magis, quam tuæ sententiæ (pro una enim quasi causa nos stare, ab initio statim hujus epistolæ, paulo verbosioris, obscurius innui,) suscipias patrocinium.

§ 23. Sed age VIR Clarissime, recognoscamus & alia verba in priore vitæ Longolianæ parte legenda: *De pluribus* (ait auctor vitæ, de Longolio) *& variis rebus sæpe interrogatus, de quibus à multis annis nihil legerat, non minus prompte de singulis solitus est respondere, ac si eo die ab eo perlecta fuissent.* *Cuius rei cum familiariter cum eo viverem, (25) in consuetudine quotidiana crebro periculum facere licuit.*

In

(23) Apud Melch. Adami in eadem hac vita, p. 21. b. in vitis Phil. edit in fol. hæc verba ita leguntur immutata: „Cuius rei iis, qui „familiariter cum eo vixerunt, quotidie periculum facere licuit,

In Regim. Polum hæc omnia optime quadrare, nemo dubitabit, nisi is forte, qui Polum in eodem cum Longolio vixisse contubernio, ignorat. Neque obstat, quod stilum nunc verterit Polus, & de se in prima, ut dicitur, persona, scribat: cum ipsum hoc narrantis fere proprium esse soleat, si qua de se ipso immiscere oportet; cum prius illud, ubi de se, tanquam alio verba fecit, modestiam Reginaldi indicare videatur.

Ast iuvat afferre & alium locum, ex quo pateat, vitæ huius auctorem Longolio coævum, eiusque familiarissimum fuisse. *Causam totam Luterianam* (scribit Polus de contubernale hoc suo,) *cuius oppugnationem iussu X. Leonis Pontificis Maximi, à quo etiam commentarii totius causæ missi ad eum fuere, susceperat, quinque orationibus complecti statuerat; brevique perfecisset, (excogitatis iam secum, ut ex ipso audieram, quæcunque tali in causa dicenda forent,) nisi prima statim absoluta, immatura mors consilium eius prævenisset.* (26) Nisi verendum mihi esset, VIR celeber-

(26) Extat hic locus, quem Longolii vita orat. & epist. eius præmissa, exhibet, in edit. Paris. de

berrime, ne patientia tua, cui sic satis molestum me fuisse, sentio, prorsus viderer abuti velle, aliqua hic inspergerem, ex quibus nonnihil lucis huic vitæ Longolianæ loco posset accedere, quæ forsitan tamen, alia occasione, in laudata modo vita, copiosis annotationibus illustrata, ceu infra commemorabo, locum magis opportunum reperient; quæ ad ea etiam quodammodo illustranda aliquid forte tum conferre possunt, quæ *de intima Reg. Poli nostri cum M. A. Flaminio consuetudine*, narrantur, cuiusque Tu ipse mentionem iniicis in Annot. quadam doctissima ad P. Manut. epistolam tertiam Libri primi, p. 1012. sæpius laudatæ illarum Man. Epp editionis, quam docti quique viri, rei litterariæ, eius, quod P. Manutius decurrit, ævi, in Italia præsertim, & Manutianæ eloquentiæ paulo studiosiores tam libenter Tibi debent. Videtur mihi profecto Polus, qui postea Cardinalis factus haud certe proletariam religionis nostræ

Tomi 1. Fasc. 1.

H

cogni-

Parif. 1533. f. 10. a. in edit. Bas. eiusd. An. lit. a. 5. b. in Basil. 1558. lit. α. 6. b. in alia Basil. de an. 1570. lit. α. 7. b. in rursus alia edit. 1580. Basil. cui Ricci de Imit. libri accessere, lit. b. altero latere. In vitis Phil. Adami p. 23. b. edit. in fol. in Batesii vitis p. CCXLIV.

cognitionem habuit, in illo Longolii contubernio, attentius forte lectis causæ Lutheranorum supra dictis commentariis (27) à Pont. Rom. Leone X. ad Longolium missis, de veritate doctrinæ Lutheri non nihil cogitare coepisse. Quid? quod ipse Cel. Gilb. Burnetus auctor est (28) Polum ob id ipsum, quod Domesticum habuerit Flaminium, qui Lutheranae Religioni addictus esse credebatur, in eandem suspicionem incurrisse. Sed hæc ipsa forte alio tempore eruditissimus Theod. Hasæus, Theologus Bremensis, in suis de M. A. Flaminio analectis, quorum alicubi spem ipsum fecisse recordor, uberius & docte illustrabit. Vnicum adhuc locum
ex

(27) Omnino hic conferri debet epistola Longolii ad Petr. Bembum, quæ Lib. II. vigesima nona est, in supra recensitis editionibus tribus, quæ ex Episcopiana officina Basileæ prodierunt, & solæ ex iis, quas evolvi, numeros Epistolis adjectos habent.

(28) In Hist. Ref. Angl. T. II. L. I. p. 373. 12. apud Teissier Elog. des hommes savans T. I. p. 89, in Elog. Flaminii, ubi ait: „ Mr. Burnet dit
“ aussi, qu’ on croyoit, que Flaminio étoit
“ Lutherien, & que l’ on soupçonnoit le Cardinal Polus de favoriser l’ hérésie, parcequ’
“ il entretenoit chez lui Flaminio.

ex hac vita excerpam, qui nobis contrarius quidem videtur, sed ex eodem fonte tanquam in ordinem redigi, & ipfismet nobis accommodari nullo negotio potest. In ultima scilicet vitæ huius parte hæc de Longolio habentur: *Nusquam se* (defuncto Leone X.) *commovit, sed veteribus tantum amicis, quos in Italia habuit, de statu suo per literas admonitis, ille in contubernio illius nobilis Iuvenis Britanni se continuit.* Cum vero decem menses (sic pergit auctor vitæ eius) post obitum Leonis, perpetuo fere in literis versaretur, constitutum se habere dixit, in Forum Iulium proficisci, cum ut animum suum curis literarum districtum peregrinatione relaxaret, tum etiam ut eam partem Italiæ sibi non satis cognitam viseret. Itaque paucos ante dies, quam egredi statuerat, cum nihil omnino incommodæ valetudinis sentiret, semotis arbitris *multa cum Polo suo, cui semper plurimum tribuit, fertur disputasse* de periculis, de fragilitate, de miseria humanæ vitæ, &c. *Hec ille.* Quin rursus hæc omnia, salva nostra opinione, de se ipso Reginaldus noster scribere potuerit, nullum erit dubium illi, qui, quæ in §. 22. ad similem prorsus lo-

cum annotavi, pensitaverit. Imo in hanc prope sententiam inducor, Polum in conscribenda hac vita id habuisse consilii, ut dissimularet prorsus, à se illam profectam esse; imo data nonnunquam opera dubiis loquendi formulis uti voluisse, qualis illa est, quæ in fine loci paulo ante expromti, dubiè satis posita legitur, cum scribit; *Longolius multa cum Polo suo fertur disputasse, &c.* cum tamen ultimum illud inter ipsos institutum colloquium, nemini ita, ac ipsi Polo, cognitum & exploratum fuisset. Neque verò alium hic finem habuisse videtur constantissimus ille Longolii amicus, quam ut narratio hæc sua apud lectores maiorem inveniret fidem, si auctor vitæ incertus quidem esset, integritatis tamen suæ notas præ se ferret. Credebat enim fortassis, nec iniuria, fore, ut ipse, quem omnes scirent, contubernalem illius fuisse, eumque ad extremum usque vitæ diem Longolio charissimum, eiusque amantissimum, si addito nomine suo vitæ descriptionem emisisset, plusculum amoris erga defunctum dedisse, & maiorem amicitiae, quam veritatis rationem habuisse videatur. Ut tamen simul lectoribus persuaderet, hanc vitam exaratam esse
à tali

tali viro, qui fuisset ex numero amicorum Longolii, quorum ille complures habuit; cuique omnis eius vita & actiones fuissent perspectæ: placuit ipsi semel iterumque eiusmodi immiscere narrationi suæ verba, quæ indicarent, ipsum amicum Longolii intimæ admissionis fuisse, *familiariterque in consuetudine quotidiana* cum illo vixisse, adeoque res fide dignissimas scribere.

§. 24 Quæ cum ita sint, VIR doctissime, quid est, quod obstat, quo minus *Reginaldo Polo* hanc vitam elegantissime conscriptam, adiudicemus? Quantum ipse Longolius illi tribuerit, patet ex epistolis eius passim. Non possum tamen non duo in primis eius testimonia proferre, quæ satis fortè demonstrabunt, à Polo, viginti tres vel quatuordecim annos nato, utique hanc vitam expectari potuisse. Ita Lib. III. Epist. 12. ad Steph. Saulium, (in cuius contubernio Patavii prius, (29) quam in Reg. Poli, vixerat) scri-

H 3

bit

(29) Vid. vita Longolii p. 25. b. apud M. Adami. De eodem Saulio Tvmet ipse præclara quædam commentatus es in nota ad L. I. Ep. III. P. Manutii p. 1001. sqq. edit. tuæ; conf. indicem voc. Saulius. De gente Saulia vid. Vb. Folietæ

de

bit Longolius : *Polus noster, est quidem ille ingeniosus & me hercule doctus & elegantissimi iudicii adolescens, sed qui neque istiusmodi disputationibus (mutuorum iocorum & concertationum, inter Saulium & se in uno contubernio institutarum, paulo ante mentionem fecit) ac nunciis magnopere capiatur, (30) & mira quadam etiam tum modestia, tum taciturnitate sit præditus.* Et in alia ad eundem, quæ Lib. III. 29. est, desiderium erga Saulium suum ita exponit, ut Poli quoque sui non obliviscatur: Quo me igitur, inquit, tandem effecenses animo? nempe eo, quo esse debeo, orbatu tali viro, mihi amicissimo, familiarissimo, iucundissimo. *Polus quidem noster non tam eorum commemoratione, quæ à me de ista tua & virtute & industria persæpe audierat, quam literarum, quas tu mihi scripsisses, elegantia atque prudentia commotus, te unum iam sibi destinarat, qui cum societatem studiorum coiret sanctissimam: regię scilicet indolis & acerrimi iudicii adolescens, te ex paucis*
episto-

de Ling. Lat. usu & præst. Lib. I. p. 74. sqq. edit.

I. L. MOSHEMII, & huius ipsius celeberrimi Viri adiectas annotationes.

(30) Aliena scilicet hæc erant à gravitate & indole regia Regin. Poli, cuius mox ipse Long. meminit.

epistolis tuis, quasi Leonem ex unguibus, totum facile estimavit, dignumque quem unum ex omnibus in omni studiorum suorum ratione comitem haberet & socium, iudicavit. Haftenus Longolii verba, ex quibus saltem id constat, iam tum Polum acerrimo iudicio & insigni doctrina atque eloquentia praeditum iuvenem fuisse; adeoque & ex hoc argumento ad vitam illam exarandam, per ætatis quoque rationem, (quippe nondum quinque lustra tum compleverat,) aptum omnino fuisse, illamque hinc genuinum Reginaldi Poli factum, doctissimumq; efflorescentis tum maxime ingenii eius monimentum, merito agnosci atque haberi. I. Q. E. D.

§25. Nihil nunc superest amplius, Vir Præstantissime, nisi ut fidem, quam supra (§.6. p. 71.) me dare memini, liberaturus, paucis adhuc, pace quidem Tua, ostendam, quibus etiam in vitarum clarissimorum omnis generis in Republ. liter. virorum, collectionibus hæc ipsa Longolii vita occurrat. Iam aliquot Epistolarum Christ. Longolii editionibus, quas supra studiose descripsi, initio à Bernhardo Junta Florentiæ facto, ob præstantiam suam erat præmissa, cum A. 1536. Francofurti ad Mœnum, in forma quarti ordinis,

collectio vitarum quarundam prodiret, quam Io. Fichardo, percelebri illi ICto, adscribi video, in qua hanc ipsam vitam Longolii extare, novi quidem, sed ita, ut grates illi non parvas habiturus sim, qui me ex omni parte hac de re certum faceret, eamque Fichardianam collectionem, quæ omnino differt ab illa, quam triginta fere annis postea, Patavii, publicatam esse constat, (31) accuratius paulo describeret. Raram enim cum primis hodie esse, & ipse expertus sum, cum toties eam in instructissimis Bibliothecis, (quas in qualicunque illo itinere literario, quod ante hos ipsos duos annos eram ingressus, cujusque fructum aliquem

-
- (31) Sub tit. Vitæ recentiorum Iureconsultorum, " qui post recuperatam Romani Iuris prudentiam, eandem & docendo & scribendo " professi sunt, Patavii, apud Jac. Iorda- " num ad signum Aquilæ 1565. 4. „ Vene- tiis 1584. 4. recusum esse hunc librum, & novissimè Guido Panzirolo de claris Legum interpretibus, cura celeb. VIRI CHRISTIANI GODOFR. HOFFMANNI iuxta editionem Patavinam p. 397. additum esse, & notum aliunde est, & docet id quoque cel. BUDERUS p. 303. libri infra p. 124. not. (34.) à me excitandi.

quem & TIBI me debere, VIR humanissime, in principio huius Diss. gratâ mente sum professus, adire contigit) necquicquam requisivi; & ipsi VIRO Celeb. *Christiano Gottl. Budero*, id fateri necesse fuit, quando, loco infra (p 124.) allegando, se illam non vidisse, discrete testatur. Neque vero dubito, hanc collectionem intra hos quinque annos, huic ipsi VIRO eruditissimo in manus incidisse, qui dubie satis tum de illa scripsit, aperte falsus, se dicere non posse, eademne sint vitæ, in illa comprehensæ, an diversæ à vitis ICTORUM. Diversas vero utique esse, ex dicendis patebit. Extare vero eiusmodi librum *sex testimoniis* evincam, ex quibus nonnulla ita sunt comparata, ut fides iis deneganda haud sit. *Principatum* obtinet *αὐτοψία*, ut fere non dubito, *Cel. Mich. Maittaire*, qui illius titulum affert P. II. præstantissimorum suorum Annalium Typographicorum, pag. 852.

Vitæ Virorum illustrium, qui superiori nostroque Sæculo eruditione & doctrina memorabiles fuerunt, à IOANNE FICHARDO in unum volumen collectæ: Christianus Egenolphus excudebat, 4to. Francof. 1536. (in nota additur) M. Septemb.

H 5

De-

Deinde in Bibl. Class. Draudii, sub tit. *vitæ doctōrum virorum*, p. m. 923. hæc collectio Fichardiana paulo distinctius memoratur, adductis nonnullis Viris doctis, quorum ibi vitæ reperiantur. En titulum, quem exhibet.

Germanorum aliquot clarorum Virorum, Celticis, Agricola, Wesseli, Mosellani, LONGOLII, Oecolampad. vitæ, Francof. apud Egenolph. in uno volum. in 4to.

Et Draudium librum hunc oculis usurpasse, hæc ipsius descriptio credere iubet. Fichardum tamen collectorem, & annum omisit. Tertius, qui eius mentionem fecit, mihi occurrit Phil. Labbe (32) apud quem hæc lego:

Fichardus anno 1536. Francofurti edendas curavit apud Christianum Egenolfum, Virorum eruditione & doctrina illustrium (Germani sunt decem, Itali sex, & Angli duo) vitas à Scriptoribus variis, conscriptas in 4to.

Quartum, produco & ipsum sine omni dubio αὐτόπτην & possessorem, Theodorum Haseum, Th D. & in illustri Schola Bremensi Professore,

(32) In Bibliotheca Bibliothecarum, voc. Jo. FICHARDUS, p. m. 113 edit. Rothomag. 1672. 8v. Cum eius descriptione etiam Hertziana convenit, paulo infra memoranda.

forem, virum ea eruditione conspicuum, ut, quos coetus Reformatus cum eodem conferre queat, non adeo multi sint (33) Is enim in Biblioth. suæ Hist. Phil. Theol. Class. V. p. 322. sq. inter scripta Gerh. Noviomagi refert quoque vitam Rud. Agricolæ, & Wesselii Gansfortii, his usus verbis:

*Vita Rudolphi Agricola; in vitis à IO-
ANNE FICHARDO editis; Francof.
1536. Hic (subintellige in Fichardi collectione) quoque legitur vita
Wesselii Gansfortii, deprompta ex libro primo illustrium virorum Germaniæ, sed horum nihil quidquam prodit. Quin-*

(33) Repeto hic elogium, quod recentissimè ipsi dedit VIR supra laudes, Ven. IO. HEINR. a SEELEN, SS. Th. Lic. & Gymn. Lubec. Rector, in Programmate quodam doctissimo, in quo consilium dat de adornanda Bibliotheca Christiana, sive notitia Scriptorum de CHRISTO. Conf. p. 481. SEELENII Selectorum Literariorum, (de quo elegantissimo libro nonnulla in præfat. mea ad hunc fasc. dixi,) ubi recusum est illud Programma & locum XIII. occupat. Ac omnino magnopere rogandus est Summè Rev. SEELENIUS, ut ipse Bibliothecam illam Christianam, quantum in se est, & quoad muneris gravissimi ratio ipsi

Quintus, qui de illis à Fichardo collectis vitis testimonium perhibet, est *Thomas Hyde*, ex cuius catalogo Bibl. Bodleianæ, hunc titulum exhibet cel. *Ch. Gotl. Buderus* sub finem vitæ *Io. Fichardi*, ab *Henr. Petreio* descriptæ. (34)

Vita Virorum, qui nostro & superiore Seculo eruditione claruerunt, *Francos. 1536. 4.*

Idem

ipsi permittit, adornare pergat, qui tam pulchrum eius specimen, ipsi consilio salutari adicere, & elucubrare coepit. Nec dubium est, quin symbolas suas alii viri eruditi & iam contulerint, postquam consilium illud iis innotuit, & porro sint lubentes collaturi. Scriptorum, quæ speciminis loco allata sunt, augere numerum potest doctissima *M. Io. CHRIST. KOECHERI* Diss. Jenæ, d. 1. Jun. 1726. hab. qua Historiam IESV CHRISTI ex scriptoribus profanis erutam ac delineatam dedit. Quam Diss. eidem VIRO Excellentissimo consecrare placuit KOECHERO humanissimo; quem deinceps quoque (ob benevole ab ipso VIRO Nobiliss. interveniente VIRI Cel. I. C. COLERI, Fautoris mei longe honoratissimi, opera, (vid. eius Bibl. Theol. P. XXI p. 849.) secum communicatas MS. Conringii, in Hug. Grot. de ver. Rel. Christ. Annotationes,) alibi ex merito laudavit, ceu supra p. 17. not. (a) observatum à me est.

(34.) In vitis Clariss. Jctorum, quas Jenæ 1722. 8. in lucem emisit, quæque in Act. Er. eiusdem

an.

Idem proxime subiicit, easdem & *Hertzium* (qui *sexti testis* vicem mihi explet,) in *Bibliotheca German.* n. 444. excitare, iisdem. *que X Germanorum, VI. Italarum, & II. Anglorum vitas a variis Scriptoribus conditas, contineri, dicere, quæ cuius sint commatis, (ita pergit Buderus,) eademque an diversæ à Vitis Ictorum, dicere non possum, quum easdem non viderim.* Quibus omnibus insuper accedit testimonium *Melch. Adami*, qui in vitis suis ad *Fichardianum* hoc Volumen aliquoties provocat. Supra ex *Draudio* docui, præter alias, exhiberi ibi vitas *Celtis, Agricolæ, Wessellii, Mosellani, LONGOLII, Oecolampadii.* De
singul-

an. p. 413sq. recens. ubi & præstantis. auctor ad continuandum merito institutum excitatur. Vita Io. Fichardi, quæ à p. 241. — 306. decurrit, scripta est ab Henr. Petreio, Harde-
fiano, cuius Ven. Io. FABRICIUS, in Hist. Bibl. suæ P. IV. p. 281. brevem mentionem fecit. Vberiore vero de vita Petreii expositionem cum harum rerum curiosis communicare cœpit CHRIST. AVG. HEVMANNVS, Theol. Prof. & Gymnasii Göttingensis Inspector, VIR longe doctissimus, ac multis multa doctrina refertis scriptis famam dudum consecutus, (encomium legis Cel. SEELENII p. 473. Select. liter.)

singulis pauca afferre fas sit. Et ad *Conr. Celtis* quidem vitam quod attinet, extat ea quoque apud Adamum, qui p. 15. in vit. Philos. edit. in fol. testatur, se *Celtis vitam ex volumine de vitis Illustr. viror. Joh. Fichardi de-* *promsisse*. Idem in fine vitæ *Mosellani*, ibid. p. 29. scribit: *Justinus Gobler ad Joh. Fichardum JC. Chytr. in Saxon. In Oecolampadii tamen vi-* *ta* p. 28. vit. Theol. non citat *Fichardum*, sed *Capitonis vitam eius, & Sim. Grynæi de obi-* *tu eius tract. Rud. Agricola & Joh. Wesseli etiam* *vitæ à Fichardo collectioni illi insertas esse,* *eundem Draudium testari dixi; quod utrum-* *que confirmatum reperi in Bibl. Brem. Atque* *ad*

Liter.) Is enim duo Programmata de vita & scriptis Henr. Petrei, 1724. & 1725. conscripsit, ex quibus tamen primum saltem mihi lectum est: utrumque autem ipse adducit *VIR indefessæ industriæ, in locuplete illo otii sui litterati testimonio, id est, in accurate lucubrationum suarum catalogo, præmisso novæ & multum auctæ editioni conspectus sui Reip. lit. sive viæ ad Histor. literariam, Hano-* *veræ, 1726. 8. p. 24. 25. Conf. Act. Erud. 1726. p. 513. ubi numerus initur illorum* *scriptorum, diciturque Vir laboriosissimus præ-* *ter libros maioris momenti sedecim, Diss. &* *opu-*

ad vitam quidem *Rud. Agricola*, quod attinet, eam in hac collectione *Fichard.* extare, & a Gerh. Noviomago scriptam esse, in *Bibl. Brem. Cl. V. p. 322. Cel. Hasæum* quoque restari, paulo supra monui. Qui & ibidem docuit, vitam *Wesseli Gansfortii*, exaratam ab eodem Gerharde, depromptam ex libro *I. illustrium viro-*

opuscula alia, non computatis minutiis, edidisse centum & triginta. Terminum à quo & ad quem, ut sic loqui liceat, ipse constituit Heumannus in præf. p. 20. scil. inde ab anno ætatis suæ vigesimo primo usque ad hunc quadragesimum quintum; scripsit vero præfat. illam A. 1726. M. Ian. Id quod obiter, & pace VIRI modestissimi, cuius merita dudum veneror ipse, adicere visum est. Ad *Fichardum* ut revertar, inter scripta eius unum profert Cl. Buderus sub tit. *Onomasticon Philos. Medico - Synonymum*, & alterum pro vocabulis *Paracelsi*, 1574. 8v. cuius notitiam ipsi præbuit Th. Hyde *Catal. Bibl. Bodlei. p. 251.* Ipse vero fatetur, se nec vidisse illud, nec ab aliis memoratum deprehendisse. Memorari vero illud video apud Ant. Teissier in *Elog Thuan. T. III. p. 234.* edit. recent. in *Elog. ipsius Fichardi*, ubi tamen collectionis vitarum, de qua ipse hic ago, nullam reperio mentionem. Adducit
vero

virorum Germania, quorum vero nihil quidquam prodierit (36) apud eundem Fichardum legi.

§. 26. Ad LONGOLII autem vitam, cuius gratia Fichardi hoc opus excitavi, ut denique veniam, reperiri eam in hoc ipso volumine, ex Draudii *αὐτοψία*, quam hic non in dubium vocari posse arbitror, supra demonstratum ivi, & porro Melch. Adami testimonio confirmare studebo. Is enim cum in

vero eius Periochen vitarum recentiorum Ictorum ab Innerio usque ad Huldricum Zasium; aliumque eiusd. librum, cui tit. Indices duo omnium scriptorum in Iure tam Pontificio, quam civili &c. Agit de his Fichardi libris, p. 303. Buderus, sed conferri tamen meretur Phil. Labbe in Bibl. Bibliothecarum, p. m. 28. voc. Bernh. Rutilius; p. 107. v. Io. Nevizanus; p. 112. sq. in lemmate, Io. Fichardus; p. 147. tit. Lud. Gomessius; & p. 216. edit Rothomag. 1672. 8v. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

(36) Melch. Adami tamen in vita Wesseli Gansfortii p. XI. vit. Philos. edit. in fol. fatetur, se vitam illam hausisse ex Geldenhaurii Noviomagi L. 1. de Viris illustribus interioris Germaniæ, & Suffridi Petri Decad. 8. de scriptoribus Frisiæ, cap. 4. Idem Adami l. c. p. 15. testa-

in *vitæ suis Philos.* p. 25. seqq. edit. in fol. hanc ipsam Longolii vitam, quam adhuc Reg. Polo adscribere conatus sum, totidem fere verbis (37) exhibeat, & in fine eius, *Io. Fichardianæ*.
Tom. I. Fasc. I. 1 *char-*

testatur, Ioh. Murmelii vitam ex Miræi Elog. Belg. & Gerhardi Noviomagi Lib. II. de Viris illustr. infer. Germ. à se esse transsumtam. Ex eodem Geldenhaurio, sive Gerh. Noviomago loca quædam proferre video Bælium in Dict. Crit. in vita Io. Wesseli, not. A. & C. p. 2866. seqq. edit. recent. Qui tamen neque hic, neque in vita Rud. Agricolæ, Fichardi vitas, & ipsi forte huic Polyhistori ignotas, adduxit. Ceterum, alia forte occasione, de Wesselo & Agricola analecta quædam proferre licebit, addita pleniori, Fichardianæ vitarum collectionis, à doctissimo quodam eius possessore sine dubio benevole impetranda, recensione.

(37) Nisi quod nonnulla, ubi auctor vitæ de se in prima persona scripsit, ab Adamo dubium, an à Fichardo, video paulum immutata esse. Cuius rei supra p. 111. §. 23. nota 25. (ita enim corrigendus illius notæ numerus) luculentum attuli exemplum. Sic etiam fol. 11. b. in vita Longolii, editis 1533. Paris. Epistolis & orat. eius præmissa, lego: „ à quo ille non unius “ aut alterius (ut eius verbis VTAR) suæ ditionis urbium &c. „ Apud Adamum vero
p. 24.

chardum citet; (38) utrumque hinc manifestum patet, & à *Fichardo vitam Longolii editam esse, & eandem non aliam esse ab illa, quæ Epistolis Longolii legitur præmissa.* Denique vitæ huic Longolianæ non parvum pretium inde etiam accedit, quod doctissimus ille Anglus *Guil. Batesius* inter collectas à se & iunctim Londini 1681. 4. editas vitas selectorum aliquot virorum, qui doctrina, dignitate, aut pietate inclaruere, exhibere illam dignatus est, ubi à p. CCXL. usque

p. 24. b. pro VTAR legitur VTAMVR. Porro fol. 14. b. auctor vitæ Polus scribit: Novi " IPSE multos, qui cum à patria absentes & " amicorum subsidio destituti,, & reliqua; in vitis Adami p. 26. a. prima verba ita sunt immutata: FUERUNT MULTI.

(38) Melch. Adami vitarum eruditorum Germ. & Exter. historiam literariam, exactam sane, Tu ipse, VIR Celeb. dedisti in priorē parte historię tuæ librorum accuratioris, vernaculo sermone editæ, n. V. p. 87. — 119. Unde cum p. 94. sqq. De fide Adami historica, & de fontibus eius, ex quibus sua hauserit, multa docte observaveris, æquum est, ut credam, Te rationibus bene subductis, in nota ad Ep. 4. L. I. Epp. P. Manut. p. 1024. edit. tuæ, (quem locum & ego supra §. 2. p. 63. adduxi) scripsisse; „ vitam Longolii Epistolis eius præmissam,

usque ad p. CCXLIX. procedit. (39) Ceterum
etsi *sapius* iam edita est hæc Longolii vita,
Epistolis eius præfixa, & in Io Fichardi, Melch.
Adami, & Guil. Batesii *vitarum collectio-*
nibus occurrit; nolo tamen Te celare,
VIR humanissime, magnam variarum an-
notationum farraginem à me aliud agen-
te esse congestam, ut illam vitam, sic satis

I 2

ob

sam, totam in librum suum transtulisse “
Melch. Adamum, suppresso auctoris no- “
mine. Enim vero cum Adami Fichardum in
fine citet, in illa saltem editione, quam ego
adhibui; videris Tu mihi, VIR clariss. alia
usus esse Editione, in qua Fichardi nomen
in fine omissum est. De editionibus vero
M. Adami vitarum ipse egisti l. c. p. 91. seqq.
Ceterum vitam Longolii Epistolis eius præf.
etiam in Adami vitis Phil. p. seqq. inveniri,
Cl. Burckhardum in præf. lit. b. 6. b. comm.
de fat. Lat. Ling. in Germ. testari, iam me
dicere memini, & extare eam in M. Adami
vit. Phil. p. 21. seqq. observavit quoque cel. Heu-
mannus in nota 1. ad Elog. Christ. Longolii, in
Sammarth. Elog. Gall. L. 1. cap. III. qui tamen
non addit, quod illa Epistolis Longolii etiam
præmissa sit.

(39) Celeb. Struvius in introd. ad notitiam rei
literariæ, cap. VII. §. VII. p. m. 319. seq. il-
lorum

ob elegantiam suam à doctissimis Viris æstimatam, passim illustrare, & non pauca alia, scitu forte non indigna nec ab instituto aliena, immiscere liceret. Vnde consilium tuum gravissimum expetere audeo, an e re sit rei literariæ, hanc ipsam vitam, qualicunque meo commentario auctam, seorsum aliquando in lucem proferri, ad eum forte modum, quo nuper VIR clar. *Theod. Crusius*, vitam *Ge. Sabini*, olim iam à *Petro Albino* editam, separatim cum luculento commentario edidit; (40) etsi id mihi neutiquam sumere volo, ut me *Crusianam* eruditionem

lorum virorum doctorum exhibet nomina, quorum vitas *Batesius* collegit, inter quæ & *Christophori Longolii* nomen deprehendo. (40) *Lignicii* 1724. 8. Dolendum est, huic elegantis libro deesse indicem doctissimarum observationum, quæ tum in ipsa vita, tum in commentario adiecto affatim se lectoribus offerunt. Obiter annoto, possidere me orationem de *GE. SABINÖ*, hoc tit. Oratio de vita
 “ clarissimi & ornatissimi Viri, D. GEORGII
 “ SABINI Brandeburgens. habita in Academia
 “ Francoford. a *IOH. BOTTICHERO* Rupinensi.
 “ *Witebergæ* excudebat *Laurent. Schuenck*,
 Mense Januario 1562. 8. In ora paginæ, quæ
 titu-

nem in illo æquare posse, existimem. Quo in negotio mihi valde prodesse posset illud scriptum, cuius (41) hunc titulum legi in catalogo Bibliothecæ Amerbachianæ, Basileæ 1659. 4t. edito: *Christoph. Longolii de suis infortuniis, Epist. Biturig* 1533.

§. 27. Atque sic finem denique facio dissertationis iusto verbosioris, si adhuc unicum hoc, pace tua, VIR Celeberrime, addidero, in eo iam fuisse, ut colophonem dictis imponerem, cum ab amico quodam, ad quem, me nescio, excusæ iam huius Diff. philyræ nonnullæ forte pervenerunt, mihi, nihil tale opinanti, hæc schedula mitteretur:

Signor mio. Subito che ho ricevuto e letto l'ultimi fogli dalla sua --- scrittura, ero curioso, se questo libro di Christoforo Longolio sia nella nostra libreria, e quale editione, e ho trova-

I 3

to

titulum, quem integrum dedi, sistit, hæc manu EUSEBII MENII, qui gener fuit GE. SABINI, (vid. Crusius l. c. p. 31. 33. alibique) video adscripta,, Doctissimo D. Mgr. Iohanni Benzingero amico suo Eusebius Menius ddt. "Meminit eius orationis Crusius l. c. p. 26. & distinctius p. 193.

(41) Occurrit p. 65. inter libros in forma, quam vocant, duodecima & sedecima. Sed quid

to quella, che è stampata in Fiorenza per gli Eredi di Filippo Giunta, nell' An. M. D. XXIV. 4t.

Vix legeram hæc, cum magna me voluptate affici sentirem, hanc rarissimam orac. & Epist. Long. editionem, cuius notitiam à Cel. Burckhardo expectari posse, (§. 11. p. 81.) scripseram, in ipsa patria mea dulcissima reperiri. Imo maius gaudium exinde cepi, quod eadem olim possessorem habuit b. Avum meum maternum, post fata quoque venerandum, *Henr. Sibaum de Iemgumer Closter*, qui in fronte libri, his verbis, antiquam scripturam referentibus: *Liber Magistri Iohannis Schyringi Magdeburgensis Patricii*, proxime manu propria hæc subscripsit: *Nunc vero Henr. Siba de Iemgumer Closter, Icti, Fris. Or. & Reip. Hall.*

quid libri ille sit, num ab Epistolis Longolii differat, nec ne, mihi non constat, neque enim de eo unquam quicquam vel legi, vel audiui. Si tamen nonnulla memorabilia, quæ adhuc non cognita fuerunt, de Longolio contineat, eiusque itineribus, tum aliis de causis, tum Geographiæ studio, cui maxime deditus fuit, ab ipso in multa Europæ cultioris regna & provincias susceptis; non mihi solum grata foret eius scripti copia, sed & forte Cl. HAUBERO, aut Anonymo illi in Nov. Lit. Lat. 1722, p. 122. seqq.

Hall. Consiliarii. Post cuius beatum obitum hereditatis iure transit in Bibliothecam Excellentissimi Filii, *Jo. Laur. à Iemgumer Closter*, Avunculi & Patroni mei summopere observandi, qui eruditionem & gloriam paternam cum maxime refert, ac cum solida Iurisprudentiæ cognitione historiarum, & elegantiorum literarum reconditam scientiam dudum coniunxit, & etiamnum, quoad per munerum, quibus de Reip. salute præclare meretur, amplitudinem licet, literarum publice etiam promovendarum curam illum habere, in præfatione doctissima, variorum in Hug. Grotium de ver. Rel. Christ. notis ac animadversionibus præmissa, nuperimè ex merito & luculenter docuisse cl. *Kœcherum*, patet ex iis, quæ in Sect. II. p. 17. in nota subiecta, & in hac ipsa Diss. §. 25. p. 124. sub fin. notæ (33) leguntur, hic verò vel maxime repetenda duxi, quod in illa ipsa præf. Kœcheriana, *Ven. ipsius Parentis, Henr. Sibei*, debita mentio iniiciatur, quippe cuius diligentia, *Herm. Conringii* in Hugo Grot. de Ver. Rel. Christ. annotationes, etsi totum librum non exhaustes, post *Illustris paris Thomasiarum Fratrum*, simile manuscriptum, præter Kœcherum Viri docti

alii acceptas referunt. Eum enim in Acad. Helmst. convictorem, domesticum, & auditorem H. Conringii, cuius etiam popularis erat, olim fuisse, illasque annotationes ex ore huius Doctoris sui hausisse, ex laudata Kœcheri præf. liquet; servatque adhuc Iuris-Consultissimus eius Filius Msc. paternum, cuius inspiciendi & mihi facultatem benevole dedit, quod cum in volumine aliorum b. Parentis sui manuscript. compactum sit, sua id manu ante plures iam annos descripsit, & hoc ipsum exemplum, (quod Hammio, spectatæ laudis Bibliopolæ Helmst. per amicum aliquando, ut typis exscriberetur, obtulit,) clar. Kœchero, amico meo strenue colendo, benevole nunc transmittendum curavit, qui & illud cum Thomasio MS. comparatum, inter similes aliorum labores egregios optima fide in publicum produxit, vel, ut verbis (42) Celeb. Virorum, qui Act. Erud. describunt, utar, *Conringii nunquam editas in primum*

(42) Vid. p. 88. Act. Erud. h. a. M. Febr. ubi Grotius Kœcherianus accurate recensetur, quod & ipsum fit in celeb. Coleri *Auserlesenen Theologischen Biblioth. P. XXI. p. 849.* quem quidem locum iam supra p. 124. allegavi.

num secundumque (Grot. de V. R. C.) libros
commentationes è latebris suis singulari felicitate
erutas, exhibuit integras.

§. 28. Sed ut redeam, unde me pietas
erga tam chara mihi nomina, paulisper ab-
duxit; ad editionem scil. *Longolii orat. & Epp.*
Florentinam, quam ex *Henr. Sibai*, in *Jo. Laur.*
a Iengumer Closter, Bibliothecam translata
esse dixi, ex qua Nobil. huius Possessoris fi-
lius *Fridericus Laurentius J. V. C.* & elegantio-
rum studiorum ac mathematicar. præsertim
scientiarum inprimis studiosus, eam mecum
humanissime communicavit; omnino mihi
gratulor de coniectura mea, qua *Parisien-*
sem meam de A. 1533. ad *Florentinam*, mi-
hi tum nondum visam, accurate expressam
esse, supra §§. 10. --- 13. evincere studui.
En brevissimum eius recensioem.

Christophori Longolii orationes duæ pro defen-
sione in crimen lesæ Maiestatis, longe exactio-
ri, quam ante iudicio perscriptæ, ac nunc
primum ex ipsius authoris sententia in lucem
editæ. Oratio una ad Luterianos. Eiusdem
Epistolarum libri quatuor. Epistolarum Bembi
& Sadoleti liber unus. Longolii vita per-
docte quidem atq; eleganter ab ipsius ami-
cissimo quodam exarata.

Hic

Hic integer libri titulus est, additis insignibus typogr. Phil. Juntæ, in quorum media parte sola litera F. occurrit, in infima vero verba: NIL CANDIDIVS. (43) Forma est quarti ordinis; foliis constat 163. in quorum ultimo hæc lego: *Florentiæ per Hæredes Philippi Juntæ. Anno Domini, M. D. XXIII. Mense Decembris. Clemente VII. Pont. Max.*

Titulum proxime (fol. 2.) excipit præfatio Bernhardi Juntæ ad lectorem, de qua §§. 10. -- 13. egi. Illam sequitur (fol. 3. -- 8.) *Christophori Longolii vita*, illa ipsa, cuius Polum scriptorem esse, demonstrasse mihi videor; etsi præter adducta verba, & locum, de illa agentem, in præf. Juntæ, quem & su-

-
- (43)“ Liliū erat insigne Juntarum typogr. cum
 “ hoc aliquando lemate [NIL CANDIDIVS] sub-
 “ scribebat nonnunquam Philippus [F. G.] lite-
 “ ras initiales sui nominis [FILIPPUS GIUNTA]
 “ F. pro PH. sive Φ, apud veteres frequenter u-
 “ surpabatur. Lege Dausq. Orthogr. an. 1632.
 “ p. 43. „ Ita scribit cel. Maittaire Ann. Ty-
 “ pograph. Tom. II. p. 137. conf. Biblioth. Brem.
 “ T. VI. p. 534. ubi Ven. Th. Hasæus; „ Notum
 “ est, inquit, literam F. ut ph. vel Φ expri-
 “ mi, neque a se differre, unde & in libris tan-
 “ tum non omnibus, qui ante duo sæcula
 “ exscripti typis sunt, loco F, legitur PH.

pra excerpti, atque ea, quæ in titulo de ista habentur, nihil hic deprehendo, quod auctorem prodere videatur. Longolii Orationes tres a fol. 9. usque ad 64. & Epistolarum eiusd. libri IV. à fol. 65. ad 153. procedunt, à quo usque ad fol. 163. seu finem voluminis, P. Bembi & Iac. Sadoleti Epistolarum liber decurrit. Plane ergo illi respondet editioni, quam in officina Ascensiana Parisiis A. 1533. 8v. procusam, & ipse possideo, & supra fideliter descripsi.

§. 29. Atque sic dimitto TE tandem, VIR Celeberrime, & humanitati tuæ insigni audaciam meam eadem ratione, qua in fronte huius differt. epist. usus sum, subiicio; ac si extra oleas, quod dicitur, interdum me vagatum esse, videas, (neque enim, digressiones me haud raro fecisse, inficior;) eius rei facilem à TE mihi promitto veniam, qui optime nosti, in eo & argumenti, & dicendi genere hætenus me fuisse versatum, quod opportunas excursions minime respuit. Unde meas iisdem verbis apud TE, in fine huius epistolæ verbosissimæ, excusare liceat, quibus suas olim, cuidam epistolæ (cuius tamen argumentum eruditissime perscriptum, meam tractandi rationem infinitis modis

supe.

superat,) insertas, apud Illustr. Mæcenatem, Comitem de Pontchartrain, Secretarium Status Regium in Gallia, ad quem illam ex oriente exaraverat, defendisse lego Cel. Tournefortium: (44) *Voilà, inquit, une de ces sortes de digressions, qu'il n'est permis de faire, que dans des lettres; le genre épistolaire souffre tout, & il convient parfaitement aux voyageurs, qui ne sauroient s'empêcher de s'égarer quelquefois dans une longue route.* Ad extremum, ut *Analecta mea* qualiacunque, de vita, meritis & scriptis *Mart. Hankii*, Præceptoris olim tui, post

(44) In *Relatione sua de Itinere in Orientem* suscepto, Gallico sermone edita, Tom. II do, Epist. XVIII. p. 126. a. Edit. Amstel. 4t. maj. II. Tomis. Alia huius libri peregregii editio, Lugduni 1717. 8v. publicata, recensetur in *Act. Erud. Lips. Lat.* 1719. p. 195. sqq. Obiter observo, (nam & hæc digressio, manifestæ loco addita, eandem sibi veniam expetit,) in paulo anteced. Tournes. Epist. XVII. T. II. p. 91. a. elegantissimum extare locum, forte non ingratum futurum, nisi notus iam sit, Duum viris illis doctissimis, qui de studio Geographico optime mereri cœperunt, quibusque iam supra §. 26. not. 41. p. 134. Longolii in Geographiam merita sollicitius excutienda, tacite commendare ausus sum.

post fata quoque ipsius, TIBI, quod scio, char-
rissimi, quæ ante hos quinque annos, nescio
qua, laudabili certe, erga illum virum doctis-
simum, ac, dum viveret, de re tum literaria
generatim, tum sigillatim scholastica, im-
mortaliter promeritum, yeneratione impul-
sus, (neque enim mihi quicquam de Viri
longe celeb. *Gottlob Krantzii* præclaro monu-
mento *Hankiano* tum adhuc constabat,) in
chartam conieci, boni, quæso, æquique con-
sulas, & apud eundem virum humanissi-
mum, ac *Godofr. Hankium*, Fil. genuinum il-
lum hæredem paternarum virtutum, insti-
tuti mei causam benevole agas, est, quod
enixe abs TE contendo. Occasionem eius
rei facile TIBI approbari patieris. Neque enim
fieri potest, ut eorum conatus non probes,
qui TECUM *Hankii* tui virtutes colunt. Enim-
vero cum in *Dis.* hac conscribenda, iterum,
iterumq; annotationes tuas in *Epist. P. Manutii*
libros tres priores, consulere necessum ha-
buerim, ex quibus ansam quoque ad illam
conscribendam me arripuisse, ab initio sta-
tim fassus sum; factum est, ut inciderem in
notam tuam ad *Lib. II. Epist. IX. p. 1085.*
in qua bis mentionem inieceras *Mart. Han-*
kii, quemque Virum celeberrimum & Præce-
ptorem

Mart. Hankii, Rect. Gymn. Elis. Vratislav. 143
est, eodemque anno Cel. Gottlob Krantzius insi-
gne monimentum ipsi erexit, quo vitam & me-
rita eius egregie enarravit. Ex eo Elogium Han-
kii iam A. 1709. p. 331. seqq. in Act. Erud. se
inseruisse, ipsi fatentur Celeberrimi illorum Col-
lectores, p. 287. A. 1718. quo ipso in loco etiam
docent, laudatum Hankii monumentum Kran-
tzianum exhiberi quoque inter ipsius Mart. Han-
kii monumenta pie defunctis olim erecta, & à
doctissimo Auctoris filio, Gotofredo Hankio, in unum
volumen collecta; editaque Vratislavie & Lipsiæ
1718. 4. quorum recensio extat in Act. Erud.
loco paulo ante citato. Hinc merito actum agere
videri possem, quando levem hanc commentatio-
nem in publicum audeo protrudere. Sed uti in-
stitutum meum, in fine proxime precedentis
Diff. Cel. Krausio exposui, ita eruditissimi Stollii
consilium, quod suppeditat in præf. Hist. Erud. in
auctiore editione, etiam quoad tenuem hanc opel-
lam, secuturus, breviter occasionem indicabo,
quæ me ad scribendam hanc commentationem im-
pulsit. Quinque iam effluxerunt anni, cum Altorfii
Noricorum, in qua florentissima eruditionis sede
literarum tunc studiis operam dedi, quod & oratio
illa, quæ Sect. V. exhibita fuit, testatur, volu-
men quoddam variarum Diff. Acad. in manus meas
incideret, inter quas erat una de Simulatione &
Dissimu-

Dissimulatione, Jenæ, 1656. Peaside M. Mart. Hankio nostro habita. Quam cum cupide perlustrarem, memor eorum, quæ ab ipso Hankio in charactere animi sui, postea exarato, qui in Pinacotheca Lipsiensis P. XXXI. p. 493. sq. extat, de se his ipsis verbis scripta, diu ante legi. „Occultandis, inquit de se ipso, aptissimus, quoties „occasio requirebat, solerter invenire poterat modos, quibus & vera dissimularet, neque falsa proferret: Occasio mihi hinc subnata est, nonnulla colligendi, quæ ad vitam Hankii uberius pernoscendam, pertinerent. Sed nescio quomodo, infelici certe fato, nihil de Krantziano monumento, ne fando quidem perceperam, licet in ea, quæ de Hankio memoriæ prodita essent, studiose inquirerem. Inde originem traxit, postquam ipse, cupiditati meæ & amorì in merita Hankiana singulari satisfactorius, quædam conscribere cœpi, præsens qualiscunque commentatio, scripta (verissima loquor,) diu ante, quam de Krantzii præclara hic præstita opera aliquid resciscerem. Quid? quod nec ipsum Elogium Hankii, quod Acta Erud. sistunt, tum notum mihi erat. Neque vero pœnituit me postea huius operæ, cum mirum fere ubique consensum deprehendi inter ea, quæ ipse collegi, privatum in usum, & illa, quæ deinceps ab aliis luculenter de Hankio exposi-

ta

ta reperiri. Cunque insuper nonnulla congesta à me videam, quæ alibi non leguntur, locum autem hic non incongruum invenire posse videntur: visum hinc est mihi, ea sub *Analektorum* nomine, ad monumentum *Hankii Krantzianum*, (quod primas hic utique tenet, adeoque semel pro semper ad illud provocare lubet) pace quidem *Virorum Celeberrimorum*, ad quos ea res cum primis pertinet, in hoc fasciculo exhibere, etsi nec ipsum titulum omittendum duxi, quem qualicumque huic opellæ primum indidi; ceterum benevoli lectoris humanitatis quicquid huius est, modeste commendo, magnopere eum rogans, ut nihil aliud de me habeat persuasum, quam me publicum hic mee, quam à pluribus annis erga insignia *Mart. Hankii* merita fovi, & adhuc foveo, venerationis documentum exhibere voluisse.

§. I.

M. MARTINVS HANKIVS, Vir doctissimus, & passim in scriptis doctissimorum *Virorum* laudatus ac celebratus, lucem adspexit Anno 1633. XV. Cal. Mart. Bornæ, loco haud procul à *Vratislavia* distante; Patrem habuit *Johannem Hankium*, Bornensium tum Pastorem, inde autem *Vratisla-*

Tomi I. Fasc. I.

K

viæ

viæ ad D. Barbaram (a) Eccleſiaſtem; Matrem Agnetam Pittichiam, Martini Pittichii, Fulſteinensium in Ducatu Carnoviensi Paſtoris filiam, matronam virtutibus ſequiorem ſexum decentibus ornatiffimam.

vid. Elog. Mart. Hankii in Act. Erud. 1709.

M. Jul. p. 331. conf. tamen vitam Ge. Frantzkii per Cl. Ackerum cap. IX. p. 69. & 71.

Subſcriptio Dedic. Hankiani lib. de Rom. Rer.

Script. Nov. Lit. Hamb. 1709. p. 373.

Pater cum ſtudiis filium confecraſſet, eum Vratiſlaviam miſit, ubi literarum humaniorum fundamenta iecit, brevique deinceps in bonarum artium ſtudiis tantos fecit progreſſus, ut Jenam, ad ulteriorem ingenii cultum capeſſendum, a Patre ablegaretur. Hoc ipſo in loco philoſophicis primo, mox Theologicis ſtudiis operam navabat feliciffimam. (b) *vid.*

(a) M. Iohannis Hannke, Eccleſiaſtis Vratiſlaviensis, carmen in obitum Ge. Frantzkii legitur in huius vita ab Ackero edita, Cap. XI. p. 84. 85. Huic ipſi quoque Parenti ſuo librum de Romanarum rerum Scriptoribus dedicaturus erat noſter, ſi fata eo uſque illum ſuperſtitem ſervaffent. *vid. Dedicatio illi libro ab Hanckio noſtro præmiſſa.*

(b) Profeſſores quorum opera Vratiſlaviæ & Jenæ uſus eſt, recens. in Act. Er. 1709. p. 332.

vid. Part. 1. Bibl. Novæ Halens. pag. 82. Lex. Erud. quod cum præf. Ill. Menckenii prod. ibique citati Scriptores. Elog. in Act. Erud. l. c. p. 332. Hankius Dedic. Lib. de Rom. Rer. Script.

§. 2. Quo anno Jenam adierit, adhuc mihi non constat. Observandum tamen ibi Anno 1654. M. Oct. sub præsidio *M. Johannis Hannkii* (c) Silesii, disputationem Logicam de Prædicatione essentiali & accidentali, defendisse Jacobum Helmannum, Polonum; nostrumque *Martinum Hannkium* Respondenti, quem amicum & Contubernalem coniunctissimum in subscriptione vocat, elegantes hos versus ingenii felicissimi indices, gratulationis causa adiecisse, qui inter complura alia Carmina gratulatoria, a Studiosis Helmanno oblata, ultimum locum occu-

K 2

panc

(c) Hic. Ioh. fuit Frater nostri Martini; ordin. Philos. Jen. Adiunctus, postea Waldeburgensium in Dynastia Schœneburgensi Pastor ac Superintendens, vid. Elog. Hankii in Act. Erud. p. 332. vid. porro de eo Act. Er. 1708. April. p. 184. Io. Hannke Superint. Waldenburgensis epicedium in Ge Frantzkius, legitur in vita Frantzkiil. c. p. 85. Quem ipsum Frantzkius Hankius affinem optimum & Patronum suum appellat, in præf. Lib. de Rom.

pant, ex quibus forte colligi poteſt, Hankium tum temporis Jenæ non admodum diu vixiſſe, ex quo Vratiſlavia eo pervenit. Verſus vero iuvat ipſos huc tranſcribere, quippe ex quibus patet, eum honorem Poëtæ Laureati Cæſarei non indigne poſtea natum eſſe.

Edere virtutis ſpecimen, Helmanne, videris,

Dum ſectanda Tibi ſemper honeſta putas.

Edere doctriſinæ ſpecimen, Helmanne videris,

E cathedra bene dum diſſeris, atque doces.

Illud Te probat eſſe bonum, pars maxima noſtræ

Pectoris; hoc Logicum Te probet eſſe bonum.

In ſubſcriptione Mart. Hannkii ſicut & Frater eius in titulo Diſſ. per duplex n. nomen ſuum expreſſit, quod deinde per ſimplex ſcripſit.

§. 3. Quantam diligentiam in variis ſtudiis, per hoc ipſum ſpatium, quo Jenæ commoratus eſt, adhibuerit, quantamque inde doctriſinam ſibi paraverit, id documento eſſe poteſt, quod intra annum 1654. & 1656, ſummos in Philoſophia honores adeptus ſit, atque Laurea Poëtarum condecoratus fuerit.

Quo

Rom. Rer. Scriptor. cuique A. 1659. d. 15. Jan. mortuo parentavit; vid. orationes Hankii n. l. p. 1. — 58. Ackerus in vita Frantzkii p. 7. 10. ſqq. 44. 47. 51. 64. 73. Act. Erud. l. c. p. 332

Quo præcise anno hæc illius eruditioni ornamenta collata sint, hucusque non reperire licuit, saltem ante annum 1654. ista ei non obtigisse, ex modo citata M. Joh. Hankii Diss. & versibus ab ipso adiectis conicio, quorum quippe subscriptio neque characterem honoris Philos. qui per M. indicari solet, adjectum habet, sed solum nomen MART. HANKE Silesius, refert; neque Literas P. L. C. alias tamen semper addi solitas. Præterea, id quod & paullo ante iam monui, illius carmen gratul. ultimum omnium occurrit, quod inter prima poni debuisset, & Carmini alius Magistri Martersteckii, Gothani, vel subiungi vel præponi, si quidem noster *Hankius* eo tempore iis honoribus Academicis ornatus fuisset, conf. infra §. 16. in fine.

Vid. Dissert. num. 2. allegata, & carmina in fine adiecta.

§. 4. Anno 1656. vero, M. Decembr. nostrum iam iam Magistrum & Poetam Cæsareum fuisse, ex quadam eius doctissima Disputatione, quam præliminarem vocat, de Simulatione & Dissimulatione, quam d. 3. Dec. sub eius præsidio, in Acad. Salana, dicto anno 1656. defendit Matthias Mullerus, Wer-

tera-Westphalus, liquido apparet. In ea si-
quidem expressa hæc verba leguntur: Præ-
sede M. MARTINO HANNKIO, POETA CÆSAR.
Agemus de ea infra, quando de charactere
animi eius, ipsiusque scriptis nonnulla com-
mentabimur. Nunc id saltem indicamus,
ex ea eruditionem ipsius, quam in flore
ætatis iam sibi acquisivit, satis elucere, il-
lamque ætatis anno vigesimo tertio ab ipso
fuisse conscriptam.

*Legatur ipsa Dissert. de Simul & Dissimula-
tione Jenæ hab. 1656. conf. Act. Er. 1709.
p. 332.*

§. 5. His aliisque eruditionis specimini-
bus, quis olim esset futurus, satis indicavit,
quæ, tantum abfuit, ut in obscuro Hankium
latere paterentur, ut ab illo tempore Genero-
si Equitis Gedeonis Wangenheimii studiis &
vitæ moderandæ præficeretur; deinde à Sere-
nissimo Duce Gothano, ERNESTO PIO,
ad Physicam, Ethicam, Politicam Historiam-
que docendam, Gotham evocaretur.

*vid. Præf. Hankii de Rom. Rer. script. Elog.
Hankii in Act. Er. 1709. p. 332. & Lexic.
Erud. cura Ill. Menckonii. Lex. Hist. in App.*

§. 6. Hoc in munere tantam adhibuit
dexteritatem, ut fama ipsius non intra eius
urbis

urbis terminum se contineret, sed aliarum etiam civitatum viri eruditi virtutem ipsius admirarentur. Siquidem Vratislavienses ipsi hunc suum Civem & olim Scholæ suæ alumnū expetebant, atque veluti iure quodam nunc doctrinæ, cuius apud se fundamenta iecisset, fructus & quasi usuram repetebant. Hinc evocabant eum An. 1681. Gotha Vratislaviā, eique munus Professoris Philosophiæ Practicæ, Historiarum & Eloquentiæ demandabant, quo peregre defunctus, An. 1670. Bibliothecæ Elisabethanæ curam habere iuebatur, cuius ipsius Gymnasii Pro-Rector An. 1681. constitutus, tandem A. 1688. Rectoris, Scholarumque Evangelicarum Inspectoris Provinciam est adeptus, quibus muneribus summo studio, dexteritate, magnaue sui nominis fama & celebritate, usque ad beatum suum obitum, præfuit.

vid. Dedic. & Præf. Hankii de Rom. Rer. script. Act. Er. 1709. p. 332. & ex eo Lex. Hist. Basil. Lex. Erud. Germ. Corrige ergo nonnulla in P. 1. p. 82. 83. Nov. Bibl. Halens.

§. 7. Ita cum ætate gravis, doctrina famaque clarus ubique esset, postquam quinquaginta annis scholarum usibus inservisset,

tandem An. 1709. VIII. Cal. Maii, ætat. 76. fato suo est perfunctus, Vratislaviae. Vxorem habuit Theodoram, Fechneriana stirpe ortam, cum qua præter duas filias, totidem filios genuit, quorum alter Godofredus, Theologus & Vir celeberrimus, ni prorsus fallor, adhuc est in vivis. Conf. Act. Er. 1718. p. 287. Eum quoque in his *Analectis* præfatus sum. Ceterum in locum nostri *Hankii* successit Vir doctissimus Gottlob Krantzius, qui hodiernum ei muneri dignissime præest. Conf. infra §. 26. fin.

Vid. P. I. Bibl. Nov. Hal. p. 83 & Ausführl. Bericht von Neuen Büchern; P. VII. p. 737. quo utroque tamen in loco minus recte d. VIII. Maii, ætat. 77. mortuus esse dicitur. P. XXI. Novi librorum Atrii pag. 654. P. LI. p. 232. Elog. Hankii in Act. Erud. 1709. p. 334. Ludov. T. I. p. 843. Hist. Univ.

§. 8. Restat, ut pauca subiungamus de doctrina, famaue B. Viri, quæ tanta fuit, quanta vel doctissimis unquam hominibus potuit obtingere. Excelluit potissimum in re literaria, quam ita habuit cognitam perfectamque, ut eius nomen in Aula quoque Imperatoris Augustissimi LEOPOLDI gloriosissimæ memoriæ, celebraretur. Inde enim factum est, id quod paucissimis usu

usu venit, ut ob exquisitam suam librorum
omnis generis notitiam, ab hoc litera-
rum amantissimo IMPERATORE Vien-
nam arcesseretur, ut in celebratissima,
quæ parem fere non habet, Bibliotheca Au-
gusta, nonnullos scriptores, pro sua egre-
gia accuratione & peritia, in ordinem con-
cinnum disponderet, qua opera feliciter per-
acta Divus LEOPOLDVS ipsi non so-
lum gratiam suam clementissime confirma-
vit, verum & Augustæ Munificentiae dono,
catena scilicet aurea, atque in insignem lon-
gitudinem extensa, gratiosissime eum orna-
tum, ab se dimitteret.

Vid. P. I. Bibl. Nov. Hal. p. 83. Erudit. Lex.

Germa. Ludovici Hist. univers. T. I. p. 843.

Lex. Hist. Bas. Aët. Er. 1709. p. 333.

§. 9. Huic clarissimo doctrinæ ipsius testi-
monio, alia innumera accedunt, quæ sin-
gula hic recensere non vacat. Testantur
de ea re doctissima eius scripta, omnem certe
ætatem latura, quorum recensitionem mox
exhibere animus est, modo prius pauca de
reliquis nonnullis, quæ ad vitam eius per-
tinent, circumstantiis dicamus, quæ potissi-
mum ingenio eius animoque cognoscendo
inserviunt, qua occasione licebit simul non-

K 5

nulla

nulla afferre, in quibus luculenta Hankianæ eruditionis ſubſidiorumque, quibus in ſtudiis ſuis eſt uſus, documenta animadvertas.

Conf. ea quæ in fine paginæ 492. P. XXXI. novi Libr. Atrii leguntur.

§. 10. Nimirum, quod ad characterem Animi eius attinet, deſcripſit eum ipſe Hankius, ex qua deſcriptione tum corporis ſimul, tum animi præcipue, ingeniique eius, habitus aperte cognoscitur. Juvabit tamen nonnulla paullo altius repetere, & qua occasione illam ipſam deſcriptionem collectores Novi Librorum Atrii acceperint, indicare. Sciendum igitur eſt, Chriſtianum Rungium, Collegam Gymn. Magdalenei, quod Vratiſlaviæ floret, meritiffimum, An. 1712. Miſcellanea literaria de quibusdam ineditis Hiſtoriæ Sileſiæ Scriptoribus, Olsnæ in 4t. publicaffe. In iis inter alia agit de Rhonii Epistolis hiſtoricis de Scriptoribus ineditis, qui auctor in Epistoſa tertia de Franc. Fabri Sileſia, ſive Sabotho, Carmine Latino celebra- tiſſimo, diſſerit. (Vid. *Primitias Sileſiacas*) Hinc cum Novi Librorum Atrii Collectores P. XXXI. p. 652. ſqq. Rungii Miſcellanea recenſerent, placuit ipſis ſimul Carminis

nis illius mentionem iniicere, quod ab his pro inedito, ab aliis pro typis iam expresse vendicaretur, cuius diversae opinionis causa partim insigni exemplaris raritati, partim Dn. Martino Hankio, historiae patriae peritissimo esset adscribenda: Hunc enim equidem, aiunt, indicare dictum Carmen An. 1592. Basileae prodiisse, sed Itinerarii Reusneriani, cui subiunctum id esset, ne minimam (idque dubio procul data opera) mentionem facere. Subiiciunt deinde Collectores notam quandam, in qua observant, ex eo illustre exemplum genii sive indolis Hankii, quem longe doctissimum Virum ibi appellant, capi posse, quippe qui ex propria ipsius confessione, consueverit vera dissimulare, & vera tamen loqui; ipsos postea exemplum Carminis, quod ipse Hankius possederit, saepius in manibus habuisse. Addunt porro Reusneri Itinerarium An. 1592. 8. Basil. per Conradum Waldkirch, typis esse expressum, cui in fine subiunctum esset, Ἀποσπασμάτων operis Apodemici seu Hodœporici, de variis variorum Auctorum peregrinationibus totius orbis. Auctuarium nempe Henr. Porssii JC. Iter Byzantinum, Nathan Chytræi Iter Dan-

Dantiſcanū, & Franc. Fabri, Sabothus ſive Sleſia &c. Titulum vero Fabri hunc eſſe: Franc. Fabri, Viri Poetæ optimi, Reipubl. Vratiſlauienſium quondam ſcribæ, Sabothus ſive Sleſia; Dn. *Hankium* primo illius folio ſequens Henelii Diſtichon adſcripſiſſe.

*Nil opus elogio: lectus cuicunque Sabothus,
Ingenium ille Fabri noverit & Genium.*

In fine opuſculi comparere hæc verba: Explicet opus IX. Annorum; tandemque ſubiectam eſſe explicationem fluviorum Sleſiacorum, quorum in Carmine ipſo fieret mentio, quorum tamen nonnullos, ex. gr. Cirnum, Sigiftam, Lomicum &c. incertos eſſe, ſcribunt, ad ultimum vero eorum adſcripſiſſe Hankium: die Lomnitz ad Habelsw. in comitatu Glaceniſi. Denique paucis adhuc in eadem nota monent collectores, amicum aliquem & Fautorem Lipſienſem, eandem Itinerarii & Sabothi Editionem, nuper exiguo pretio in auctione publica ſibi comparafſe, eamq; omnibus, quibus illam cognoscere volupe eſſet, & oſtendere, & communicare cum iis, animo promptiſſimo, ſolere.

vid. P. XXI. Novi Libr. Atrii, p. 658. 659.

*Primitie Sleſiaca ſine Franc. Fabri vulgo
Kæckritz, Sabothus & Sleſia, libellus diu
pro*

pro inedito habitus, à multis desideratus, & sapissime descriptus, cui præmittitur Joh. Fechneri programma eiusd. argum. Ex codice MSto cum impresso exemplari diligenter collato excerpfit & usui publico restituit Q. A. T. A. V. A. Lipsiæ 1715. 8. p. 7. nota conf. infra n. 21. Struvius in Bibl. Hist. Cap. XIX. §. XI. p. 528.

§. 11. Prolixius paullo hæc inde adduximus, nec tamen sine causa, cum ad ea illustranda, quæ statim subiicientur, maxime! faciant. Nam postea, quam laudati sæpe collectores ea de Hankii indole observassent, contigit, ut aliquo tempore post, nonnemo, recto nomine, literas ad illos exararet, in quibus de illo ipso loco sententiam suam ipsis exponit, putatque, fieri facile posse, ut nonnulli, minus illi quidem bene affecti, sibi persuadeant, ea, quæ de Hankii more allata essent, in obtrectationem eius fortassis scripta fuisse; eaque de causa ille amicus characterem animi Hankiani, ab ipso Hankio descriptum, cum illis communicavit; quem cum dicti collectores Atrio suo inserendum esse, existimarent, simul lectores omnes admonent, ne sibi talia imputare præsumant, qui dudum merita & profundam Hankii eruditionem

nem æſtimare didicerint, utpote qui totius eruditi orbis plauſum & admirationem promeruerit. Imo, addunt, ſe ipſos exiſtimare, nulli eruditorum incumbere neceſſitatem, peculiareſ obſervationeſ rerumq; notitiã, multo ſæpe ſtudio partam, cum ſinguliſ ſtatim communicandi, aperiendique, eamque ob cauſam nemini facile obtreſtandum eſſe. Interim ſibi maximopere gratum accidiffe, prædicant, quod hac ipſa occaſione charactere Hankiano potiti eſſent, qui adhuc maximo ſtudio à compluribuſ, ſed necquicquam, fuiſſet quæſituſ; ſequẽ ſperare, lectoreſ, ob communicationem huiuſ tam raræ & egregiæ deſcriptioniſ, non paruam ipſiſ gratiam habituroſ eſſe.

vid. p. XXXI Novi Libror. Atrii, p. 492. 493.

§. 12. Hanc ipſam ergo deſcriptionem p. 493. ſq. loc cit. collectoreſ exhibent, quam huc transferre integram, non pigebit:

MARTINI HANKII character Animi ſui:

Erat corpore modico, ſeu longitudinem, ſeu cræſſitudinem ſpecteſ: facie ſubpallida, ſeveritatis humanitatiſque parem exhibente mixturam, niſi cum inuſitatior affectuum vel lenitas, vel aſperitas redderet uniformem: vigore ſtudiis congruente, qui, cum gracileſ membrorum
vires

vires caderent, intra mentem stabat, dotibus animi nec eminentibus, neque succumbentibus: ingenio primis annis debili, sed tamen ad ætatis progressum semper magis erecto: cui tarditatem auferebat sedulitas, soliditatem addebat subtilitas. Memoria pollebat in capiendis, retinendis, reddendisque communem in modum prompta: quam præmeditatio promptiorem, hilaritas, ira, cupiditas promptissimam efficiebat. Iudicio gaudebat penetrabili, sed minus expedito; cum in utramque partem rationes, quantum satis, ponderasset, stabili certoque: Circa difficillimas, nisi quas evidenter perspexerat, nunquam extemporaliter. Quamobrem veritate, non tantum modestia, compulsus, se Virum mediocrem, ut agnoscebat, sic profitebatur: quem intra mediocritatem natura collocaverat, supra mediocritatem industria nonnihil evexerat. Ingenue simplicitatis, naturalisque libertatis amator vehementissimus, affectatores honoris inanis fastidiebat, civilis servitutis autores detestabatur. Occultandis aptissimus, quoties occasio requirebat, solerter invenire poterat modos, quibus & vera dissimularet, neque falsa proferret. Tenacissimus propositi, laboris patientissimus, quicquid susceperat semel, non impedimentis nisi gravissimis adactus, deponebat. Irritabilis, sed rarius in aper-

to

to, facileque placabilis, quantam in omnibus poterat temperantiam, inter nimium & parum sitam, observabat. Ceterum hoc semper intendere visus est, ut sibi conservaret in Republica certum Viri boni characterem, in conscientia perpetuum Christiani boni solatium.

vid. P. XXXI. Novi Libr. Atrii, pag. 493. 494.

§. 13. Quingenuus hic sit character & ab ipso Hankio descriptus dubitari vix debet. Videtur is eum ætate iam multum provec̃ta conscripsisse, nec obstat, quod in tertia persona loquatur, quandoquidem posteris sui animi iconem ita describere forte voluit. Neque vero stilus, concinnus maxime, alius est, quam quem in ceteris suis scriptis, adhibuit, congruitque is mire cum ea dicendi ratione, qua Diss. de Simulatione & Dissimulatione, argumento cognato, conscripsit, quæ ipsa dissertatio satis confirmare videtur ea, quæ in characterẽ suo, de sua occultandi & dissimulandi arte ac solertia, exposuit, neque dubium est, illum, iuvenem adhuc, simulandi dissimulandique artem probe calluisse, salvo tamen recti moris, virtutumque bonos decentium studio, indeque aptum maxime fuisse, ut Dissertationem dictam, vel propriâ experientia, exem-

exempla subministrante, in iuventute iam, nec indocte, conscribere valeret. Alias, si totam vitæ studiorumque ipsius rationem inspicias, & in quibus potissimum eruditionis partibus, excelluerit, consideres, collatis insuper iis, quæ doctiores Viri de ingeniorum indole docent, quæque naturalium donorum requisita in singulis studiorum generibus postulant, liquido cognoscas, characterem hunc animi sui, & facultatum naturalium conditionem, eaque, quæ de corporis habitu & constitutione ibi habentur, ipsius doctrinæ, illisque literarum, in quibus egregii, quid præstitit, partibus, quam maxime respondere; neque adeo de authenticia eius dubitandum esse.

*Legatur character P. XXXI. N. L. Atrii
p. 493. 494. insertus, & conf. ea, quæ §.
6. & 8. de doctrina eius diximus.*

§. 14. Quanta denique existimatio viri huius apud omnes doctos fuerit, facile possemus demonstrare, modo insignem elogiorum, quibus eum passim mactarunt, cumulum heic coacervare, animus esset, ex quibus tantum aliqua, eaque brevissima, hic recensere, dum plura infra occurrent, quando de scriptis eius commentabimur, &

Tom. I. Fasc. I.

L

iudi-

iudicia Eruditorum ſubiiciemus. Ita Cl. Ludovici eum vocat præſtantiffimum & celeberrimum Gymnaſii Eliſ. Vraſiſ. Rectorem, eique inſignem librorum notitiam attribuit. Auctores Lexici Eruditorum illum elogio hoc ornant, quod fuerit Vir præcipue in Hiſtoria literaria verſatiffimus, exquisitæque in ea lectionis. Porro Collectores novi librorum Atrii, illi profundam eruditionem adſcribunt, fatenturque, & ſe maxima hunc Virum Clariffimum veneratione proſequi, & univerſam Rempublicam literariam hunc ei honorem conferre debere; id quod ſupra iam indicavimus.

vid. Ludovici Hiſt. univerſ. pag. 843. T. I. Novum librorum Atrium P. XXXI. p. 492. conf. ſupra §. 11. Act. Erud. 1703. p. 536. ſeqq. 1705. p. 257. ſqq. 1709. p. 331. ſqq. Fabr. Bibl. Gr. vol. VI. p. 767. ſq.

§. 15. Plura cumulare neque libet, nec vacat, cum vix nomen Hankii ſine addito elogio a doctis allegetur. Properamus potius ad recenſionem egregiorum ingenii eius monimentorum, quotquot ſcilicet hucusque nobis innotuerunt, in quibus enumerandis & recensendis ita verſabimur, ut præter editiones, & generalia Librorum Hankianorum.

con-

contenta, iudicia etiam doctiorum de singulis subiungamus, ubi quidem ea reperire licuit, indicatis fideliter locis, unde illa deprompsimus; & si qua sunt alia, quæ ad illustrationem eorum pertinent, ea simul observabimus. Scriptorum igitur Mart. Hankii potiora, ordine, quoad titulos, recensentur in Act. Erud. An. 1709. p. 332. sq. & in Nova Bibliotheca Halensi P. I. pag. 83. aliqua etiam postea demum iunctim lucem adspexere, & mortuo iam Hankio ex Schedis eius publicata esse nonnulla, puto. De singulis, quantum satis, observare, & quoad per argumentorum connexionem licet, secundum annorum seriem monumenta ingenii, quæ Vir doctissimus cum erudito orbe communicavit, describere, est animus.

*Conf. Lexicon Erud. cum Præf. Ill. Menckenii.
Lexica Historica Lipsiense & Basileense.*

I.

§. 16. Disputatio, ut vocat, Præliminaris de Simulatione & Dissimulatione, Præsiede M. Mart. Hannkio, Poeta Cæsareo, ad d. III. Dec 1636. Jenæ habita,

L 2

bita,

bita, Respondente Matthia Mülle-
ro, Wertera- Westphalo. 4to.

In proœmio ſcribit, ſibi propoſitum eſſe, rationem aliquid occultandi, quæ nomine Simulationis vel Diſſimulationis venire ſoleat, in ſcenam producere, hac lege, hoc ordine, ut tum naturam Simulationis Diſſimulationiſque inveſtiget, tum etiam, quibus limitibus & cancellis hic celandi modus, ne terminos honeſtatis tranſiliat, circumſcribendus ſit, ac includendus. Quæ materiæ huic confinia ſunt, forte alia occaſione, ſi DEVS vires dederit non minus ac vitam, ſeſe pertexere velle. Atque hoc etiam modo ratio tituli, quod Diſp. præliminarem vocat, facile conſtabit.

Caput primum, idemque ultimum, quod de natura Simulationis & Diſſimulationis agit, abſolvitur duabus Sectionibus, quarum altera in genere de iis præcipit, quæ ad meliorem, in Simulationis Diſſimulationiſque notitiam perveniendi, rationem pertinent, conſtatque §§. ſex; altera, quæ 28. §§. habet, in ſpecie de ſignis agit, quibus aliquid ſignificari poteſt.

Quantum ipſe Hankius in hac arte value-
rit,

erit, satis arguit, præter supra commemorata, docte elaborata hæc Diss. quæ simul diffusam eius in omni Scriptorum genere lectionem satis prodit, docetque, eum veteres præcipue Scriptores diligenter evoluisse, ex quibus multa eo pertinentia affert. Ceterum Respondenti suo doctum Carmen gratulatorium, idque breve, subiecit, in quo se subscribit hoc modo: *M. Martinus Hannkius, Silesius.*

Sine dubio plures de hoc ipso argumento Dissertationes, id quod in proœmio promisit, habuit, aliasque Disputationes Academicas vel ipse conscripsit, vel sub præsidio aliorum defendit; sed præter hanc, quam adduxi, nulla adhuc alia potitus sum. (*)

II.

§. 17. De Romanarum Rerum Scriptoribus, Lib. I. Lipsiæ 1669. 4. Lib. II. ibid 1674. 4.

De hoc libro *Morhofius T. I. Cap. XIX. p. 227. Polyb.* iam olim ibi illi iudicavit: *Martinus*
L 3 *Han.*

(*) De bonitate tamen & malitia morali Hankium nostrum Jenæ publice disputasse, lego; quæ Diss. aliaque Eiusd. de Spiritu Sancto Jenæ hab. adducuntur in Elogio eius in Act. Erud. Lips. M. Jul. p. 332.

Hankius ſcripſit Libros duos de Romanarum Rerum Scriptoribus, tam veteribus quam novis, atque ita ordinavit, ut primo vitam recenſeat, ſecundo ſcripta, tertio iudicia variorum auctorum. Idem de Byzantinarum rerum Scriptoribus librum eadem methodo confecit, Lipſia editum A. 1677. Multa quidem debet Voſſio; ſed labor tamen non inutilis eſt, cum ſic ordinate procedat, & varia tamen alia miſceat. Indices adiecti ſecundum ſeriem temporum & nominum. conf. Stollus in Hiſt. Erud. P. I. in Proleg. §. XXXVII. p. 18. edit. in 4t. & Cap. VI. §. XVI. p. 261. Struvius in Introd. ad notit. rei liter. Cap. VII. §. 37. p. 374. ita ſcribit: Mart. Hankius de Scriptoribus Rer. Roman. tractatum publicavit Lipſ. 1669. 4. Agit in eodem de Scriptoribus tum antiquioribus tum recentioribus, qui vel in hiſtoria, vel antiquitatibus Romanis quid ſcripſerunt, horum vitam deſcribens, ſcripta recenſens & iudicium celebriorum virorum de ſingulis addens. Elegans eſt liber, ſed imperfectus, cum multi ſcriptores, varia de recenſitorum ſcriptis atque iudiciis addi potuiſſent. Et Cap. VIII. §. 10. p. 396. Nec omittendi ſunt, inquit, Mart. Hanckii de Scriptoribus Rom. rerum libri duo, qui præter vitas etiam ſcripta & de iis iudicia habent. Idem Struvius in Bibl. Hiſtor. Cap.

C. IV. §. III. p. 37. iudicium de Hanckii libro de *Rer. Rom. Script.* in introd. l. c. p. 374. latum iisdem verbis repetit, vid. *Nevv. in access. ad Relect. Hiem. Wheari P. I. p. 21.* Ceterum conf. *Novum Librorum Atrium P. XVI. p. 262.* ubi, quæ Hankius in hoc ipso opere L. II. P. I. c. 37. de Editionibus Parisiensibus Barn. Brissonnii de *Regio Persarum Principatu* memorat, quasi prima Paris. 1590. 4. & tertia 1600. Paris. 4t. prodierint, erroris typographici forte, arguuntur, cum prima Editio 1591. 8. (quam ipsi collectores se possidere asseverant) lucem adspexerit, Hankiumque tum in anno, tum in forma indicanda lapsum esse, ostendat.

vid. porro *Nov. Bibl. Hal. P. I. p. 83.* *Hederichii Introductio in præcipuas Histor. Scient. p. 250.* *Vogleri introductio in notitiam Script. Cap. XI. p. 66.* *Lex. Erud. Germ. Colerus p. 155.* *Analect. ad Struvii introd. in not. rei lit. Cap. VIII §. X. & suppl. p. 126.* *Bælii Epp. sel. T. I. p. 151. sq.*
III.

§. 18. De Byzantinarum Rerum Scriptoribus, Lipsiæ, 1677. 4t.

Quæ *Morhof. in Polyb.* de hoc opere sentiat, §. 17. dictum est. *Struvius in Introd. c. VII. §. 37. p. 374. 375.* breviter sic de eo iudicat.

Eadem ratione (scilicet de *Rer. Roman. Script.* egit) de *Byzantinorum Rerum Scriptoribus Græcis Tractatum* edidit Lipsiæ 1677. 4. quos plenius adhuc percensuit. Conf. Coleri *Analec̃ta* ad h. l. p. 155.

Idem *Struvius* in *Bibl. Histor* Cap VI. §. 1. p. 77. scribit: *Postea eisdem plenius* (scilicet quam *Phil. Labbeus* in protreptico de *Byzantinæ Historiæ Scriptoribus* Paris 1648. fol. de quo libro ante egit) recensuit *Mart. Hanckius* in libro de *Byzantinorum Rerum Scriptoribus Græcis*, Lipsiæ 1677. 4. In hoc enim vitam, scripta, de iisdemque iudicia descripsit, prolixè satis atque egregie. In utrosque indicem fecit *Rud. Capellus* in *Byzantinis suis*, Hamburgi 1686. 4. *Fabricius* in *Bibl. Græcæ* volum. VI. p. 767. seq. prolixè agit de hoc opere *Hankiano*, qui ad extremum; *Huius Hanckii*, inquit, quemadmodum *Vossii* quoque monumentis ita usum me profiteor, ut spicilegium tibi post illorum messes dare, B. L. & Scriptorum ab illis omissos supplere fuerim conatus, quod pro equitate tua boni ut consulas rogo. Conf. *Stolle* in *Hist. Erud. P. I.* §. 37. *Proleg. & cap. VI.* §. 16. p. 261. sq. *Hederich* in *introd. ad Histor. scient.* p. 250. *Nova Bibl. Hal.* P. I. p. 83. *Lexic. Erud. cura Menckeni.* *Nouv. P. I.* *Access. ad Whearum* p. 18. *Act. Er.* 1709. p. 333. *Balii Epp. Select.* T. I. p. 151. sq.

IV.

§. 19. Orationes Parentales, Nuptiales, Dramaticæ & Poëmata 1673. 8V.

Ackerum in vita Ge. Frantzkii ex oratione parentali, quam Hankius Frantzkio habuit, multa loca exhibere, supra §. 2. not. (c) dixi, qui & pag. 102. seqq. elegans Hankii Poëma sistit. Quod Hankius noster varia poëmata vernaculo & Latino sermone conscripserit, publicaveritque, ex eo facile patet, quod Poeta felicissimi ingenii, & Laureæ condecoratus fuerit, ut supra §. 4. dictum.

vid. interim Nov. Bibl. Halens. P. I. p. 83. Lexicon Eruditorum cura Menckeni. Nov. Lit. Germ. 1705. p. 292. sq. Wittenii Mem. Ictorum, Dec. III. p. 331. seqq.

V.

§. 20. Vratislavienses Eruditionis Propagatores ab An. 1525. usque ad An. 1700. Lips. An. 1701 fol.

Struvius cum in Bibl. Histor. Cap. XIX. §. X. p. 527. hæc scripisset: Ad Scriptores de Historia Silesiaca facit primum cura Martini Hankii, qui a longis retro annis multo labore in describenda Silesiorum historia rei literariæ desudavit,

L. S.

quam

quam tamen avide adhuc expectabat orbis literatus; & Gothofredi Rhonii, Caſparis Conradi atque Georgii Schœbelii ſcripta quædam eo pertinentia recensuiſſet, tandem p. 528. hæc ſubiungit: *Accuratiuſ vero illud* (ſcil. de eruditis ac claris Viris Vratiſlavienſibus Schoebelium in Germano Vratiſlaviæ decore, Vratiſlaviæ 1667. fol. egiffe, paullo ante Struvius oſtendit) *Mart. Hankius in Chronologicis Tabulis, quibus Vratiſlavienſes Propagatores* (interfere, *Eruditionis, quod Struvius omiſit*) *ab an. 1522. (1525. lege) ad 1700. deſcribit, Lipſiæ 1702. 4t. (lege 1701. fol.)*

Ludovici in Historia Reſtorum & Gymnaſ. Scholarumque celebriorum P. I. p. 51. ſcribit: Duo Vratiſlaviæ florent Gymnaſia, alterum Eliſabethanum, Magdalænum alterum, horumque poſterius cum iam ab A. 1623. egregium Muſis domicilium præbuiſſet, parem cum Eliſabethano dignitatem obtinere cœpit An. 1643. d. 30. Apr. Quam ipſam Historiam quia Dn. Hankius in tabulis infra allegandis pleniffime tradidit, tmemata hinc quædam huc maxime facientia afferre placet. Poſtquam ergo varia ex his Tabulis Hankianis ibi attuliſſet, tandem p. 56. addit: Maxime vero huc pertinent Dn. Hankii Tabula Chronologica, quibus Vratiſlavienſium Scho-

Scholarum Præsides, Inspectores, Rectores, Professores, Praeceptores, ab A. C. 1625. (lege 1525.) usque ad 1700. exhibentur, editæ Lipsiæ, 1701.

vid. Nov. Bibl. Hal. P. I. p. 83. Lexic. Erudit. Germ. & ibi cit. Scriptores, Act. Erud. 1702. p. 536. 1709. p. 333. Henelii Silesiographia P. I. Cap. VI. n. 14. conf. Tenzel. Cur. Bibl. 1704. p. 790. D. Kundmann in nuper edito Promptuario rerum naturalium & artificialium Vratislaviensi, p. 22. 41.

VI.

§ 21. Antiquitates de Silesiorum nominibus 1702. 4. Lipsiæ.

Recens. in Act. Er. 1703. p. 536. sqq. conf. 1705. p. 257. sqq. Struvius C. XIX. §. X. p. 531. Bibl. Histor. ita de hoc libro: Haud ita pridem prodierunt Martini Hankii de Silesiorum nominibus antiquitates, Lipsiæ 1702. 4. atque eiusdem de Silesiorum Maioribus antiquitates, Lipsiæ, 1702. 4. In his autem progreditur ab O. C. usque ad annum 550. Utraque Scripta autem sunt eruditissima, quibus tertium adhuc addere promisit de Rebus Silesiorum, quod vero adhuc expectamus. In primitiis Silesiacis sive Franc. Fabri (Vid. Tenz. Cur. Bibl. 1704. pag. 722.) Sa-
bothe

botho & Silesia; editionis Lipsi. 1715. 8. à Q. A. T. A. V. A. curatæ, habentur notæ ad calcem adiectæ, de quibus Editor ita in præf. Nos igitur bona hic fide Tibi illud (Carmen) exhibemus, quale quidem in elegantissimo Codice manu magni quondam inter suos Icti scripto, reperimus. Nihil a me additum, nihil demtum; nisi quod pauca, quæ viridi passim colore annotaverat Vir eruditus, ad paginarum calces adiecta sint, cursivo, quem vocant typothetæ, charactere a reliquis discernenda. Ad calcem ergo p. 49. etiam habetur brevissima eiusmodi nota Icti illius Silesii, quam una cum versibus Fabri, ad quos illustrandos pertinet, hic transcribimus:

--- Postremum quod plurima turba frequensque
Undique certatim confluxerit advena, pro re,
Silesia nostra novum tenet hæc in Secula nomen.

Ad hos versus sequentem notam Icti dicti subiecit Editor: Relinquenda hæc prolixiori disquisitioni Cl. Hankii nostratis, in Comment. de Silesiorum nominibus, cui multam industriam impensurus est, ut promisit. Conf. supra §. 10. fin. Conf. Bibl. Nov. Hal. P. I p. 83. Lex. Erudit. Germ. Lex. Hist. Lipsi. in Append. & Basil. T. II. p. 662. Act. Erud. 1709. p. 333.

VII.

§. 22. Antiquitates de Silesiorum
Maioribus ab O.C. ad Annum Chr.
D.L. Lipsiæ 1702. 4.

Recens. in Act. Erud. Lips. A. 1703. p. 336.
Seqq. coll. 1705. p. 257. sqq. *Struvii* iudicium
de hoc doctissimo libro, vid. §. præced. 21. init.
vid. P. I. Bibl. Nov. Hal. p. 83. Lexic. Erud.
cura Menck. Act. Erud. 1709. p. 333. Lexica
Historica Lipsiense & Basileense.

VIII.

§. 23. Exercitationes de Silesiorum
rebus ab Anno Chr. DL. usque ad
Annum MCLXX. 1705. 4. Lipsiæ.

Hic est ille ipse liber tertius, quem *Stru-*
vius loc. §. 21. init. citato innuit, quemque
ipse tum adhuc edendum expectavit. In
novo Librorum Atrio P. XXI. p. 652. sqq. (ceu
supra §. 10. iam monuimus) recensentur
Rungii Miscellanea literaria de quibusdam
ineditis Historiæ Silesiacæ Scriptoribus; ibi-
que indicant collectores, *Gottofr. Rohne*
An. 1693. & 1694. edidisse tres Epistolas Hi-
storicas, in quibus nonnullos raros & egre-
gios Scriptores Historiæ Silesiacæ ineditos
ad-

recenseat, eorumque nonnullos excerpit, additis aliis observationibus eximiis; quod institutum utilissimum post mortem Roh-
nii a nemine continuatum esse, mirantur, subiiciunt tamen notam p. 653. in qua ea excipiunt, quæ in præfatione ad Henelii Si-
lesiogr. renovatam, a Domino *Hankio in Colleg. MStis* ipsius, & quibusdam aliis essent in medium allata, quæ tamen singula exi-
gui momenti forent. P. 662. ex iisdem Run-
gii Miscell. de Gotofredi Ferdinandi a Bucki-
sches Actis Ecclesiasticis agunt, ad cuius vitam se hoc tantum annotare mo-
nent collectores; ipsos à sæpe iam laudato M. Scharffio, qui Sueidnitii vivat, certio-
res esse redditos, ipsum plura de huius Viri vita, specialia argumenta possidere, eumque.
inter alia, nunquam Prof. Acad. Viennæ fuisse, verum ipsi aliquando munus exi-
mium oblatum esse, *Imperatorem JOSE-
PHVM* gloriosissimæ memoriæ in studio Histor. & Juris publ. erudiendi. Ad hæc priora verba, quod nimirum Vir ille nun-
quam Prof. Acad. Vienn. fuerit, collectores iterum notam quandam adiiciunt, quæ eo tendit; Dn. Hanckium etiam in Colleg suo *MSto de Rebus Siles.* perhibere, illum ipsum
Pro

Professorem Pragæ fuisse, credi; qua occasione ipsum porro narrare, aiunt, eum magnum suum de Rebus Ecclesiasticis Silesiæ opus, Cancellario Bohemiæ Chinskio ad perlegendum transmississe, hunc vero, quibus ex causis, addunt, incertum esse, illud vel prorsus non reddidisse, vel saltem, quominus publici iuris fieret, prohibuisse.

Recens. in Act. Erud. 1705. p. 257. Nov. Lit. Hamb. 1705. p. 247. conf. Elog. Hankii in Act. Er. 1709. p. 333.

IX.

§. 24. De Silesiis indigenis eruditus Liber singularis ab An. 1165. ad An. 1550. Lipsiæ. 1707. 4.

Notanda hic sunt B. G. Struvii verba, quæ Cap. VII. §. XI. p. 326. 327. *Introd. ad Not. rei Lit.* habet: „In recensendis vitis Clarorum „Silesiorum occupatus fuit Martinus Hanckius, „qui in Programmatibus quibusdam An. 1666, „1667, 1668, 1669. editis, iam quedam proposuit, optandum, ut opus, in quo tanta cura laboravit, aliquando ederetur. „ Idem in supplementis ad hunc locum, pag. 88. scribit:

Haud

Haud ita pridem Martinus Hankius initium fecit publicandi Silesiam suam eruditam. Publicavit enim primum tractatum de Silesiis indigenis eruditis post litterarum culturam cum Christianismi studiis anno 965. susceptam, ab anno 1165. ad 1580. (lege 1550.) Lipsiæ 1707. 4. Vitas hoc tractatu exponit non eruditorum solum, sed etiam illustrium Virorum, Ducum, Prælatorum, Equitum & Nobilium, qui factis inclaruerunt, eosdemque erudite declarat. Subiecit sex indices prænominum, cognominum, patriarum, temporum, quibus mortem obierunt, scriptorum & rerum memorabilium. Hæc ille.

Conf. Nov. Bibl. Hal. P. I. p. 83. ubi pro 1650. legendum est 1550. Act. Erud. 1709. p. 333. Reimmanni Introd. in Hist. Liter. p. 407.

X.

§. 25. *De Silesiis alienigenis eruditis ab anno 1170. ad annum 1550. 1707. 4. Lipsiæ.*

Pergit statim Struvius loc. §. 24. cit. ita: Insecutus est statim Eiusdem de Silesiis alienigenis eruditis ab anno Christi 1170. ad annum 1550. Liber singularis, Lipsiæ 1707. 4. quo eadem methodo de Silesiis agit, quos non Patria, sed vita reddit Silesios.

In

Mart. Hankii, Rect. Gymn. Elis. Vratislav. 177

In *Novo Librorum Atrio* p. XXI. p. 660. ex Rungii Miscell. (de quibus vid. §§. 10. & 23) agunt Collectores de Rudolphi Episcopi Vratislaviensis Statutis Capituli Cathedralis Vratislav. notantque, Episcopi huius vitam ab Hankio in libro de Silesiis Eruditis Alienigenis c. 9. p. 353. fuisse descriptam esse.

vid. *Act. Erud.* 1709. p. 333. *Conf. An.* 1718. p. 287. *in fin.* *Ausführl. Bericht von neuen Büchern* P. VII. p. 706.

XI.

§. 26. Martini Hankii Monumenta Defunctis olim erecta, collecta à Gotofredo Hanckio. Vratislav. & Lipsiæ 1718. 4.

Recens. in *Act. Erud.* 1718. p. 287. & in P. IV. n. 4. der vermischten Bibliothek; (*conf. Nov. Lit. Lips. Germ. idiom.* 1718. p. 286. 415. & *Nov. lit. Hamb.* 1705. p. 132.) Recens. quoque hæc monumenta in *Ephem. Gallic. Journ. des sçavans* M. Febr. 1719. n. 9. & ex hoc literato diario, in compendio in *Nov. lit. Germ.* 1719. p. 181. atque in *Nova Bibl. Halensi Part. LXXXVII.* p. 619. in qua memoratur, Dominum Hankium primo sigillatim publicasse hæc mo-

Tom. I. Fasc. I.

M

nimen-

nimenta, nunc vero coniunctim edi à Gothofredo; Illum in hisce inscriptionibus plerumque ea, quæ de defuncto maxime scitu digna erant, indicasse; atque cum præcipua suavitas huius laboris in ipsa dicendi ratione sita sit, lectorem ad ipsum opus remitti debere. Conf. quæ in præf. ad hæc de Hankii vita & scriptis *Analecta* dixi, ubi & annotatum est, Cel. Krantzii monumentum Hankianum huic libro esse insertum. *God. Ludovici in Historia Reëtorum & Gymnas. Scholarumque celebriorum* Part. I. p. 56. ubi vitam Christiani Gryphii exposuit, nonnullos Scriptores adducit, qui tum de Gryphio, tum de Gymnasio Magdalenæo Vratislaviensi nonnulla observarunt; inter alios affert Dn. Kupffenderi, (tandem Reëtoris Gymnasii Magdal. ab obitu Christ. Gryphii, constituti, quem loco celsiore dignissimum iudicat) Sermonem Parentalem Germanice Gryphii memoriæ dictum ex 2 Tim. I. 12. & huic in Epicediis iunctam inscriptionem Latinam Dn. Hankii. conf. *Nov. lit. Hamb. 1705. p. 132.* Ceterum de *Goth. Hankio*, (qui in præf. promisit, se è patris MSS. telam histor. lit. Silesiæ pertexturum, vid. *Act. Er. 1718. p. 287.*) collectores *Nov. Lib. Atrii P. Ll. p. 232.* ita

ita fere scribunt : *Mentionem adhuc iniicimus gemina moneta rarissima in honorem notissimi illius Joh. Cratonis, trium Imperatorum Romanorum Archiatri, &c. cusa, cuius originalia ex B. Dn. Janischii Numophylacio Dominus Gottfr. Hanckius, dignissimus Doctissimi Martini Hanckii Filius, meritissimusque Theologus Vratislaviensis, iam conservat. Conf. quæ supra §. 7. leguntur.*

§. 27. Hæc adeo sunt, quæ nobis de scriptis doctissimi Hankii sunt comperta, ubi quidem neminem existimare velimus, nos omnia & singula Hankiani ingenii præclara monimenta recensuisse, siquidem facile concedimus, eum plura lucireddidisse, saltem nobis adhuc non cognita. (*) Interim dum præcipua, & celebritatem Auctoris sui quam maxime provehentia opera adduximus, contentus quis hac recensione tantisper esse potest, donec plura innotescant. Vnum

M 2

ad-

(*) Hankius noster, qui An. 1661. (non 1681. ut §. 6. p. 151. per typosetæ errorem, falso exscriptum est,) Gotha Vratislaviam venit, ab illo tempore complura minora scripta sine dubio edidit. Ex doctissimis Programmatibus, quæ, cum Rector Gymn. Elisab. esset, conscripsit, video unum memorari in Nov. Liter. Germ. Hamburgi publicatis 1705. p. 132.

adhuc eſt, quod ſilentio prætereire vix debemus, in Novo Librorum Atrio P. xxii. p. 737. ubi M. Gottfr. Dewerdeckii (qui d. 13. Nov. 1726. obiit, vid. Nov. Lit. Lipſ. 1727. n. IV. p. 30.) Sileſiæ Numiſmaticæ recenſus inſtituitur, memorari, M. Dewerdeckio, primam huius laboris cauſſam occaſionemque extitiſſe Actum quendam de Moneta Sileſiorum à Celeberrimo Domino Hankio Vratiſlaviæ inſtitutum; & p. 741. narrari, Dewerdeckium cum illis facere, qui Latine Vratiſlaviam per W eſſe ſcribendam putant; hancque ſententiam ut multis argumentis ſtabiliat, operam dare; è contrario Clar. Hankium diverſum ſtatueret; illum præterea, ſed non niſi modeſte, ab hoc Viro doctiſſimo, in nonnullis diſcedere. Sed manum tandem de Tabula: neque enim prolixum vitæ Hankianæ actuumque ipſius, commentarium ſcribere in animum induximus, ſuccinctam ſaltem eius narrationem, brevemque Scriptorum recenſionem in fronte huius opellæ polliciti. Nos ad poſtremum grata mente agnoſcimus & veneramur merita & virtutes cum doctrina exquiſitiſſima coniunctas, optimi noſtri Hankii, qui ſenex grandævus, ſeptuagenario quippe maior, & laborum glo.

gloriæque satur, superatis huius vitæ miseræ calamitatibus, cœlo tandem est receptus, quam felicitatem, tantum abest, ut ipsi invidemus, ut exemplo doctæ ipsius pietatis, virtutumque egregiarum memoria excitati, omni ratione annitendum nobis esse similiter existimemus, quo tandem aliquando tam dulces æternumque felices eruditionis scientiæque nostræ fructus reportemus, illud divi Pauli perpetuo cogitantes: Christum cognoscere præstat omni omnino Scientia. Interim meritorum B. Hankii memores, vitam præclare gestam, virtutesque eius, hoc hexasticho prosequimur:

*Cuius doctrinam Divus LEO POLDUS amavit,
Aurea quod cunctis illa Catena probat;
Quem fovit PRINCEPS GOTHANVS pluribus
annis,*

*Dum Civem repetit BRESLA vel ipsa suum;
Denique quem Virtus clarum perfecit in orbe,*

HANKIUS in scriptis vivit ubique suis.

Scripseram hæc omnia, exceptis paucis notulis, quas hic inspersi, ante hoc ipsum quinquennium, nonnullisque amicis, qui & ipsi Hankianas virtutes colunt, ostenderam, qui eius rei fidem hodieque lubentes facturi sunt; cum eodem anno VIRI celeb.

Frid. Wilh. Sommeri, Regnum Vannianum (*) antiquam Silesiam complectens, recens edetur, in cuius pag. 123. VIR Nobilissimus ea, quæ versibus modo adductis, iam ante de Hankii meritis utcunque comprehendere, eodem fere modo in compendio exhibet, libero usus dicendi genere; quo insigni Hankiano Elogio finem *Analectis* meis pace VIRI celeb. liceat imponere.

MARTINVS. HANKIVS. EDITIS. FELICIS. INGENII.
MONVMENTIS. RARA. INTER. LITERATOS. FELICITATE.
LEOPOLDI. M. SVMMI ORBIS. MONARCHAE.
GRATIAM. ILLVSTRIVM. FAVOREM.
COMMVNEM. ERVDITI. ORBIS. APPLAVSVM.
MERVIT. VITAM. SCRIPTA. INSIGNEMQVE. FAMAM.
SVCCESOR. EIVS. GOTTFLOB. KRANTZIVS.
EGREGIO. MONVMENTO. EXHIBVIT.
QVOD. LOCVM. LXVII. INTER.
MONVMENTA. HANKIANA. OCCVPAT.

* * * * *

(*) Prodiit Vratislaviæ 1722. in 4t. & recens. in Act. Erud. Lips. eiusd. anni p. 560. sqq. Elogio præclaro hunc librum nuper admodum, in Discursu, quem vocat, de hodierno statu Geographiæ præsertim in Germania, patrio sermone edito, §. XXII. p. 104. coll. §. XXXVI. p. 162. condecoravit summe Rev. EBERH. DAV. HAVBERVS, Consistorialis & Superintendens Stadthagensis, & nuper Regiæ Acad. scient. Berol. sociis adscriptus.

VIII.

TANAQUILLI FABRI METHODVS,
quæ ad prudentem Scriptorum ve-
terum lectionem, et eximiam Latinæ
Linguæ facultatem comparan-
dam, manuducit.

PRÆFATIO.

Non ita pridem est, cum ab Excellentissimo
quodam Viro, nonnulla Andreæ Sam.
Gefneri, Gymn. Rotenb. Rectoris longe meritissimi,
Programmata, doctè sane & eleganter scripta, usi-
bus meis benevole concederentur; in quibus Vir ille
doctissimus aliquot iam annis de recta puerorum
institutione commentari cæpit. Quæ etsi cun-
cta lectione, & quæ ibi prudenter monita fuere,
usu ipso dignissima sunt, licet chartæ angustia
primas saltem quasi lineas ipsum ducere iuberet;
illud tamen potissimum considerationem accura-
torem mereri videbatur, quo (*) illis, qui ad
auctorum latinorum veterum lectionem admit-
tendi, & Lat. Linguæ solidiori, quam vulgo
fit,

M 4

(*) Publ. Prop. est Rotenburgi ad Tubarim,
d. XVI. April, 1725. Et si pace auctoris cla-
rissimi fieri id existimassem, ipsum Program-
ma, quod nervosa etiam brevitate se com-
mendat, huic Fasciculo inseruissem.

fit, cognitione imbuendi sunt, quadruplicem quasi cursum constituit, quem in servando lectionis auctorum ordine, teneri utiliter posse, arbitratur; immixtis simul doctissimis monitis, quibus occurrit dubiis, quæ adversus se forte & methodum suam, à nonnullis possent excitari. In mentem mihi statim venit eorum, quæ Celeb. quondam Morhofius in Polyhist. Literar. Lib. II. Cap. IX. p. m. 428. sqq. observavit de hac ipsa methodo, quâ Tanaq. Fabrum, Virum suo tempore longe eruditissimum, filium suum ab anno 10. ad 14. quo ille immatura morte ipsi ereptus est, utraque lingua (nam & in Græca eiusdem rei Fabrum fecisse periculum, ipse Morhofius paulo post commemoravit) plane expoluisse, refert, ut cum viris certare posset. Addit statim, ipsum Fabrum Gallica Lingua hanc methodum suam exiguo libello edidisse; sub tit. Methode pour commencer les humanités Grecques & Latines, à Saumur 1672. in 12. Morhofius deinceps multus est in illa proponenda & excerptenda, ac recensenda. Atq; hæc ipsa Fabrâ methodus adeo se nonnullis acutissimis, & Lat. lingue insignem facultatem adeptis viris, probavit, ut præter Morhofium, Itus celeb. D. Jo. Gottl. Heineccius, Profess. tunc Halensis, nunc Franequerana Academia, fama scriptisque inclutus, eam,

eam observationibus suis auctam & dilucidatam, in Fundamentis suis Stili Cultioris, Hala Magd. 1720. 8. editis, P. III. Cap. I. pag. 319. sqq. exhibere dignatus sit. Ac memini sane, Excell. Altorf. Acad. Professore, Dn. Christianum Gotlibium Schwarzium, in Praelectionibus suis in eundem Heineccii librum, quibus & mihi, magno utique commodo meo, interesse tum licuit, multum studii in illustranda & interdum emendanda Fabriana methodo infumisse, non neglectis Morhofii & Heineccii praeclaris eam in rem observationibus, quas tamen & ipsas ulteriori luce passim perfudit. Unde Praeceptor huic meo per omnem aetatem colendissimo, plurimum me hic debere, gratus profiteor, etsi nihil horum in calamus auditoribus tum dictavit, sed eruditissimo, quem vocant, discursu, omnia, (ad ductum tamen Heineccii, cuius laudata fundamenta fundamenti loco posuit, cuiusq. ordinem & mihi hic sequi liceat,) illustravit & proposuit. Quorum summa capita domi statim utcunque in chartam conieci, posteaque accedente propria meditatione, in hunc, quem cernis, ordinem redegi. Atque cum videam eandem methodum in mente habuisse Gesnerum, non sane dubitavi, qualemcunque hanc commentationem, cuius potior pars iam ante aliquot annos scripta à me erat, in supplementum

M 5

quasi

quasi illius Programmat^{is} elegantissimi, publici tandem iuris facere, & disquisitioni ac censuræ Viri huius doctissimi lubens subiicere. Equidem non iam mihi animus est disputare, num hæc ipsa veteres auctores ordine legendi ratio, in Scholas publicas introducenda sit; quanquam ipsum Gesnerum pro hac sententia stare, haud obscure intelligi possit; neque, si cetera bene se haberent, difficultatesque non parvæ è medio tollerentur, à publicis illis bonarum artium & Linguae potissimum Latinae officinis alienum id existimari deberet. Illis nunc potius hac methodo consultum ibo, qui animi, corporis, fortunæque præfidiis necessariis probe muniti, sub privati doctoris ductu, ad solidam Ling. Lat. cognitionem adspirant.

§. I.

Latinam Linguam hodie non, ut alias linguas, cuiquam populo vernaculam esse, fatis, opinamur, constat, ut mirum videatur, quomodo factum sit, ut, cum omnium fere linguarum olim usitatarum, usus hodieque saltem in aliquo certarum regionum tractu supersit, quemadmodum v. g. in quibusdam Lusatiae locis, (a) præter germanicam verna-

(a) vid. Hübnerus in Geograph. C. X. n. XLI. . 1. p. m. 596. & Buchnerus in Lexico Fabri, voce Sclavi & Vandali.

vernaculam, incolæ, Wendii dicti, veterum Vandalorum lingua utuntur; sola Lingua Latina in toto, quod scimus, terrarum orbe viva esse desierit, non nisi inter Eruditos plerarumque nationum frequentata. Quomodo in Italicam mutata sit, præter *Facciolatum* (cf. Bibl. Brem. T. VII. p. 750. sq.) & *Cellarium*, (b) ostendit *Car. Du Fresne*, loco ab Heineccio citato. Interim cum Latini Sermonis usus & hoc nostro Sæculo amplissimus sit, etsi, ut multis falso persuasum est, non statim Viri eruditi nomen meretur, qui vel exactissimam eius peritiam habet; hinc multi coeperunt iam olim cogitare de facili & expedita methodo, qua illa lingua brevi tempore, & felici successu, addisci possit. Variæ variorum prostant Methodi, de quibus generatim evolvi meretur *Morhof. Polyb. T. I. L. II. c. IX. p. 415. sqq.* (c) adeo, ut nonnullis

-
- (b) Conf. Cel. Burckhardi præfat. fol. 3. b. P. I. Comment. de Ling. Lat. in Germania fatis; & Cl. Funccii liber duplex, alter de origine, alter de pueritia Ling. Lat. qui recens. in *Act. Erud. 1721. p. 140. sqq.* & Cl. Hallbaueri nuper ed. *Instit. stili lat. ubi & fuse Hist. L. L. pertractat.*
- (c) Extat Frid. Taubmanni docta *Diff. de Latina Lingua, Wittebergæ 1609. altera vice, in 8. edita*

lis in mentem venerit consilium de civitate Latina condenda (d) ipsi adeo Morhofio probatum, cuius tamen difficilem executionem quilibet prudentiorum facile agnoscit, cum fieri vix possit, quin, ut olim ex Romana lingua, cum in Gallia ac Hispania promiscue in usu esset, novæ enatæ sunt dialecti, ita & civitas illa Latina mox in barbaram degeneraret, quando sine discrimine mares & foeminæ, servi ancillæque ea lingua uterentur.

§. 2. Nobis ex omnibus illis a Morhofio recensitis methodis, semper probata fuit illa *Tan. Fabri*, qua in filio suo a decimo ætatis anno, ad decimum usque quartum, quo immatura extinctus morte est, erudiendo, magno cum fructu usus fuit, ita, ut puer intra quatuor hos annos, plerosque & Græcos & Latinos auctores expedite exponere, & perlegere didicerit. Quod utinam nostræ ætatis

edita, quæ multa, huc pertinentia, egregie docet, quanquam nonnulla omnium consensu haud probentur. conf. Folietæ de Ling. Lat. usu & præst. cum Cel. MosHEMII præf. & notis edit.

(d) Nuper demum, Cap. I. Vtopiæ literatæ, explofit hoc consilium Cl. HEVMANNVS, vid. eius Poecilen, T. I, Lib. I. pag. 94. sqq.

tis adolescentes & iuvenes imitari studerent, qui eo vix ad vigesimum amplius annum, imo, paucis exceptis, vix unquam, pertinent, culpa quidem maximam partem in Præceptores (indoctos, & inepta docendi ratione utentes) interdum recidente, qui in scholis viginti & plures discipulos secundum unam eandemque sæpe methodum instituunt, nulla habita neque ingeniorum, neque profectuum, ratione. Vnde quam maxime manifestum est, vel doctissimos Viros, & maxima docendi dexteritate præditos, Scholis præfici debere, dum plurimum ad felicem adolescentum iuvenumque institutionem interest, qua quisque Præceptorum methodo in linguis tradendis utatur. Alias usu & loquendi consuetudine linguam Lat. addisci posse, quibusdam persuasum fuit; sed neque hæc methodus difficultate caret. *Sanctii Minervæ* (e) adiecta est Dissertatio de hoc ipso argumento, in qua plane dissuadetur

(e) *Sanctii Minerva* ex Edit. Perizoniana prodit Amstel. 1702. 8. qui liber iis, qui studia humaniora ex professo tractant, multum potest prodesse; ceteris nauscam facile creabit, quia nimix subtilitates ibi occurrunt. Adiectæ Diss. lectu utique dignissimæ sunt.

tur hæc ad Lat. Ling. facultatem adspirandi, ratio. Aug. Buchnerus vix ac ne vix adduci potuit, ut vel cum doctissimis Viris latine loqueretur, veritus, ne minus emendata dicendi ratione uteretur, aut isthæc extemporalis loquendi consuetudo, nitori stili, cui adsuetus erat, aliquando fraudi sit futura. Vnde in lepidum ea res abiit proverbium. Ceterum iis, qui iam non nihil in huius sermonis facultate exercitati sunt, non video, quomodo dissuaderi possit ipsum Latine loquendi exercitium, eruditis utique perquam necessarium, neque temere negligendum. Sed veniamus tandem ad ipsam supra laudatam *Tan. Fabri methodum*, quæ & Heineccio placuit, Cellarii maxime vestigia legenti, in qua illustranda & interdum emendanda iam paulisper erimus occupati; cum & ipsi Triumviri celeberrimi, Morhofius, Heineccius & Schwarzius nonnihil ab ea Fabri methodo recesserint.

§. 3. Non male Faber in IV. *cursus* omnem illum legendorum Auctorum ambitum paritatus est, id quod & Heineccium, qui Fabrum est secutus, fecisse videas. Initium quidem hic censet capiendum esse à *Phædri fabulis*; at enim vero cum hæc aliquanto difficiliore nobis

nobis videantur, quam ut primum pueris proponi debeant, hinc majori forte cum fructu eligi posse minores bonorum *Auctorum sententias* existimamus, in quibus exponendis & resolvendis pueri nonnihil occupabuntur. Ipse Faber eiusmodi sententiis filium suum primum exercuit. vid. Morhof. l. c. p. m. 430. Cum quibus coniungi non infeliciter possunt nonnulli faciliores *Castalioni dialogi*, (f) quibus Historiæ sacre recensentur, & qui stilo satis puro sunt conscripti, nec adolescentibus lectu iniucundi esse possunt. Certe maiori cum voluptate legentur, ac minus pura Corderii aliorumq; Colloquia, in Scholis vulgo proposita ad discen-

(f) Vir Cel. GOTH. VOCKERODT, Ill. Gymn. Goth. Rector, (cuius humanitati, cum Gothæ ad ipsum inviserem, multa etiamnum me debere, publicè & grato animo profiteor,) in Consultationibus de litterarum studiis recte & religiose instituendis, Conf. IV. Cap. I. §. I. p. 149. „Manet, inquit, perpetuum Scholarum malum, quod melioribus institutis surrogentur deteriora. Hæc, ni fallor, causa fuit, quod nunc a plerisque ludis literariis *CASTALIONIS Dialogi Sacri* exulent, olim summo plausu excepti, & propter dictionis puritatem

scendum. Minuta colloquia etiam Morhof. p. 437. legenda suadet, sed & ille digitum in Corderii similiaq; intendisse videtur. Desid. Erasmi tamen dialogos diligenter legendos esse, sæpe iudicavit Exc. Schwarzius. Præparati ita nonnihil pueri, deinceps facilius ad *Phædri* fabulas admittentur, quæ tamen ipsæ non ut vulgo fieri consuevit, ordine sunt legendæ, sed faciliores seligendæ, quarum si nonnullæ probe expositæ fuerint, ad difficiliore progredi demum possunt, ubi quidem multum iuvabit ad meliorem eiusmodi fabularum intelligentiam, & ad excitandam quoque voluptatem, editio figuris ære expressis ornata, qualem in usum Principis Nassov. Amstelod. 1701. 4to. cum uberimis notis (in quibus tamen non plane nulla spicilegia relicta sunt) adornavit Hoogstra-tanus. Sed splendidior est hæc Editio, & pre-

“ritatem & castitatem, argumenti facilita-
 “tem & sanctitatem non sine singulari, &
 “prono Linguae Latinæ Romanæ, & pieta-
 “tis, profectu pueris prælecti., Hactenus ille.
 Optima Castell. Dial. editio est, quæ Basil.
 1720. 8. prodiit, cum notis Cel. Iseli, D. &
 Prof. Theol. Basil. qui & præfationem trium
 plagarum eidem præfixit. vid. Nov. Lit. 1720

pretium maius, quam ut pueris inservire possit. Unde non male de pube scholastica promereretur, qui Phædrum in minori forma ad eum modum ederet, ut iusto pretio, (v. gr. semithalero) parari posset, quod celeb. C. G. Schvvarzii propositum est, si Deus vitam & otium ipsi concesserit. Illustrari deinceps dictæ fabulæ interdum possunt ex Æsop. quod non sine comòdo fiet. Ceterum optandum esset, ut Phædrus suas in prosa scripsisset. Phædro subiungit Heineccius *Pomponium Melam*, qui Geographiam scripsit. Equidem non sine utilitate evolveretur hic Auctor, modo sua non tam sterili ratione proposuisset: neque enim in recensione locorum quicquam affert, quod memoratu dignum foret, sed sola fere nomina describit. Alioqui si ad singulas vel urbes vel alios locos, res observatu ibi digniores, recensuisset, instar Geographiæ Hübnerianæ, fructu non destitueretur eius lectio. Interim ad veteris Geographiæ cognitionem recte legitur ab iis, qui vel paulum in sermone Latino exercitati sunt, quia alias multa aliorum Auctorum loca non possunt intelligi, in quibus Geographica proponuntur. Adiungi debent eius lectioni Tabulæ vel Mappæ, quales Cel-

larius publicavit in sua Not. Orb. Ant & nuper cel. Kœlerus in Atlante antiquo. In his adductum Melæ loca monstrari ipsa debent, additis a Præceptore observationibus, quibus animi puerorum facile capi solent. Sed difficilior nunc parantur eiusmodi Melæ editiones, quibus pueri uti possunt. Quas Heineccius allegavit, Fabricius in Bibl. Lat. iam attulit, & plures alias, qui liber egregio cum fructu lectioni dictorum & mox allegandorum Auctorum adiungi potest, sane operæ pretium facient, quibus studiis humanioribus peculiarem operam navare volupe est, si eo ordine, quem Cel. Fabricius tenet, omnes Auctores Latinos legerent, quotquot ad stili facultatem comparandam facere constat. Sed redeundum est, unde discessimus. Melæ comitem dat Heineccius *Eutropium*, quem utique legere oportet pueros, tum quia eius dictio facilis & satis pura est, tum quia elegans Historiæ Romanæ compendium tradit. Intra duos, imo unum mensem perlegi potest, eiusque crebrior repetitio neminem poenitebit. Ita tandem ad *Cornelium Nepotem*, quem Heineccius post *Eutropium* legendum putat, utilissimus fiet transitus, quo Auctore nihil esse potest suavius, quem iterum iterum-

rumque legendo repetere, multum proderit Latinæ Linguae Candidato. His instructus præsiidiis tiro facilius ad ceteros auctores evolvendos accedet, ubi deinceps necesse erit, unum aliquem, eumque præstantissimum, eligere, & ad imitandum proponere, in quo penitus versari & quasi habitare eum decet, qui huius sermonis facultatem comparare desiderat. Ex reliquis Auctoribus, quæ instituto suo inserviunt, & ad ampliorem stili culturam faciunt, haurire studebit, oculis semper in ducem, quem sibi elegit, defixis. Interim ut varia sunt ingenia, ita etiam aliis alii auctores magis placebunt, modo id observetur, ut aliquis probatæ Latinitatis Scriptor eligatur, isque in succum & sanguinem, continuata & subinde frequentata lectione, convertatur, in quo proposito facile confirmabitur, qui quotidiana pensa sibi absolvenda proponit, per singulos dies uno ad minimum folio vel capite perlecto.

§. 4. Sed ordo requirit, ut ad ALTERVM CURSVM veniamus, cui Heineccius *Terentium, Ciceronis Epistolas & Libros aliquot Philosophicos, Jul. Cæsarem & Minucium Felicem* destinavit. Quos auctores utique non sine fructu evol-

ver eloquentiæ latinæ studiosus, & sedulo eos lectioni illius adiunget, quem sibi imitandum proposuit. Quæ sint cuiusque virtutes, & præstantia, notius est, quam ut copiosa nostra indigere explicatione arbitremur.

Idem dicendum de CURSU TERTIO, in quo Heineccius *Sallustium*, *Ciceronis Orationes Selectiores*, *Livium*, *Suetonium*, *Plinium in Panegyrico*, *Tacitum*, *Curtium*, *Plautum*, *Senecæ aliquot Libros Philosophicos*, & denique *Lactantium* legendos existimat. Apparet hinc, citronem, iam duos cursus emensum, nonnihil in auctorum lectione versatum nunc intelligi, cui iudicium in legendis illis scriptis, suppetias feret. Neque hic opus esse videtur, ut diu hisce immoremur, quamvis nonnulla omnino monenda videantur. Id unum filere non possumus, ubi iam ad *Livium* accessus factus fuerit, Linguae Latinæ Candidatum id omni cura agere debere, ut hunc Scriptorem quam maxime in deliciis habeat, & præter eos auctores, sive unus sit, sive plures, pauciores certe, quos sibi primarios elegit, diligenter legat, neque, si qua forte ab initio difficultas oriatur, à lectione *Liviana* se deterreri patiatur; illa enim mox sponte sua recedet. Ita

§. 5. Ita tandem progredimur cum tirone nostro ad CURSVM QVARTVM eumq; ultimum, cui Heineccius maximam partem reliquorum omnis generis auctorum, reservavit, quos hic transcribere supersedemus. Quæ de illis monuit, cum iam ab aliis, inprimis Fabricio in Bibl. Lat. observata sint, eo lectorem ablegamus, & ut Reinhardum in Theat. Prud. Eleg. p. 51. --- 131. Falsterum in Cogit. Philol. p. 109. seqq. & nuper Hallbauerum in Instit. stili lat. cap. I. conferat, suademus. Certe omnes illos auctores non eo fine legendos censemus, ut eorum lectioni nimis diu inhæreamus, quorum pleriq; neque satis puri sunt, neque optimam dicendi rationem sectantur. Propter res non sine utilitate possunt evolvi, stilus vero subinde ad supra comendatos scriptores optimos est attemperandus. Ceterum præter alia subsidia hic maxime necessaria, iudicium præcipue in tanta auctorum copia est in consilium adhibendum, ne qua confusio oriatur, aut temere aliquid suscipiatur, cuius cum deinceps poenitere possit, qui non satis cautus ad eorum lectionem accessit. (g)

N 3

Sed

(g) Commend. Cellarii Disp. de legendis in Scholis auctoribus profaïcis, eodem anno ab eo hab. quo illa de Poëtis, de qua mox dicemus.

§. 6 Sed facile quis mirabitur, nullam a nobis Poëtarum mentionem esse iniectam, quos neque nos, cum Heineccius nonnulla de iis attulerit, omitemus. Non eo fine illos hic demum recensemus, quasi persuasum nobis esset, lectionem eorundem non prius esse inchoandam, quam quatuor isti cursus absoluti essent. Ita sane nimis tarde legendi forent. Possunt illi mox post primum cursum, & sub initium secundi, maximo cum fructu evolvi, neque quemquam studia humaniora recte tractare posse existimamus, qui Poëtas non simul legere studeat, qui ad solutam eloquentiam comparandam maxime faciant, si iudicium eorum lectioni facem præferat. Neque vero cum Heineccio a Virgilio exordium ducendum esse credimus, *Ovidium* ob multas rationes, quas non recensere vacat, primum omnium legendum esse, suadentes. Sane & facilitate & perspicuitate, neminem ex Poëtis parem habet & dictio eius ad prosaicam quam proxime accedit. Libros *Tristium* & de *Ponto* statim evolvere, consultum ducimus, quibus *Metamorphoses* ceterique libri subiunguntur. Imo totum *Ovidium* perlegisse, neminem poenitebit; nam etsi in eo occurrunt,

runt, quæ peius dicta, & contra bonos mores merito dolemus, castis tamen omnia sunt casta. Hinc *Virgilii* lectio maiori cum utilitate auspicabitur, in quo omnia summa sunt, inprimis poëtica eius maiestas ex *Aeneide* elucet. Neque tamen ab *Eclogis* & *Georgicorum* libris initium capeffendum esse, censemus; ad nos certe figillatim quod attinet, *Æneiden* primo olim perlustrasse, operæ pretium nobis etiamnū videtur, huius sane lectio magis se tironi commendabit, ab initio *Virgilium* legere cupienti, quam ceterorum librorum, quos deinceps subiungere, ex re ipsius esse, persuasum habemus. Sed nec *Horatius* est prætermittendus, cuius maius apparet studium in *Odis*, quam in *Carminibus* reliquis, quæ & doctrina & dicendi elegantia illis cedunt. Certe qui ad primum intuitum *Odam* aliquam sine hæsitacione, promte & decore, redditis ubique rationibus, exponere novit, is laudem exercitati in humaniorum *Literarum* studiis ingenii, facile reportabit. *Lucretium* neque ob phrasin, neque alias virtutes Poëtis familiares, legendum velim. Diligentiam suam maxime probavit in condendo accurato *Philosophiæ Epicuriæ Systemate*, hoc

fine si legetur, fructum non poenitendum ex eo hauriet, literarum, de quibus loquimur, Studiosus. *Lucanus* laudatur ab his, culpatur ab illis. Quibusdam prorsus displicere videtur, qui, nihil præclari in eo inveniri, sibi persuadent. Nonnulli fere nimium ei pretium statuunt. Ill. Seckendorffio tantopere probatum scimus, ut in poema vernaculum, Rhythmis tamen destitutum, transferret. Intra mediocritatem consistere, & ob causas varias interdum legendum esse, nemo facile negaverit. *Statius* Poëta tumidus est, cuius lectione neque nos unquam magnopere delectati sumus, scripsit Libros Thebaidum & poemata nonnulla minora. Ad *Claudianum* denique quod attinet, sic de eo sentio, (Heineccii enim sententia mihi minus probatur) Latinæ Linguae Cultorem ab eius lectione minime abstinere debere; neque enim ullus facile est Poëta, qui, quando Viri in excelsa dignitate constituti, a nobis laudandi sunt, ampliorem & elegantiozem, Claudiano, materiam suppeditare potest. Vixit enim eo Sæculo, quo Imperatoribus & summis eorum Ministris subinde Panegyrici dicendi erant, occasione illis non nihil adulandi semper præsentis. Certe non
fine

sine magna voluptate leges, quæ in laudem Stiliconis, maximi & excelso in loco collocati Viri, affert, imo Imperatorem Honorium eleganti elogio ornasse eum videas, quæ hodieque peropportune aliquando adhibentur, modo inventio, quam Claudianus suppeditat, Virgiliana vel alius optimi Poëtæ copia & dictione exornetur. Ceterum prudenter monuit Heineccius, quomodo Poëtæ magnam optimarum vocum formularumque loquendi copiam suggerant, in prosa oratione eleganter sæpe adhibendarum. Ex Cunæo exempla luculenta affert, alterum ex Orat. I. alterum ex Orat. II. quorum utrumque magnopere se probabit, magis tamen posterius, in quo Lucanum imitatus est. Nam in priore ex Horatio desumpto, ipsa huius verba apertius retinet, per damna per cædes &c. potuisset enim dicere: per damna cædesque &c. vel formulam usitatam interponere: ut cum Poëta loquar. Interim egregie hinc patet, quemadmodum diligens auctorum lector omnia in usum suum transferre & tempestive aliquando, magnaque cum auditorum, eiusmodi formulas alibi ab ipsis lectas, tam scite in præsentī materia usurpari, mirantium,

N 5

volu-

voluptate, & plausu non mediocri, publice queat adhibere. (h)

§.7. Tandem ostendit Heineccius, quid in lectione auctorum observandum sit, si fructus expectatus inde redire debeat. Multa perquam docte monet, quæ quidem & ab aliis iam observata deprehenduntur, bene tamen hic recognoscenda. I. Optimas Auctorum Editiones suadet comparandas esse. Cui monito facile subscribimus; dici enim non potest, quantum omnia faciliora reddantur, si præstantioribus editionibus, eorum certe auctorum, quos per totum vitæ tempus imitando assequi studebimus, quique nobis quam maxime familiares esse debent, assuefiamus, utne dicamus, memoriæ optimum inde subsidium parari. II. Notas doctissimorum Virorum conferendas existimat, quod in plerisque locis difficilioribus omnino a tironibus magno cum fructu fieri constat, sic tamen, ut & propriæ meditationi relinquatur locus, & ut suo ipsorummet Marte sensum auctoris eruere discant. III. Aliena subsidia quovis modo ad illustrandos auctores facientia, minime putat negli-

(h) Ceterum conf. Disp. Cellarii de Poetis Scholæ publicæ utilioribus, Halæ 1698. habita.

negligenda, quod faciles ipsi lubentesque largimur.

§. 8. Sed attendendum etiam est in lectione auctorum ad ea, quæ ingeniose & acute ab illis dicta sunt. Ita recte Heineccius exemplum Senecæ affert, cuius producta sententia nihil est elegantius. Eiusmodi dicta in promptu habere, & data occasione vel applicare, vel imitari, magnopere decet humaniorum literarum Cultorem. Inprimis vero rerum notatu digniorum est habenda ratio. Dici enim non potest, quam amplius rerum præclarissimarum thesaurus ex his antiquis Eruditionis & Sapientiæ Magistris hauriri possit. Bene Auctor noster monuit, quid per res intelligat, & certas earum classes constituit. Ita possunt decem & plures Eruditi unum aliquem auctorem diversis finibus & consiliis perlegere, singuli ex eo enotare solent, quæ maxime e re sua esse intelligunt. Sententias etiam atque Apophthegmata non sine fructu ex illis seligi, vel tot collectiones, Græca, Latina & Germanica Lingua, prostantes, documento sunt. Præcipue quando scripta auctorum philosophica leguntur, probe cognoscendum est, quibus singuli Sectis fuerint additi,

eti, quod in Cicerone, Seneca aliisque fieri oportet, alias in multis eorum locis explicandis hærebit dictarum rerum ignarus. Sed de his quidem satis pro instituto.

IX.

NOVA LITERARIA
cum Observationibus variis.

B. L. S.

Cum sæpe adhuc factum fuerit, ut in varietate generis librorum lectione & perlustratione, variae etiam subito natae mihi sint observationiunculae, quae quidem sectionis integræ locum haud commode obtinent, coniunctim tamen sub Observationum variarum, aut alio forte titulo, evulgatae aliquid afferre posse videntur, quod rei literariæ nonnihil illustrande inferviat; consilium cepi, cuilibet fasciculo præter Nova quædam literaria, ea maxime, quæ ad Sueviam meam pertinent, & de quibus in posterum benevole mecum communicandis eos, qui rei literariæ patriæ studiosi sunt, qua par est observantia & modestia rogo; manipulum quasi quendam variarum observationum, nunc prolixiorum, nunc breviorum

viorum, prout instituti ratio feret, adiciere, secuturus exemplum doctissimorum quorundam virorum, qui libris suis, quos per partes emittunt, eiusmodi appendice non vulgarem gratiam hucusque conciliarunt, ipsique haud parvam à lectoribus inierunt. Talem mantissam, etsi intra mei ingenii modulum constituram, primo huic fasciculo iam in animo destinaveram cum ante tres has hebdomadas, amoenissimarum Clar. Viri Jo. Ge. Schelhornii, Amoenitatum literariarum Tomus sextus Norimberga ad me mitteretur. In quo cum cetera omnia valde se probant, tum illud quoque utilissimum & opportunum propositum, quod n. XIII. p. 596. sqq. legitur, cunctis, spero, arridebit, mihi certe de eodem hoc instituto, cuius tamen neuter conscius fuit, non sine causa gratulabar. Cuius viri doctissimi verba, quæ præfatiuncula loco præfixit, pace eius hic repetere & meo instituto (quod ad eum modum quodammodo attemperare decreveram, quem in Bibliotheca Hist. Phil. Theologica, quæ Bremæ hucusque prodiit, iam à multis annis & nuper quoque in Bibliotheca Lubecensi servari video,) meo, inquam, instituto nunc applicare liceat: Visum est, ait, & ego cum illo, in posterum subinde huiusce opellæ partibus subiicere varias observationes ἐπιμετῶς loco, uno fasce com-

comprehensas, quæ singulæ seorsim positæ nimis concisæ forent. *Quibus tamen Nova quedam literaria, quæ nunc quidem parcius exhibentur, identidem immiscebo, ut nec hac in parte aliquid possit desiderari. Forte Cl. Schelhornium ad eandem in posterum suscipiendam operam, sic excitabo; ut nonnulla, ad rem literariam Suevorum inprimis pertinentia, Nova, quæ plerumq; adhuc extra Sueviam fere citius, quam apud nos ipsos innotuerunt & evulgata sunt, coniunctis viribus, in suis quisque fasciculis (nisi dispar prorsus fatum mei experiantur) tradere & cum Historia patriæ studiosis communicare, quantum quidem chartæ angustia permittet, laboremus: neque enim hucusque spes ulla affulsit, fore, ut aut utilissima illæ Relationes, quas vocarunt, Vlmeneses, quæ per Partes ante aliquot annos exire cæperunt, ob causas vero, mihi non notas, interruptæ sunt, redintegrentur, aut Vir quidam doctus, & ab omnibus subsidiis probe instructus, quo inprimis frequens commercium epistolicum spectat, in Sueviæ rebus literariis describendis laborem aggrediatur illi forte similem, quem in editis iam & porro edendis Franconiæ Actis eruditis & curiosis VIR doctissimus & mihi quoque faventissimus D. Heimreichius Jun. laude digno utique instituto aggressus*

gressus est, apparatus usus haud vulgari, sufficientique commercio literario, quarum rerum testem αὐτόπτην me esse, benevole aliquando Coburgi in adibus suis ipsum concessisse, gratus memini.

VLMAE lucem nuper admodum vidit *Tomus sextus Amœnitatum literariarum*, quibus variae observationes, scripta item quaedam anecdota & rariora opuscula exhibentur. Francof. & Lips. 1727. 8. Vlmæ vero, sumtibus Dan. Bartholomæi, Bibliopolæ honestissimi, cuius & nomen ibi legitur, iucundissimas has Amœnitates adhuc prodiisse, constat. Auctor eorum Io. Ge. Schelhornius in Dedicatione Tomi quinti, abhinc hoc ipso anno evulgati, nomini suo spartam quoque, quam ornat, addidit, unde patet, eum Scholæ patriæ Memmingensis Con-Rectorem & Reipub. Bibliothecarium esse. Quamvis hoc opus in Actis Erud. iusto tempore accurataque industria recenseri soleat; licebit tamen & nobis, qui rei literariæ Suevicæ in posterum D. V. inprimis rationem habituri sumus, brevem harum Amœnitatum identidem sistere descriptionem. Comprehenduntur ergo in Tomo hoc sexto sequentes Observationes, quarum summam ipse clar. auctor illi hanc, quam hic exhibemus, præfixit.

I. Ana-

- I. *Analecta ad Historiam Confessionis Tetrapolitanae*, p. 305.
- II. *Documenta ad Historiam Confessionis Tetrapolitanae*, p. 384.
- III. *Discipuli de Temporibus monitum de praeiudicio hermeneutico accuratiorem Apocalypseos explicationem etiamnum impedi-
diente* p. 452.
- IV. *Jac. Bruckeri notitia rarissima Versionis Germanicae libri Psalmorum ab Ottmaro Luscinio confecta*. p. 455.
- V. *Commentatiuncula de eund. Luscinii Versione Latina Psalterii aliisque scriptis*. p. 478.
- VI. *Specimen Supplementorum G. H. Welschii ad Bibliothecam Gesnero-Simlero-Frisianam*. p. 490.
- VII. *Jul. Cas. Scaligeri Epistolae nonnullae*. pag. 508.
- VIII. *Henrici & Hadriani Valesiorum ad Portnerum Epistolae*. p. 529.
- IX. *D. P. I. Speneri ad Schilterum Epistola*. p. 549.
- X. *Th. Spizelii Elogium Thomae Lansii*. p. 577.
- XI. *Eiusd. Elogium I. B. Schuppii* p. 585.
- XII. *Eiusd. Elogium Hartmanni Creidii*, p. 590.
- XIII. *Variae observationes*, p. 596.

Non

Non metuo, ne ingratis clar. auctoris id fiat, si, (quod & alibi facere mecum constitui,) subinde pauca quædam in medium proferam, quæ nonnullis locis illustrandis inservire posse videntur. Ita Sect. I. §. 22. p. 363. meminit M. Gervasii Scholastici vel Schuler, (qui An. 1536. Concordiæ, inter Saxonicarum & Superioris Germaniæ Ecclesiarum ministros Wittebergæ initæ, nomine Memmingensium subscripserit.) vernaculo sermone editi operis *de Resurrectione mortuorum*, A. 1537. in 8. Norimb. cum Præf. D. Vlr. Wolfhardi, excusi. Huius libri Viros Max. Venerandos, D. C. M. Pfaffium & D. I. A. Fabricium in suis catalogis auctorum (a) qui locum de *Resurrectione mortuorum* peculiaribus libris vel Diss. pertractarunt, nullam video mentionem iniecisse. Vnde cum, Schelhornio teste, id opus comprobet, auctorem eius virum non ineruditum fuisse, forte in serie illa Scriptorum de Resurr. Mort. Tom. I. Fasc. I. O locum

- (a) Ille suum exhibet in Introd. ad Hist. Theol. Lit. P. I. p. 392. sq. Hic in delectu argumentorum & Syllabo Scriptorum de Ver. Rel. Christ. cap. 45. Quod ipsum caput Lector Ben. haud gravatim addat Cel. Pfaffii loco, supra Sect. V. p. 46. à me citato.

locum futuro tempore tueri comode poterit.

Sect. IV. p. 459. huius ipsius T. VI. Amoen. Lit. Vir Clar. Iac. Bruckerus observat; *versionem Prophetarum a Ludovico Hezero confectam, August. Vindel. tum anno 1527. fol. tum 1528. in 12ma forma, quæ ad manus ipsi sit, typis expressam esse.* Quæ verba mihi in memoriam revocant alia, quibus Theologus quidam celeberrimus in literis d. VI. Febr. h. a. humanissime ad me exaratis, utitur: *Plura, inquit, iam non succurrunt, nisi quod paucis rogandus es, ut, si quid de Prophetarum versione Hezeriana tibi cognitum est, præsertim edit. 1528. August. Vind. fol. (b) evulgata, eam mihi paullo accuratius describere ne graveris. Quodsi & patriam homuncionis istius distinctius cognitam haberes, (Bavarum enim fuisse constat) eam mihi significaturus amici officium omni officiorum genere pensandum faceres.* Hæc Theologus ille eruditissimus, qui publicè iam ante aliquot lustra de ista Hezeri versione egit, perquam benevolè ad me. Sentiebam facile, nisi aliunde quid mihi de rarissimo illo libro pos-
stea

(b) Atvero 1528, non in fol. sed in 12. prodiisse, ipse eius possessor Cl. Bruckerus l. c. docet, de edit. 1527. in fol. vid. Amoen. Lit. T. III. p. 32. sq. quem locum infra quoque producam.

stea innotuerit, (id quod in Amoenit. liter. opportune nunc factum est) ex inope mea penu parum esse accessurum ad notitiam illam, quam VIR doctissimus iam tum de Hetzero eiusque versione habebat. Igitur d. XVII. Feb. h. a. cum responsum darem, plura quidem nondum resciveram, quam hæc tenuia, quæ ad ipsum tum perscripsi, & pace VIRI humanissimi repetere hic iuvat: *Quæ ad extremum de Proph. vers. Hetzeriana & de Lud. Hetzero ipso, obscuro homuncione, ut eum vocas, mihi nota sunt, vix merentur ad TE perscribi, qui dudum ea, vel ex his ipsis locis, unde ego ea hausi, explorata sine dubio habes. Le Long in Bibl. Sacr. P. II. p. 266. seqq. & in indice auctorum, voc. Hetzer; & Seckend. in Hist. Luth. p. 1004. edit. Frickiana, ubi ea, quæ uncinulis includuntur, Ven. Frickio debentur, qualemcunque notitiam eius mihi præbuerunt. Sed sitim nostram restinguere facile posset Cl. Krafftius, qui in Prodromo suo Hist. Vers. Germ. Bibl. p. 6. & eam versionem, editionesq. uberius descripturum, & vitam quoque Hetzeri, ipsiusque Socii Io. Denckii, se daturum promisit, ubi opus illud, quod nî fallor, adhuc expectant viri eruditi, prodierit. Vix hæc ipsi dicto die perscripseram, cum paucis interiectis hebdomadibus, aliud agens*

in Cl. Schelhornii Amœn. Lit. T. III. p. 32. sq. lætus inciderem, ubi Vir diligentissimus αὐτόπτης testatur, duplex illius Versionis exemplum reperiri in Bibliotheca vel thesauro potius librario Perillustri Dn. Raymundi Krafft de Dellmensingen, inclytæ & liberæ S. R. I. Reip. Vlmensis Consul, (quem de Patria rebus domi forisque in amplissimis Legationibus præclare gestis immortaliter meritum, Musarum tutorem, Sueviæ nostræ Peirescium, incomparabilemque literarum & literatorum Patronum, in Dedicatione illius Tomi iure summo appellat Schelhornius.) Huius Viri Perillustri Bibliothecæ instructissimæ memorabilibus, & κειμηλίοις literariis, benevola illius & universæ rei literariæ fructuosa concessione, describendis cum III. & IV. Amœnitatum suarum Tomos Schelhornius merito destinasset; factum est, ut Tom. III. n. I. Sect. II. p. 14. sqq. illam quoque librorum classem attingeret, quæ codicibus Biblicis præstantioribus recensendis dicari consuevit, in cuius num. 40. 41. p. 32. seq. hanc quoque Prophetarum versionem hoc tit. exhibet:

Versio Prophetarum Germanica, interpretibus Ludov. Hatzero, & Io. Denckio Anabapti-

baptistis duplex exemplar, quorum unum
Wormatiae per Petrum Schæffer, alterum
August. Vind. per Silvanum Ottmar A. 1527.
in fol. excusum est.

Subiungit deinde nonnulla de Hetzero ipso
& Cl. Krafftii instituto, cui loco, si Tom.
VI. Amoen. lit. p. 459. & Lex Hist. Basil. voc.
Hetzer, auctoresque ibi citatos, adda-
mus, contenti interim hac notitia esse pos-
sumus, usque dum Ven. Krafftius suo tempo-
re fidem datam & in his liberabit, cuius ex-
cellens opus ut denique prodeat, (c) ma-
xime est exoptandum.

In eadem illa Sectione, in qua doctissi-
mus Bruckerus *Ottmari Luscinii Versionem*

O 3

Psal-

(c) Hoc ipso tempore pervenit ad me ex Celeb.
auctoris dono Summe Rev. Dn D. G. G. ZELT-
NERI liber egregius, in quo vernacula nostra
nuper admodum edito, succincta Bibliorum
à D. Mart. Luthero vers. typisque impres-
sorum historia, innexa vita Io. Lustii, cele-
bris illius Typographi & Consulis Witten-
bergenfis, additis multis observationibus
traditur. Ibi p. 2. & 3. de nimia illa operis
Krafftiani procrastinatione in hunc modum
VIR maxime vener. scribit: „Es verdienet
„die grosse Treue — (de Lustio loquitur)
dass

Psalterii Germanicam Aug. Vind. 1524. editam, hodieq; rarissimã, recenset, §. III. p. 464. sqq. in not. (1.) refert, *Luscinium* in Dedicatione illius Psalterii ad nobile illud Fratrum par, Raymundum & Antonium Fuggeros, directã; *instituto de Musices præstantia & effectũ sermone, laudatos fratres multis encomiis extollere, quod multos in istam artem sumtus fecerint, præcipue in extruendis organis Musicis artificiosissimis.* Conf. n. XIII. p. 601. sq. Qua occasione recorder alius Musici libri, adhuc procul dubio *avendõr*, quem inter Perillustris Dn. Raym. de Krafft laudatæ paulo ante Bibliothecæ raro-

“ daß jemand dessen Leben und Schicksa-
 “ le — ordentlich verzeichne. Bevorab, da
 “ noch ungewis, wann der vortreffliche, und
 “ ohnstreitig mit allem nöthigen Vorrath
 “ überflüssig versehene Herr Io. MELCH.
 “ KRAFFT, hochverdienter Pastor Primarius,
 “ auch der Kirchen und Schulen Inspector
 “ zu Hufum, mit seiner so lang verheissenen
 “ und viel verlangten teutschen Bibel-Hi-
 “ storie an das Licht treten wird. Als der
 “ unter andern Specialien in seinem Prodo-
 “ mo Hist. verf. Bibl. Lutheri, von Hanns
 “ Lufften einen besondern Bericht zu er-
 “ statten, oder in einem eigenen Capite zu
 “ handeln, versprochen. „ Ceterum confer
 eiusd. Lib. p. 22. & 73. Not. (d) & p. 111. sqq.
 cum nostri Falc. p. 87. sqq. in nota.

rariora cimelia referri, ipse docet, qui manibus eum trivit, & nonnihil in Amœn. Lit. T. III. p. 82. seqq. recensuit Cl. Schelhornius. Occupat ille in dicti T. III. art. I. Sect. V. locum decimū septimum inter codices membranaceos Manuscriptos in quarti ordinis forma, cuius inscriptionem ibi hanc lego:

Matthæi Herbeni Traiectensis libri de natura cantus ac miraculis vocis, ad Jo. Camera-rium Dalburgium Antistitem Wormatiensem.

Dedicationem (d) suam ad Dalburgium, scripsit ex Traiecto super Mosam, quinto Cal. Mai. A. D. M CCCXCVI. Equidem huius libri MS. ætas longissime distat ab illa, qua Reginonis de Armonica Institutione Codex, quem vir longe celeb. Io. Ludolph. Bunemannus, Gymnasii Mindensis Rector, ac Regiæ Bibliothecæ, quæ Mindæ est, Proto-Bibliothecarius, & Summi Capituli nuper Archi-

O 4

varius

-
- (d) Integram Dedicat. exhibet Schelhornius; quare fortassis non parvam iniit gratiam à Viro Clar. M. Iust. Christ. Thorschmidt, qui in Antiquitatum Plocensium (quas recensent cel. Act. Erud. collectores, A. 1726. M. Ian. p. 18. sqq.) P. I. C. II. §. 32. p. 25. Historiam Sodalitatis literariæ Rhenanæ, cuius præses fuit

varius, possidet, quemque in membrana *Sæculo nono* ab ipso auctore *Reginone*, adhuc Presbytero, postea Abbate Prumiensi, scriptum esse, gravissimis adductus argumentis credit. Nihilominus si quis Musicæ artis, & eius præcipue partis, quæ in theoria & historia eius (quæ præter meritum insuper haberi solet) doctè evolvenda & describenda versatur, probe peritus, hunc codicem, quem Bibliotheca Perillustris Krafftii servat, eadem accuratione recenseret, ac Cel. Bünnemannus laudatum Reginonis *κειμήλιον μουσικόν* in Volumine I. p. 83. sqq. & pag. 147. sqq. *Critica Musica Matthesoniana*, descripsit; ille forte

fuit iste Io. Dalburgius, parare se scribit, quam ut proxime perficiat, rogandus est. Allegavit ibi Schelhornius Illustris GUNDLINGII Observ. Sel. Tom. I. Sect. I. p. 19. 21. sqq. ubi multa de Dalburgio legantur. Et sane videtur mihi Thorschmidius vel ex hac ipsa Diss. Gundlingiana eruditissime scripta, quæ de vita, fatis & scriptis Contr. Celtis agit, (qui & ipse membrum fuit illius Societatis, & de quo curiosa quædam & rariora videre me memini apud Celeberrimum aliquem Virum, ex Amplissimo Professorum Altorf. Ordine,) si non prorsus ansam instituti sui, certe

forte rem non ingratam Nobilissimo huic Viro facturum esset, quem eruditissimis scriptis de re literaria, & ea imprimis parte, quæ Musicæ historiam (quam nec Celeb. Stollus in Hist. Erud. prorsus intactam reliquit,) illustrat, optime adhuc meritum esse constat, & quodam innato ardore adhuc eum quovis modo illam excolere, vel laudata eius *Critica* (e) quam vocat, *Musica*, utinam porro continuanda, luculenter evincit. Sed hæc obiter, & occasione Præfationis, quam Psalt. Vers. Germ. præmisit Ottmarus Nachtigall, seu *Luscinus*, cuius alium quoque librum Græce & Lat. sub tit. *Moralia quædam instituta ex variis authoribus*, &c. Aug. Vind.

O 5

1523.

certe stimulum quendam in persequendo proposito cepisse: neque enim ignota illi esse potest laudata observatio, sicut nec ea ipsum fugere crediderim, quæ ex vita Reuchlini, à I. H. Maio edita, in rem eius transferri utiliter poterunt.

(e) Recensionem MSC. Reginonis Bunemannianam in hac *Critica* exhiberi, paullo ante scripsi, ex cuius p. 83. illud etiam disco, ipsum Cel. Bunemannum in auctione librorum, qui olim in instructissima Ill. Gerh. de Mastricht Bibliotheca (vid. Nov. Lit. Germ. 1719. p. 582.

&c

1523 8. editum, cl. Bruckerus l. c. p. 460. sq. adducit. Ex hoc ipso libro transumptos esse credo versus, quos præmisso *Luscinia* nomine forte reperi:

*Fundebam lachrymas genitus, moribundus idem
nunc*

*Plango, videns luctu tempora cuncta geri.
O mortale genus, male firmum, triste, misellum.*

Seu te habeat tellus, seu fera Parca ferat.

Aliumq; hoc præfixo lemmate: Ott. Luscinus.

Difficilis res est inventu, verus amicus.

Veros fratrum loco habebis amicos.

Leguntur illi fol. 46. & 98. in libro quodam Francof. 1556. 8. excuso, cui tit. *Præcepta vitæ ac morum* &c. Erasmus Alberus, cuius & nomen in titulo extat, dedicavit illum A. 1545.

Io.

& 1723. p. 490.) fuerunt, illum codicem quem unicum in orbe & αὐτόγραφον Reginonis esse, existimat, sibi comparasse. Meminit illius MS. ipse quondam πολυμαθὲς ἀττ. Mastrichtius, in eruditissima epistola, quam de Bremensium, & suæ quoq; ipsius Bibliothecæ Cimeliis ad Excell. Struvium, Brema prid. Cal. Nov. 1705. exaravit, quæ Struvianæ in notitiam rei Lit. Introd. cap. IV. §. XIX. p. m. 156. — 168. reperitur inserta, cuiusque contenta egregia vocantur in Analectis

Io. Luthero, filio B. Mart. Lutheri. Passim hic etiam exhibentur *Xysti* sententiæ, (quas Ven. Siberus nuper edidit;) sine dubio ex editione B. Rhenani, qui illi præfationem Cal. Oct. Basileæ scriptam, præmisit, quam ipsam editionem possideo. Conf. Act. Er. 1725. p. 356. 358. 360. Coleri Bibl. Th. Tom. II. p. 13. 20.

Sect. VI. p. 490. sqq. illi, qui novam & auctiorem editionem Gesnero - Simlero - Frisianæ Bibliothecæ forsan aliquando suscepturus sit, supplementa illius Welschiana Cl. Schelhornius comendat. Quæ viro illi docto, natione Helvetio, quem id propositum habuisse, eamq; in rem quinque iam scriptorum volumina in fol. conguessisse Stollus in Hist. Erud. in Proleg. §. 42. p. 31. edit. in 8. & §. 45. p. 21. edit. in 4t. refert, egregium usum præstare possent.

Sect.

lectis ad illam Introd. Coleranis p. 88. Inter libros ineditos ibi refert ipse Mastrichtius illum Reginonis codicem; „ Manuscriptum; „ inquit, est procul dubio ipsius auctoris & „ unicum in orbe; nullus enim eius meminit, ne quidem rei Bibliothecariæ peritissimus Steph. Baluzius &c. Quod dum scribo, non possum, quin & ipse Cel. Bunemann gratias publice agam pro doctissima istius codicis descriptione à præstantissimo Matthesonio

Seçt. XIII. §. 3. p. 601. *Ubertini* Pusculi Brixienſis mentionem facit Cl. Schelhornius. Forſan is idem eſt, cuius epistolam ex antiquiſſimo Mſc. edidit. V. C. Zach. Goezius. vid. Museum Goezianum Epistolis cell. Virorum de Re Numiſm. ad ipſum exaratis adiectum, pag. 278. Ioh. Matth. *Tubertinum* Goezius ſcribit, quem cel. Wagenſeilius in der Benachrichtigung wegen einiger die gemeine Jüdiſchheit betreffenden wichtigen Sachen/ p. 174. ſeq. Ioh. Matth. *Tiberinum* vocat. Hæc tria enim nomina eandem referre perſonam ſuſpicor.

Ibidem p. 605. ſeq. locum de art. typogr. ex Eraſmi Schmidii notis in N. T. fol. 5. a Schelhornio adduci video. Illum ante ſex iam annos à Viro cel. C. G. Schwarzio Altorſii oſtenſum mihi memini. Conferri interim meren-

ſonio, qui primam illius Mſc. notitiam à C. A. Heinerto, Cantore Mindenſi præclare merito, hauſſe gratus p. 83. in Critica Muſica fatetur, deinceps p. 147. ſeqq. l. c. cum harum rerum curioſis communicata. Neque enim inficias eo, iam ante, quam illam re- cenſionem legerem, ex lecta Ill. Maſtrichtii Episto- la (occasione data in Excellentiſſimi Doctoris mei I. D. Kœleri, P. P. Altorf. præ- lectionibus literariis in laudatam Struvii In- troduc-.) illius Mſc. pernoſcendi curioſum me fuiſſe, eiſque pleniorẽ notitiam optaſſe.

merentur, quæ in Ven. Bierlingii comment. de Pyrrhonismo Hist. Cap. III. §. VI. p. 158. sqq. & in his ipsis Amœn. Lit. T. V. n. II. p. 500. seqq. leguntur.

In eadem Vrbe VLMENSI, eiusd. Biblio-
polæ Dan. Bartholomæi impensis, hoc ipso
tempore preli carceres effugit VIRI Summe
Rev. Eberh. Dav. Hauberi, Consist. & Superint.
Stadthagensis, & Regiæ Acad. Scient. Berol.
focii, vernacula Lingua, in octavi ordinis for-
ma editus Discursus, ut vocat, de præsentī
Geographiæ statu, præsertim in Germania.
Möglicher Discours von dem gegenwärtigen Zu-
stand der Geographie / besonders in Deutschland.
Continuatio est illius operis præstantissimi,
quod in Act. Erud. 1724. p. 138. sqq. cum
laude recensetur; qualem descriptionem
cum & hic ipse discursus ibidem sine dubio
proxime reperturus sit, nihil hic addimus,
nisi ut ad modum eorum, quæ in Bibl.
Brem. T. II. p. 511. habentur. cel. auctorem
ad persequendum institutum illo in Tabu-
las Geographicas Epigrammate excitare au-
deamus, quod inter Phil. Melancht. Epigram.
Lit. G. 5. b. reperitur. Conf. quæ supra n. VI.
p. 140. in nota diximus. Adiectæ sunt huic
Discursui Suppl. & Emendat. ad Sciagraph.
cuius

eius Hist. Mapp. Geograph. In quorum p. 8. sqq. de Nic. Donis, & Nic. Hahn, doctæ quædam observationes occurrunt, quibus non-nihil illustrationis forte ex iis accedet, quæ ante, quam illa Hauberiana supplem. legeram, occasione literarum G. M. Raidelii, Norimb. amici mei singulariter colendi, annotata a me sunt. Ita autem ille ad me Vitemberga d. 29. Dec. 1726. scripsit.

Cl. Ptolomæi Cosmographiæ sex editiones, Græcas partim, partim vero Latinas, in Norimbergen-sibus, Altorfina, Jenensi, Wittebergensi, Bibliothecis evolvere mihi licuit, quarum neque Fabricius, neque alii, mentionem fecerunt: quas alio tempore fusius recensebo. Quod vero nomen istud, Nicolaus Donis, in priori mea Epistola adductum, concernit, quod ob litterarum characteres minus accurate scriptos, te haud legere potuisse, significasti, ablego te ad Celeb. Fabricii Biblioth. Græc. L. IV. C. XIV. §. II. p. 415. in not. ubi istud accuratius expressum conspici potest. Quis vero fuerit hic Donis, qui in Codice quodam Msto Nicolaus Germanus vocatur, non satis notum est. Tritheimius quidem in Catalogo Illustrium Virorum, dicit, eum in Monasterio Reichenbach, vixisse: sed cum ille adponat vocem fertur, non adeo certo fundamento suam niti-

nar-

narrationem credo. Interim existimo, celeb. Fabricium minus recte sentire, cum Nicolaum Donis, & Nicolaum Hahn unam esse personam putet. Hæc ille. Ad quæ ego d. IX. Feb. h. a. sic respondi. Cl. Ptolomæi Cosmogr. sex editiones ab aliis nondum annotatas, cum te fusius suo tempore recensiturum spondes, fac, quæso, ut id quam primum publicè fiat, adiectis aliis tuis observationibus; mihi verò privatim perscribas, quo consilio in hanc operam, Altorfii quoque iam adhiberi cæptam, deveneris. Ceterum ad Nicolaum Donis, seu Nicolaum Germanum, quod spectat, fateor, illum, ut antea, sic nunc quoque mihi incognitum esse. Si quid de eo expiscatus fuero, faciam te eius rei certiore. Interim ne prorsus hic discedam ἀσύνβολος, nonnulla tibi perscribam, quæ pertinent ad sententiam tuam, (quam & meam facio) qua, contra Cel. Fabricium, existimas, Nicolaum Donis, & Nic. Hahn, non unam, sed duas diversas personas esse. Evolve ergo Fabr. B.G. Vol. III. p. 413. coll. Maittaire Ann. Typ. P. I. p. 167. 198. Ex his de Nicol. Donis, Germano, nonnulla hauries. Hunc verò prorsus diversum esse à Nic. Hahn, itidem Germano, cognosces, ex p. 54. 55. 56. sq. 104. 105. 113. P. I. eorund. Annal. Typ. Cel. Maittaire, collato Miscell. Lips. T. XII. p. 69. 70. At cum hic
qui-

quidem *Vlrici* vel *Vdalrici* Han, typographi Romani, fiat mentio, quam facile est ad colligendum, Nic. Han, vel filium vel fratrem huius fuisse, praesertim cum. p. 56. *Lupi Galli*, fratris *Vlrici*, nomen occurrat. Quod vero Germani fuerint, allata modo pagg. 56. & 113. (not. a.) item p. 61. & 70. T. XII. Misc. Lips. evincunt.

Jam scripta haec erant, cum in Schelhornii Amoen. Lit. T. III. p. 134. huius rarissimae editionis, quae in Biblioth. Perill. Dn. de Krafft servatur, hunc legerem titulum: *Cl. Ptolomaei Cosmographia. Opus Donni Nicolai Germani secundum Ptolomeum finit A. M. CCCC. LXXXII. Vlm. per Leonardum Hol. fol.* Speravi etiam, me de illo Nic. Germano in Libro XXI. *Coment. Urban. Raph. Volaterrani*, cuius operis editionem Paris. in aedibus Ascensianis M. D. XI. fol. excusam, consului, nonnulla reperturum esse: at spes ista me fefellit. Sed & haec ὡς ἐν παρόδῳ.

S. D. G.

VIRO

*Summe Reverendo, Excellentissimo,
atque Doctissimo,*

IOANNI GVILIELMO
BAIERO,

Sacræ Theologiæ Doctori,
eiusdemque, ac Græcarum Litera-
rum in celeberrima Academia Altorfina,
Professori Publico, præclare merito,
& Verbi Divini Ministro
fidelissimo,

Stirpis Baierianæ, & paterni nomi-
nis, Orbisque Eruditi egregio orna-
mento, atque decori,

*Præceptori quondam suo dexterrimo,
& per integros sex annos Confessionario
inprimis venerando,*